Ijonas

Eutifronas
Sokrato apologija
Kritonas
Faidonas

Kratilas
Teaitetas
Sofistas
Valstybininkas

Parmenidas
Filebas
Puota
Faidras

Alkibijadas
Antrasis Alkibijadas
Hiparchas
Meilužiai

Teagas
Charmidas
Lachetas
Lisidas

Eutidemas
Protagoras
Gorgijas
Menonas

Hipijas didysis
Hipijas mažasis
Ijonas
Meneksenas

Kleitofontas
Valstybė
Timajas
Kritijas

Minojas
Įstatymai
Poįstatymis
Laiškai

Platonas

Ἴων

Ijonas

Πλάτων

Platonas

Iš senosios graikų kalbos vertė,
įvadą ir komentarą parengė
Mantas Adomėnas

Phi
knygos

Opera Platonis

Vilnius, 2022

Recenzavo:
dr. Vilius Bartninkas
doc. Nijolė Juchnevičienė

Versta iš *Platonis opera*, ed. J. Burnet, vol. 3.
Oxford: Clarendon Press, 1903, repr. 1968.

Projektą finansuoja

ISBN 978-609-8236-25-5
ISSN 2538-6689

Turinys

Viktorijai
dilectissimæ

Pratarmė

„Filosofija iškyla kaip ‘pirmoji poezija’, kuriai duota ne tik suvokti ir įvardyti, bet ir atkurti prarastą transcendentinį kultūros matmenį“, – kadaise rašiau, užskliausdamas trumpą įvadą į Platono *Ijoną*, kuris – drauge su paties dialogo vertimu į lietuvių kalbą – buvo išspausdintas *Naujajame židinyje-Aiduose* prieš beveik dvidešimt septynerius metus. Kai prieš porą metų Tomas Šinkūnas kreipėsi siūlydamas dialogą išleisti iš naujo, nebuvau tikras, ar tebebus gyvybingas ir ar tebeatrodys prasmingas taip seniai atliktas vertimas, kurį pats buvau bepradedąs pamiršti. Tačiau nupūtus dulkes paaiškėjo, kad vertimas, regis, atlaikė ketvirčio amžiaus išbandymą – turbūt geriau negu anuometinio studento parašytas įvadas.

Tomas buvo neišpasakytai kantrus leidėjas, niekada nepamirštantis pasiteirauti apie darbų eigą, ir nors eiga ėjosi daug lėčiau, negu planuota bei žadėta, niekada neprarasdavo vilties ir tikėjimo ištisai vėluojančiu autoriumi, kuriam nuolat vis iš naujo nustatomi terminai prašvilpdavo pro ausis kaip kulkos, mat pakeliui reikėjo spręsti įvairius, kartais gan svarbius valstybės gyvenimo klausimus. (Dalis komentaro buvo parašyta pakeliui į tarptautinį susitikimą lėktuve, sukančiame dešimtį ratų virš Lvovo, į kurį tik vargais negalais per užšąlantį rūką pavyko nusileisti.) Platono dialogą iš naujo išleisti visokeriopai skatino Vilius Bartninkas, apsiėmęs iš naujo surinkti vertimo tekstą, palyginti su graikišku tekstu ir parengti tolesniam darbui. Pauliui Garbačiauskui esu dėkingas už įdėmų, kruopštų ir jautrų visų tekstų redagavimą. Galiausiai – bet anaiptol ne mažiausiai – noriu padėkoti prof. Vytautui Ališauskui, į pagalbą komentaro rašymui surinkusiam komentuotus leidimus, mokslinius straipsnius ir studijas apie *Ijoną* tuomet, kai nuo akademinio gyvenimo tebebuvau gerokai atitrūkęs. Būtent jis ir prieš tuos dvidešimt septynerius metus mane paragino sėsti versti šį trumpą ir žavingą Platono kūrinį į lietuvių kalbą, – o ir apskritai per visą Nepriklausomybės laikotarpį buvo ir tebėra didžiausias bei svarbiausias Platono kūrybos pasirodymo lietuviškai *spiritus movens*. Pirmojo vertimo tekstą šlifuoti, tinkamiausius žodžius parinkti bei geriausia tvarka sudėlioti padėjo ir legendinis Petras Kimbrys, turbūt geriausias visų laikų lietuvių redaktorius.

Visos užsilikusios klaidos, kaip tokiais atvejais įprasta sakyti, yra mano paties, o skaitymo malonumas – godotino Skaitytojo, į kurio rankas ir atiduodu šį neilgą, bet gilų, mįslingą ir kerintį Platono kūrinį.

Mantas Adomėnas
Gibraltaras–Vilnius, a.d. IV Kal. Feb. MMXXII

Įvadas

Poetas yra lengvas daiktas, sparnuotas ir šventas
Ion 534b

Prooemium

Sokratas sulaukia Delfų orakulo ištarmės, kad niekas nėra už jį išmintingesnis. Anaiptol nesijausdamas išminčius, jis mano, kad čia įvyko kažkokia klaida, ir leidžiasi klausinėti savo bendrapiliečius, Atėnų gyventojus, kad taip surastų už save išmintingesnį ir galėtų paneigti dievo ištarmę. Pamėginęs – ir nepajėgęs – rasti išminčių tarp politikų, Sokratas imasi kalbinti poetus:

> Po valstybės vyrų vaikščiojau pas poetus – ir tragedijų kūrėjus, ir ditirambų, ir kitus, idant ten tarsi vagystės vietoje pagaučiau save esantį nemokšiškesnį už anuos. Taigi imdamas tuos jų kūrinius, kurie man rodėsi labiausiai apdoroti, klausinėjau jų, ką jie norėję pasakyti, kad kartu ir aš ko nors iš jų išmokčiau. Man gėda, vyrai, pasakyti jums tiesą. Vis dėlto reikia ją pasakyti. Trumpai tariant, beveik visi ten buvusieji geriau kalbėjo apie tai, ką anie poetai buvo sukūrę. Tad netrukus vėlgi ir apie poetus sužinojau, kad ne išmintimi (οὐ σοφίᾳ) jie kuria tai, ką kuria, bet kažin kokiu įgimtu gabumu (φύσει τινί) ir būdami dievo įkvėpti (ἐνθουσιάζοντες) tartum pranašautojai bei ištarmių giedotojai; mat ir šie, nors kalba daug ir gražiai, bet vis tiek nieko nežino (ἴσασιν δὲ οὐδέν) apie tai, ką byloja. Kažin kokios panašios aistros pagavą (πάθος) man pasirodė patyrę ir poetai. Ir kartu jutau, jog dėl savo kūrybos jie manė esą išmintingiausi (σοφωτάτων) iš žmonių ir kitais atžvilgiais, nors taip ir nebuvo. Taigi išėjau ir iš ten...
>
> Pl. *Ap.* 22a–c (Naglio Kardelio vertimas)

Ši *Sokrato apologijoje* papasakota scena gan tiksliai atspindi gyvenimišką kontekstą, *Sitz im Leben*, to trumpo dialogo, kuriame Sokratas užkalbina į Atėnus atvykusį rapsodą Ijoną. Galime įsivaizduoti, kad pokalbis su rapsodu buvo vienas iš tų susitikimų, kuriuos Sokratas vėliau apibendrintai atpasakojo savo gynimosi kalboje. Joje atsispindi ir viena kertinių *Ijono*

temų – įžvalga, kad poetai kuria ne išminties (σοφία) ar pažinimo (εἰδέναι), bet dieviško įkvėpimo (ἐνθουσιασμός) dėka. Atrodo, tarsi *Sokrato apologijoje* pagauname Platoną pasakojant, iš kur atėjo įkvėpimas kitam jo kūriniui – *Ijonui*[1]. (Lygiai kaip ankstesnėje *Sokrato apologijos* pastraipoje paminėtuose Sokrato pokalbiuose su politikais galima atpažinti, pavyzdžiui, tokį dialogą kaip *Lachetas*.)

Be abejo, galima būtų paprieštarauti, kad *Ijone* Sokratas kalbasi ne su poetu, kaip *Sokrato apologijoje* aprašytoje diskusijoje, bet su rapsodu, tačiau reikalauti matematiškai tikslaus atitikimo iš Platono būtų pedantiška: nežinia, kiek laiko praėjo tarp *Sokrato apologijos* ir *Ijono* sukūrimo, kūrybiniai planai gali evoliucionuoti, tačiau pati scena ir teminės linijos atpažįstamai kartojasi. Žinoma, kas nenorėtų paskaityti Sokrato dialogo su poetu, kuriame filosofas imtųsi svarstyti autorinės interpretacijos problemą ir lėtai, metodiškai dekonstruotų autoriaus privilegijuotą teisę interpretuoti savo kūrinį, kaip užsimenama *Sokrato apologijoje*? Tokio dialogo Platonas mums, deja, nepaliko, nors iš dalies ši tema yra aptariama *Faidre*. Vietoj to turime dialogą, kuriame Sokratas susitinka ir kalbasi su figūra, V a. pr. Kr. graikų kultūrinėje hierarchijoje buvusia gan aukštu laipteliu žemiau negu poetai: su rapsodu.

Kas, kur, kada

Apie rapsodą Ijoną nežinome nieko be to, kas parašyta pačiame jo vardu pavadintame Platono dialoge. Iš kreipinio pirmuosiuose dialogo žodžiuose galime spėti, kad Ijonas dialogo vaizduojamuoju laiku buvo sąlyginai gerai žinomas – bent tiek, kad nepajustų Sokrato ironijos, kai tas kreipdamasis į jį pavartoja žymimąjį artikelį, reiškiantį tą patį, kaip ir analogiška angliška frazė, *the Ion*, „žymusis Ijonas". Kilęs iš Efeso, besispecializuojantis Homero epuose, mažų mažiausia vienerių žaidynių – Asklepijo Epidaure – laimėtojas, viešai deklamavęs poeziją Atėnuose praeityje ir dabar vėl atvykęs į Atėnus, ketindamas dalyvauti Panatėnajų iškilmių metu vyksiančiose rapsodų varžybose. Tai ir viskas, ką apie jį žinome. O Sokrato Platono skaitytojui pristatinėti turbūt nereikia.

1 *Ita* Charlesas H. Kahnas: „*Ijono* teorija yra sistemiškas šios *Sokrato apologijos* užuominos išplėtojimas" (Kahn, p. 107).

Veiksmas vyksta Atėnuose, tiek aišku iš dialogo įžanginės dalies (530a), tačiau daugiau jokių vietos indikatorių nėra – nėra vieno iš tų rafinuotų įrėminančių pasakojimų, kurie įvesdina į pokalbį kruopščiai nupasakodami jo aplinkybes ir lokaciją, kaip, pavyzdžiui, *Faidre*, *Protagore*, *Liside* ar *Charmide*. Dialogas prasideda *in mediis rebus* sulig Sokrato pasisveikinimu, žyminčiu Sokrato ir Ijono pokalbio pradžią, be įžangos ar įvesdinimo į veiksmą.

Kokia dialogo draminė data – kada vyksta dialoge „užfiksuotas“ Sokrato ir į Atėnus atkeliavusio rapsodo pokalbis? Kitaip negu daugumos kitų Platono dialogų atvejais, *Ijono* duomenys leidžia kelti gan tikslią hipotezę apie veiksmo draminę datą. Kaip galime spėti iš Ijono pastabos 541c, kur jis pabrėžia esminę priešpriešą tarp Atėnų ir Spartos, veiksmas vyksta Peloponeso karo metu, tačiau ne vėliau 412 metų, nes po to, po Jonijos miestų sukilimo, Atėnai nebevaldė Efeso (plg. 541c Ijono pastabą ir *comm. ad loc.*).

Galbūt netgi yra pagrindo susiaurinti datą į 413 metus, nes būtent tuomet, po katastrofiškos Sicilijos ekspedicijos nesėkmės, Atėnai išgyveno itin opų žmonių ir karo vadų stygių. Atėnai pradėjo dažniau iš išorės pasitelkti karo vadus, nepriklausančius karvedžių dešimtukui, kurio narius rinkdavo Atėnų giminės (φυλαί), ir netgi neprivalėjusius būti Atėnų piliečiais. O Sokratas kaip tyčia mini tris svetimšalius, kuriems Atėnai „suteikė karvedžio bei kitas aukštas pareigas“ (541c–d): Apolodorą Kidzikietį, Fanosteną Andrietį ir Herakleidą Kladzomeniškį. Labai tikėtina, kad būtent 413 metais jų paskyrimas galėjo būti viešai aptariama aktualija.

Dabar jau beveik niekas iš rimtų mokslininkų nebeabejoja *Ijono* autentiškumu, taigi nėra reikalo ir leistis į autorystės klausimo nagrinėjimą – užteks paminėti, kad Ijonas gana ilgą laiką buvo priskiriamas pseudo-Platono dialogams. Kaltininkai buvo Goethe, kuriam taip nepatiko poezijos traktavimas *Ijone*, kad pavadino jį „akivaizdžiu erzinimusi“, *eine offenbare Persiflage*, lygiai kaip ir Friedrichas Schleiermacheris – šis, nusprendęs, kad būtent *Faidras* buvo pats pirmasis, ankstyviausias Platono dialogas, nubrėžęs jo rašymo programines gaires, su *Faidro* teiginiais nederantį *Ijoną* manė būsiant arba ne Platono, arba „ankstyvą, nebaigtą dialogo eskizą, pradėtą Platono ir galiausiai užbaigtą jo mokinio“ (Moore, p. 423). Tik XX a. antroje pusėje akademinės svarstyklės galutinai ir negrįžtamai pakrypo į autentiškumo verdikto pusę. Kaip taikliai rašo

Debra Nails, debatas dėl *Ijono* autentiškumo yra „puikus pavyzdys, kaip tiesmukus Platono teiginius buvo galima apeiti, vaikantis literatūrinių ar raidą postuluojančių tikslų, kuriančių anachronizmus ten, kur tekste jokių anachronizmų nėra" (Nails, p. 316).

Athenian Rhapsody

„Kodėl Platonas?", – savo knygelėje apie rapsodus klausia Gregory Nagy ir pats atsako: „Todėl, kad jis yra mūsų pirminis šaltinis informacijai apie sąlyčio taškus tarp Homero ir Panatėnajų. Be Platono, visi prieinami liudijimai – literatūriniai, epigrafiniai, ikonografiniai – yra tokie menki, kad lengvai galėtume palaidoti viltį rekonstruoti bent ką reikšmingo" (Nagy, 0§11). Homero sąlytis su Panatėnajais, apie kurį kalba Nagy, vyko per rapsodų varžybas, – iškilmių metu jie atlikdavo Homero epus. Būtent *Ijonas*, pateikdamas eponiminio rapsodo paveikslą, yra kertinis ir išsamiausias mūsų žinių apie rapsodų praktiką šaltinis – nepaisant to, kad šis liudijimas nėra paliktas palankaus autoriaus plunksnos ir kad jo autorius nesistengė kaip nors sistemingiau aprašyti rapsodų veiklą.

Rapsodai, profesionalūs tradicinės, dažniausiai epinės, poezijos atlikėjai, atlikę ją, tikėtina, daugiausia varžybiniame kontekste, kažkurioje stadijoje pakeitė aoidus, archajinės Graikijos žodinės kultūros dainius, dalyvavusius epinės tradicijos kūrime, plėtotėje ir kristalizacijoje, kaip pagrindiniai epinės tradicijos perteikėjai. Pats terminas – ῥαψῳδός – pirmąsyk paminėtas V a. pr. Kr. Penktojoje savo *Istorijos* knygoje rapsodus mini Herodotas, rašydamas apie VI a. pradžios Sikiono tironą Kleistenį:

> Kleistenis, kovodamas su argiečiais, uždraudė Sikione rapsodams (ῥαψῳδούς) rungtyniauti Homero poemomis (ἀγωνίζεσθαι τῶν Ὁμηρείων ἐπέων εἵνεκα), nes jose visur giriami argiečiai ir Argas.
>
> (Hdt. 5. 67. 1, Jono Dumčiaus vertimas)

Kadangi kalbama apie VI amžiaus įvykius, gali būti, kad Herodoto tekstas išsergsti dar senesnę žodžio vartoseną, – kad jį vartojo ir pats Kleistenis, – tačiau negalime būti tuo tikri. Kitas ankstyvas paminėjimas pasitaiko Sofoklio *Oidipe karaliuje*,

kur Sfingė (lietuviškai plačiau žinoma Sfinkso vardu) įvardijama kaip ἡ ῥαψῳδὸς κύων, „kalė rapsodė“ (S. *OT* 391).

Žodžio etimologiją praskleidžia dvi ankstyvos poetinės citatos. Pindaro *II Nemėjinė odė* prasideda homeridų invokacija (jie minimi ir Platono *Ijone*, 530e):

> Iš ten, iš kur ir homeridai, susiūtųjų eilių giesmininkai (ῥαπτῶν ἐπέων ἀοιδοί), daugiausia pradeda – nuo įžangos Dzeuso: taip ir šis vyras šventųjų varžybų (ἱερῶν ἀγώνων) pradinį pergalės įnašą pirmiausia gavo nemėjinio daugybe giesmių apgiedoto Dzeuso giraitėje.
>
> (Pi. *N.* 2. 1–5)

Pindaro antroji eilutė pateikia aiškią žodžio „rapsodas“ etimologiją – tai „susiūtųjų eilių giesmininkai“: kitaip tariant, tokie „giesmininkai“, aoidai (ἀοιδοί), kurie, kitaip nei įprastiniai aoidai, atlieka „sudurstytas“ (ῥαπτῶν), taigi kelių atlikėjų gabalais atliekamas eiles (ἐπέων, neabejotina nuoroda būtent į epinę poeziją) varžybiniame kontekste (ἀγώνων); atkreiptinas dėmesys ir į sąsają su sakralumo plotme (ἱερῶν). Nors rapsodai patys savaime vardu neminimi, nuoroda į homeridus leidžia neklystamai juos tekste identifikuoti (*v. comm. ad* 530e). Scholijai, komentuojantys šią Pindaro odės vietą, cituoja ir Hesiodą:

> Hesiodas paaiškina, sakydamas:
> „Tuomet Dele pirmiausia ašai ir Homeras, aoidai, dainavome, dainą susiūdami (ῥάψαντες ἀοιδήν) iš naujų giesmių, apie Foibą Apoloną, auksakardį, kurį Leto pagimdė.“
>
> (= ps.-Hes. *fr.* 357 Merkelbach-West)

Nors citatos kontekstas nėra žinomas, scholiastui atrodo pakankamai aišku, kad čia kalba būtent Hesiodas, apibūdinantis save ir Homerą kaip aoidus (ἀοιδοί), tačiau atliekančius giesmes jas „susiūdami“ (ῥάψαντες ἀοιδήν) ir, kaip galima spėti, varžybose (Hesiodas varžosi su Homeru) bei religinių iškilmių kontekste (Delo / Apolono / Leto sąsaja). Vis dėlto dera atkreipti dėmesį, kad fragmentas yra pseudo-Hesiodo; kaip rašo Zoe Stamatopoulou, „Šios eilutės buvo pagrįstai interpretuojamos kaip retrospektyvinė projekcija, rapsodų pagaminta tam, kad aproprijuotų Homerą bei Hesiodą ir sukurtų agonistinio rapsodiško atlikimo prototipą“ (Stamatopoulou, p. 48). Tačiau tai nemažina šio fragmento, kaip liudijimo apie žodžio

„rapsodas" etimologiją, vertės – rapsodai save suvokia kaip „susiuvančiuosius giesmę" (termino etimologiją išsamiai aptaria Capuccino, p. 263–273)[2].

Ką tas „giesmių susiuvimas" tiksliai reiškė rapsodų praktikoje, mums padeda atskleisti pseudo-Platono dialogo *Hiparchas* liudijimas (dialogas laikomas neautentišku, tačiau ankstyvu – jis datuojamas IV a. pr. Kr.):

> Peisistrato sūnui Hiparchui [...], kuris taipogi pirmasis atgabeno Homero epus (τὰ Ὁμήρου ἔπη) į štai šitą žemę [t. y. Atiką] ir privertė (ἠνάγκασε) rapsodus Panatėnajuose eiti per juos iš eilės, perimant vienam iš kito (ἐξ ὑπολήψεως ἐφεξῆς αὐτὰ διιέναι), kaip kad jie dar ir dabar daro...
>
> (ps.-Pl. *Hipparch.* 228b–c)

Taigi rapsodai Panatėnajuose Homero epus turi atlikti kaip estafetę: naujas atlikėjas pradeda ten, kur ankstesnis pabaigė, – ir daro tai „iš eilės", nustatyta seka. Tokią atlikimo tvarką patvirtina ir Diogenas Laertijas, cituodamas Dieuchidą Megarietį, IV arba III/II a. pr. Kr. istoriką:

> [Solonas] parašė [įstatymą] ir kad Homero kūriniai būtų atliekami rapsodų (ῥαψῳδεῖσθαι) vienam perimant iš kito (ἐξ ὑποβολῆς), taigi taip, kad kur pirmasis liovėsi (ἔληξεν), iš tos vietos sekantis pradeda (ἄρχεσθαι). Todėl Solonas

2 Pindaro bei Platono scholiastai pateikia ir kitą, mokslininkų neteisinga laikomą žodžio „rapsodas" etimologiją nuo ῥάβδος – „lazdos" ar „krivūlės", kuria rapsodas deklamuodamas mušdavo ritmą. (Žr.: ῥαψῳδούς φασι τούς τὰ Ὁμήρου ἔπη ἐν τοῖς θεάτροις ἀπαγγελλόντας. ἐκλήθησαν δὲ οὕτως ἐπεὶ ῥάβδους ἔχοντες δαφνίνους ἀπήγγελλον – „rapsodais vadina skelbiančiuosius teatruose Homero epus. Taip buvo pavadinti, nes skelbdavo laikydami lauro medžio lazdas", *sch.* TW *ad* Pl. *Ion* 530a; plg. *sch.* TU *ad* Pi. *N.* 2. 1d; *sch.* D *ad* Pi. *I.* 4. 63a; *sch.* TW *ad* Pl. *R.* 2. 373b; Heraclit. *fr.* B 42 DK; Pi. *I.* 4. 63; Call. *fr.* 26. 5 Pfeiffer.) Tuomet ῥαψῳδός < ῥάβδος + ἀοιδός, pagal analogiją su kitais atlikėjais, kurių vardas sudarytas pasitelkiant jų naudojamą instrumentą: κιθαρῳδός „kitaristas", αὐλῳδός „aulo grojikas". Šiai etimologijai pagrįsti kartais remiamasi išlikusiu Kleofrado Dailininko raudonfigūrės amforos atvaizdu, esančiu Britų muziejuje. Jame vaizduojamas lazdą laikantis vyriškis, pasilipęs ant pakylos, kuriam iš praviros burnos sklinda su epine tematika deranti hegzametro eilutės pradžia: „Taip kadaise Tirinte...". Vis dėlto Johnas Heringtonas, įdėmiai išanalizavęs atvaizdą, teigia: „Geriausiai darytume prieidami išvadą – kol ir jeigu nebus pastebėta tolesnių paralelių vazų piešiniuose, – kad jis anaiptol nėra profesionalus rapsodas, bet veikiau poetas arba mėgėjas poemų deklamuotojas, atliekantis privačiame kontekste" (Herington, p. 14, analizuojamo piešinio reprodukcija p. 12).

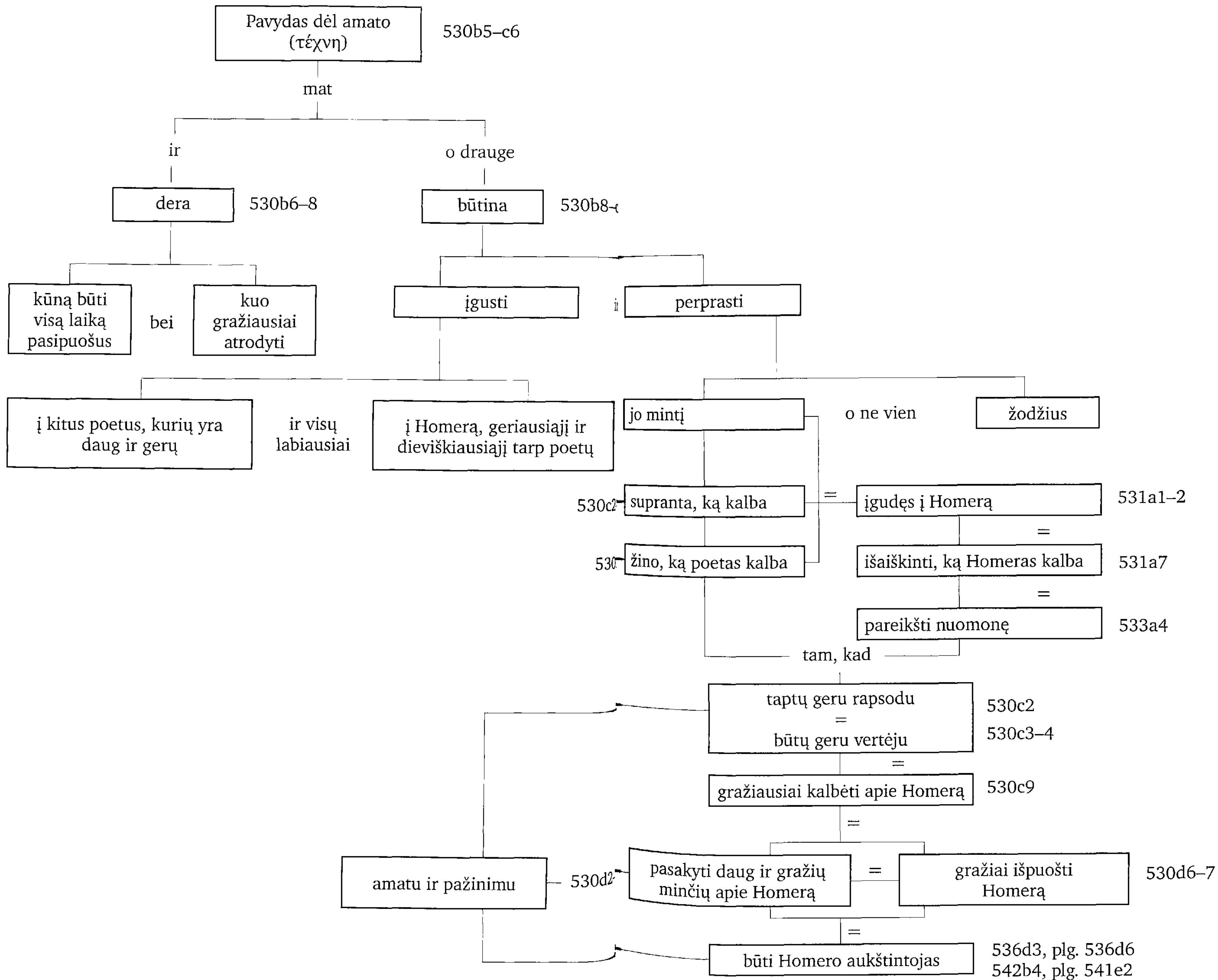
labiau iškėlė į šviesą Homerą negu Peisistratas, kaip sako Dieuchidas penktojoje *Megaros istorijos* knygoje.
(D. L. 1. 2. 57 = Dieuchid. *FHG* 485 F 6)

Tačiau rapsodai ne tik, *pace* Nagy, atlikdavo deklamuodami ar giedodami Homero (ar kitų poetų) eiles. Kaip teisingai pastebi Franco Trivigno, „rapsodas vienu metu įkūnija tris perspektyvas poezijos atžvilgiu: atlikėjo, interpretatoriaus ir kritiko" (Trivigno, p. 1). Tai liudija ir *Ijone* vardijamos rapsodo charakteristikos bei funkcijos – jas patogiai pateikia Capuccino, sinoptiškai išrašydama visas rapsodų funkcijas vienoje schemoje (Capuccino, p. 275 – žr. Diagramą).

Iš jos matyti, kad „buvimą rapsodu" sudarė ne tik Homero (ar kito poeto) eilių atlikimas, bet ir jų aiškinimas, egzegezė, bei tam tikra kritinė veikla (kurią taip pat liudija ir Ijono lyginimasis su tokiais žinomais kritikais, kaip Metrodoras Lampsakietis, Stesimbrotas Tasietis ar mums mažai pažįstamas Glaukonas, 530c–d – *v. comm. ad loc.*). Deja, kaip atrodė rapsodiškoji Homero egzegezė, taip ir nesužinome, nes kiekvieną sykį, kai Ijonas baudžiasi į ją leistis, Sokratas jį sustabdo ir pakreipia pokalbį jam rūpima linkme.

Platono dialogas ne tik aprašo rapsodo veiklas, bet ir atspindi specifinę terminologiją, žodyną, kurį rapsodai vartojo savo veiklai aptarinėti. Kaip rašo Gregory Nagy, „surežisuotame *Ijono* dialoge Platono jautri klausa kalbai – ne bet kokiai kalbai, bet, šiuo atveju, techninei tokių aukštos klasės amatininkų kaip rapsodai kalbai – užčiuopė, man regis, įvairius autentiškus posakius ir nusistovėjusias frazes, kuriose ataidi tikrų rapsodų kalba, kaip jie kadaise praktikavo savo amatą, arba *tekhnē* – ir netgi kaip jie kadaise apie šią tikrą *tekhnē* kalbėdavo" (Nagy, 1§32). Nagy pateikia ir nagrinėja dešimt tokios techninės rapsodų terminijos pavyzdžių, užtiktų Platono *Ijone* (*ibid.*, 1§32.1–10).

Galiausiai, baigiant rapsodo ir rapsodinių praktikų vaizdavimo *Ijone* aptarimą, dera paminėti svarbų momentą. Kai Sokratas paprašo Ijono „priminti" reikiamas Homero eiles, Ijonas imasi rapsodiškai nuo nurodytos vietos jas deklamuoti ir galėtų nesustodamas tęsti vis toliau ir toliau, tačiau Sokratas netrunka jį sustabdyti (537a–c). Tolesnėje diskusijoje su Ijonu Sokratas jau pats pasitelkia Homero eiles savo argumentams pagrįsti ir pats – kaip koks rapsodas – jas padeklamuoja, pademonstruodamas, kad gali įveikti rapsodą jo paties žaidimo

Pavydas dėl amato (τέχνη)
530b5–c6
mat
ir
o drauge
dera
530b6–8
būtina
530b8
kūną būti visą laiką pasipuošus
bei
kuo gražiausiai atrodyti
įgusti
ir
perprasti
į kitus poetus, kurių yra daug ir gerų
ir visų labiausiai
į Homerą, geriausiąjį ir dieviškiausiąjį tarp poetų
jo mintį
o ne vien
žodžius
530c2
supranta, ką kalba
=
įgudęs į Homerą
531a1–2
=
žino, ką poetas kalba
išaiškinti, ką Homeras kalba
531a7
=
pareikšti nuomonę
533a4
tam, kad
taptų geru rapsodu
=
būtų geru vertėju
530c2
530c3–4
=
gražiausiai kalbėti apie Homerą
530c9
=
amatu ir pažinimu
530d2
pasakyti daug ir gražių minčių apie Homerą
=
gražiai išpuošti Homerą
530d6–7
=
būti Homero aukštintojas
536d3, plg. 536d6
542b4, plg. 541e2

aikštelėje. „Nenorėdamas niekur nuo Ijono atsilikti, Sokratas tuomet leidžiasi pademonstruoti savo paties rapsodinius įgūdžius. Jis ginčija Ijono argumentus panašiai 'cituodamas' Homerą ir tuomet įsitraukdamas į žodinį komentarą savo 'citatoms'. Kad 'pacituotų' Homerą, Sokratas pats savo ruožtu rapsodiškai atlieka Homerą [...]. Sokratas žaibiškai 'cituoja' seriją homerinių 'pasažų' vieną po kito, kad įveiktų Ijoną argumentais – ir netgi nugalėtų jį rapsodiškai (538d1–3, 539a1–b1, 539b4–d1)" (Nagy, 1§29). Kaip minėjome, rapsodai atlieka poetinius kūrinius agonistiniame, varžybiniame kontekste. Homero epas „gyvena" tada, kai yra recituojamas, ir laimi tas rapsodas, kurio žodžiuose Homero reinkarnacija yra gyviausia bei vaizdžiausia. Sokratas tampa varžovu Ijonui, kad įveiktų jį kaip rapsodą, asimiliuodamas rapsodines technikas į platoniškąjį dialogą ir paversdamas jas dialektikos įrankiais. Taigi *Ijone* galime matyti jei ne dialogo gimimą iš rapsodijos dvasios, tai bent jau rapsodinių praktikų įsisavinimą dialektiniais tikslais. Sokrato pokalbis su Ijonu vienu metu yra ir tiesos paieškos, ir agonistinis varžymasis, kas geriau geba aiškinti Homerą.

Dialogo struktūra

Dialogą pagrįstai galima skaidyti į tris didžiąsias, nors ir skirtingų svorių dalis: A. Prologą (530a–d), B. Pagrindinį tekstą (531a–541e1) ir gana netikėtai įvedamą C. Užsklandą (541e1–542b). Konkretūs dialogo struktūros skaitymai skiriasi priklausomai nuo skirtingų viso dialogo interpretacijų. Čia pateikiamas Alberto Rijksbarono analize grįstas, tačiau kiek modifikuotas *Ijono* turinio planas, kuris, tikiuosi, pravers orientuojantis šio teksto tėkmėje.

A. Prologas (530a–d). 530a1–b4 Pristatomas Ijonas, jo apsilankymo Atėnuose tikslas – Panatėnajų žaidynės; Sokratas palinki Ijonui jose laimėti.

530b5–d9 Sokrato „pavydas" rapsodams: išdėstoma rapsodų amato reikalavimai ir praktikos ypatybės; rengiantis tolesnei diskusijai, įvedama τέχνη ir kai kurios kitos esminės sąvokos. Ijonas siūlo Sokratui surengti savo įgūdžių demonstraciją, tačiau Sokratas siūlo tą padaryti vėliau ir pereina prie I dalies.

B. Pagrindinis tekstas (531a–541e1). *I. Pirmasis argumentas prieš rapsodo τέχνη remiantis amato ir pažinimo universalumu; rapsodo įgūdis kaip dievo įkvėpimo išdava (531a1–536d3).*

531a1–532c8 Įvadas į pirmosios dalies diskusiją. Kuriems poetams galioja Ijono amatas? Klausinėdamas Ijoną, Sokratas prieina išvadą, kad rapsodo amatas turėtų galioti visai poezijai – tačiau Ijonas atsako netiesiogiai, prašydamas paaiškinti, kodėl tada jį domina ir įkvepia tik Homeras. Atsakymas – todėl, kad jis neturi τέχνη; jei turėtų, būtų visų poetų žinovas.

532c8–533c3 Sokrato pozicijos, kad Ijonas neturi τέχνη, patvirtinimas remiantis kitų amatų pavyzdžiais.

533c4–535a10 Ijonas pripažįsta, kad Sokratas teisus, pakartodamas, kad jis įgudęs tik į Homerą, ir klausia Sokrato paaiškinimo. Dabar Sokratas tiesiogiai paneigia Ijoną esant τέχνη turėtoją ir imasi įrodyti, kad rapsodą valdo dieviška galia. Dievo galios veikimas prilyginamas magnetui. Išvada: Mūzos įkvėpti poetai „išeina už proto" ir būva užvaldomi skirtingų dievų, tapdami dievų ruporais; o rapsodai savo ruožtu yra ruporų ruporai.

535b1–e6 Jeigu rapsodai yra dievų užvaldytų poetų ruporai, kokios to pasekmės pačiam Ijonui? Ar jis, atlikdamas Homero eiles, būva pilnos nuovokos, ar ne? Tas pats klausimas galioja ir jo klausytojams. Ijonas pripažįsta, kad nei jo paties, nei klausytojų tokiais atvejais negalima laikyti esant pilnos nuovokos.

535e7–536d3 Magneto įvaizdį Sokratas pritaiko pačiam Ijonui, jo klausytojams ir jį įkvepiančiam poetui – Homerui. Tai, ką Ijonas kalba apie Homerą, jis sakąs ne įgūdžio ar pažinimo, bet „dieviškosios lemties" dėka.

Ia. Tarpinė scena (536d4–e1). Ijonas mėgina įtikinti Sokratą, kad aukštindamas Homerą jis nėra apsėstas ar netekęs nuovokos, ir kviečia pasiklausyti jo kalbant. Kaip ir prologe, Sokratas siūlo Ijono pasirodymą atidėti po to, kai Ijonas atsakys į jo klausimą, ir pereina prie II dalies.

II. Antrasis argumentas prieš rapsodo τέχνη: koks yra specifinis rapsodo τέχνη objektas? (536e1–541e1).

536e1–540b2 Ar Ijonas vienodai gerai kalba apie visus dalykus – ypač apie Homero epuose minimus amatus? Ijonas priverčiamas pripažinti, kad sprendimus apie vadeliojimą, gydymą, pranašavimą ir kitus specializuotus amatus, kuriuos mini Homeras, geriau atliks to amato žinovai, o ne rapsodai.

540b2–541e1 Kokia gi tuomet yra specifinė rapsodo išmanymo sritis? Ijonas atsako, kad rapsodas išmano, ką dera kalbėti žmonėms, turintiems skirtingus socialinius vaidmenis. Sokratas imasi tą teiginį paneigti, pateikdamas tokių žmonių atvejus. Paskutinis jo pateikiamas pavyzdys – karvedys; Ijonas imasi teigti įvaldęs karvedžio amatą būtent rapsodo amato dėka. Sokratas jo teiginį atmeta, referuodamas į praktiką: jei Ijonas yra įvaldęs karvedžio amatą, jis ir turėtų dirbti karvedžiu, o ne rapsodu. Kadangi juo nėra, negali teigti turįs τέχνη.

C. Užsklanda (541e1–542b). Kadangi Ijonas atsisako parodyti savo τέχνη, jis esąs viena iš dviejų: arba τεχνικός, „amatininkiškas" ir neteisingas, arba dievo įkvėptas, θεῖος, „dieviškas" Homero aukštintojas. Ijonas sutinka, kad daug geriau būti dievišku.

Τέχνη

Kaip rodo ši *Ijono* turinio analizė, τέχνη[3] sąvoka užima centrinę vietą dialogo argumentacijoje. Praeito amžiaus antrosios pusės kritinėje literatūroje, kuri vis dar sudaro dominuojančios Platono interpretacijos branduolį, buvo įprasta klausimą apie τέχνη matyti kaip charakteringą ankstyvųjų, „aporetinių", arba „sokratiškųjų", Platono dialogų bruožą. Kitiems būdingiems šios dialogų grupės bruožams buvo priskiriamas klausimas apie tai, „kas yra X?", kur X yra dorybė arba abstrakti savybė (pvz., teisingumas ar grožis), bei aporetiškumas – neigiama, pozityvios išvados nepasiekianti dialogo baigmė. Vyravo nuomonė, kad bent dviem iš šių trijų ypatybių pasižyminčių dialogų grupė liudija ankstyvą Platono filosofinės kūrybos etapą, kuriame jis vis dar labai priklausomas nuo Sokrato[4]. Šioje raidos stadijoje Platonas tiek filosofinio pažinimo, tiek moralinio tobulėjimo kelią siekiąs modeliuoti pagal τέχνη, griežto ir tikslingo ekspertinio žinojimo modelį.

3 Lietuviškame dialogo tekste τέχνη nuosekliai verčiama kaip „amatas" – suprantant, kad tokiais atvejais vertimas visada pagaus tik dalį reikiamų plataus semantinio lauko konotacijų. Kita galima lietuviško vertimo alternatyva – „menas" – netinka dėl specifiškai lietuviško kultūrinio konteksto padiktuotų semantinių sąsajų; „menas" neatspindi to griežto metodiškumo ir profesionalumo, „techniškumo" reikalavimų, kurie yra graikiškosios τέχνη semantikos dalis.

4 Be *Ijono*, jai dar galima priskirti *Eutifroną*, *Lachetą*, *Charmidą*, *Hipiją Mažąjį*, *Eutidemą*, *Valstybės* 1 knygą, *Protagorą*, *Gorgiją* ir, su išlygomis, *Sokrato apologiją*.

Vėliau, išsivaduodamas nuo Sokrato įtakos, Platonas atsisakąs τέχνη modelio – centrinę vietą jo mąstyme pradedanti užimti pavidalų, arba idėjų, teorija.

Tačiau kas tiksliai yra τέχνη? Davidas Roochnikas pateikia tokį, jau spėjusį išgarsėti, τέχνη sąvokos aprašymą: tai „'menas' (arba 'amatas', 'įgūdis', 'ekspertizė', 'profesija', ar netgi, kaip ji kartais verčiama, 'mokslas') – išsamus meistriškas specifinės srities pažinimas, kuris tipiškai baigiasi naudingu rezultatu, jo galima išmokyti kitus ir jis gali būti atpažįstamas, sertifikuojamas bei atlyginamas" (Roochnik, p. 1).

Klausinėdamas Ijoną, Sokratas būtent ir siekia išsiaiškinti, ar rapsodo praktika bei jo įgūdžiai atitinka reikalavimus, kurie leistų tai vadinti τέχνη. *Ijone* Sokratas suformuluoja du kriterijus, kuriuos rapsodo praktika turi atitikti, kad ją būtų galima priskirti τέχνη:

Kriterijus 1: τέχνη yra universali – τέχνη įvaldęs profesionalas geba vertinti visus tos konkrečios τέχνη sričiai priklausančius fenomenus (531e–532a, 532c–d).

Kriterijus 2: kiekviena τέχνη turi savo specifinį objektą, kuris nesutampa su kitų τέχναι objektais, arba bent jau jis nėra kitos τέχνη objektas tuo pačiu aspektu (537c–538a)[5].

Dialogo eiga atskleidžia, kad rapsodas Ijonas neatitinka nei pirmojo, nei antrojo kriterijų: jis nei yra pajėgus kalbėti apie visus poetus, o tiktai apie Homerą (532b–c, 533c), nei sugeba Sokratui patenkinamai nurodyti, kas sudaro rapsodo τέχνη specifinį objektą (536e, 539e, 541a–b). Tačiau jeigu rapsodo gebėjimas nėra τέχνη, kas tai tuomet yra? Sokrato pasiūlytas atsakymas toks: tai dieviškas įkvėpimas, per poetą pasiekiantis rapsodą dieviškos lemties dėka (θείᾳ μοίρᾳ). Šia išvada dialogas ir baigiasi.

Iš pirmo žvilgsnio dialogas neatrodo esąs aporetinis – t. y. pasibaigiantis ἀπορία, „bekele", be rezultato, – juk Sokratas daug ir iškalbingai šneka apie dievišką įkvėpimą kaip poeto ir rapsodo kūrybos šaltinį. Prie dieviško įkvėpimo temos dar grįšime; dabar galime tik pastebėti, kad būtent τέχνη modelio taikymo požiūriu dialogas vis dėlto neatneša pozityvaus rezultato. Kaip ir kituose ankstyvuosiuose dialoguose, griežtus τέχνη, „amato", kriterijus atitinkančio pažinimo paieškos

5 Remiantis pasakojimu apie dievišką poetų įkvėpimą ir Tinichą iš Chalkidės (534b–e; nors ši pastraipa šiaip jau skirta ne rapsodams, o poetams) galima postuluoti ir trečią kriterijų, kurį galima suprasti kaip išvestinį – kaip pirmojo – universalumo – kriterijaus pritaikymą laikiškumo matmenyje:
Kriterijus 3: τέχνη yra stabili ir prognozuojama – profesionalo gebėjimas naudotis τέχνη nėra sporadiškas bei neprognozuojamas (534b–535a).

baigiasi nesėkme. Taigi šia prasme dialogą galima laikyti aporetiniu ir atitinkančiu kitų ankstyvųjų „sokratinių" dialogų schemą.

Kas iš to ir kaip tai interpretuoti? Šioje vietoje siūlau grįžti prie Davido Roochniko, savo knygoje įžvalgiai apibendrinančio penkių ankstyvųjų aporetinių Platono dialogų analizę, kurią norėčiau pacituoti *in extenso*:

> Iš penkių dialogų – *Lacheto, Charmido, Eutifrono, Valstybės* ir *Eutidemo* – pastraipų aptarimo iškyla bendras paveikslas: Sokratas kamantinėja pašnekovą, pateikiantį atsakymą į garsųjį Sokrato klausimą *ti esti* „kas tai yra?" „Tai" kiekviename iš dialogų yra specifinė dorybė: drąsa, susivaldymas, pamaldumas, teisingumas ir išmintis. Šiuos kamantinėjimus valdo dvi prielaidos: (1) aptariama dorybė tam tikru būdu sutapatinama su pažinimu, (2) šio pažinimo modelis yra *techne*. Galiausiai kiekviena iš penkių diskusijų baigiasi *aporia*, konceptualiniu „akligatviu". Šios *aporiai* įstumia skaitytoją į pasirinkimą: arba dorybė nėra pažinimas, arba pažinimą geriausia modeliuoti ne pagal *techne*. Pirmasis pasirinkimas nepriimtinas, nes atsisakius prielaidos, kad dorybė yra pažinimas, ankstyvieji dialogai tampa nesuvokiami. Todėl aporijas generuoja antroji Sokrato prielaida – kad pažinimą modeliuoti reikia išskirtinai pagal *techne*. Kadangi sokratinė dorybės versija *yra* pažinimas, todėl ji *nėra techne*.
>
> (Roochnik, p. 89)

Revoliucinė Roochniko knygos tezė yra ta, kad Platonas net ir ankstyvuosiuose dialoguose netiki τέχνη kaip prototipu moraliniam tobulėjimui ir filosofiniam pažinimui modeliuoti, ir savo aporijomis kritikuoja šitokio mąstymo kelio neproduktyvumą. „Mano išvadą galima išreikšti schematiškai: jeigu moralinis pažinimas būtų *techne*, iš to kiltų neįveikiami sunkumai", – rašo Roochnikas, – „ir moralinis pažinimas taptų neįmanomas; kadangi jis nėra neįmanomas, jis nėra *techne*" (Roochnik, p. 6). Platonas kreipia skaitytoją į „netechninio pažinimo" idėją: „Pasak mano skaitymo, netechninis pažinimas yra Platono dialogų tikslas ir gyvybę įkvepiantis impulsas. Platonas gerai supranta tai, ką Nussbaum vadina ‘gėrio trapumu', ir iš to kylantį poreikį palyginti trapiai ir todėl netechninei moralinio pažinimo sampratai. [...] [P]riešingai tam, kas vis dar sudaro standartinį pasakojimą, Platonas yra

stebėtinai panašus į tuos, kurie, kaip Nussbaum arba Nietzsche, atšlyja nuo sampratos, kad žmogiškojo puikumo galima išmokyti, jį kontroliuoti ar produkuoti techninio pažinimo dėka" (Roochnik, p. 7).

Tokio skaitymo kontekste ir nuoroda į dievišką poetų bei rapsodų įkvėpimą nebeatrodo vien ironiškas figos lapelis, skirtas pridengti sužeistai dialogo personažo – rapsodo Ijono – savimeilei.

Θεία μοῖρα

Mūsų aptariamame dialoge Platono Sokratas skiria daug vietos – ir dedikuoja puošnią, poetišką religinę kalbą – aprašyti dieviškai poetinės bei rapsodinės kūrybos kilmei (533d–535a, 535e–536d). Kaip suprasti ir aiškinti šį fenomeną, ilgą laiką buvusį tam tikro nejaukumo šaltiniu moderniesiems interpretatoriams? Ar nuoroda į dievišką įkvėpimo šaltinį yra tik sokratiškoji ironija, ir tuomet visas tas ekstatiškas religinis įvaizdynas tėra Sokrato sarkazmo, kurio Ijonas nepajėgus pajusti, hipertrofuotas žaismas? Ar – *horribile dictu* – Platonas čia yra nuoširdus ir kartu su Marsilio Ficino bei romantikais tiki, kad poezija į žmonių lūpas nusileidžia tiesiai iš dievų?

Pirmiau pristatytas Davido Roochniko skaitymas padeda matyti išeitį iš šios interpretacinės dilemos. Jeigu Platonas nuo pat filosofinės kūrybos pradžios buvo skeptiškas τέχνη, kaip modelio, taikymui moraliniam bei filosofiniam pažinimui konceptualizuoti, nenuostabu, kad jis ieško metaforų ir analogijų „netechniniam" pažinimo modeliui aprašyti. Pagrindinė metafora, kurią Platonas naudoja filosofiniam ieškojimui konceptualizuoti, yra meilė – savotiška pažinimo erotika, kaip *Puotoje* arba *Faidre* (plg. Roochnik, p. 250–251).

Tačiau negalima ignoruoti ir kito konceptualizavimo modelio: atskirais atvejais, susidurdamas su paslaptingos prasmę kuriančios jėgos veikimu, Platonas pasitelkia „dievo lemtį", θεία μοῖρα, kaip savotišką *deus ex machina* – kaip paaiškinimą tam, kam nėra racionalaus paaiškinimo.

Antai *Valstybės* 6 knygoje Sokratas kalba apie „dievo lemtį" (θεοῦ μοῖραν, 493a) arba „kurio iš dievų pagalbą" (ἐὰν μή τις αὐτῇ βοηθήσας θεῶν τύχῃ, 492a) kaip vieną iš nedaugelio labai retų priežasčių, galinčių „išgelbėti" filosofinę prigimtį, padėti jai išlikti visuomeninėje aplinkoje, kuri nusiteikusi bet kokius filosofinius daigus išrauti. Čia pat Sokratas kaip

analogišką faktorių nurodo ir savo paties „dievenio ženklą“ (τὸ δ᾽ ἡμέτερον [...], τὸ δαιμόνιον σημεῖον, 496c). 9 knygoje kalbama apie tai, kad žemiškoje visuomenėje gimęs ir užaugęs filosofas neturės galimybės dalyvauti „savojo“, t. y. tobulo platoniško miesto politikoje, „nebent ištiktų koks dieviškas likimas“ (ἐὰν μὴ θεία τις συμβῇ τύχη, 592a). Panašiai ir *Įstatymų* 9 knygoje tobulo valdovo atsiradimas dialogo pašnekovų kuriamoje valstybėje įmanomas tik vienu atveju – jei jis būtų „gimęs dievo lemties dėka“ (θείᾳ μοίρᾳ γεννηθείς, 875c).

Gindamasis teisme, Sokratas nurodo „dieviškąją lemtį“ kaip visų tų religinių, iš dievų ateinančių impulsų, kurie vertė jį užsiiminėti filosofija, apibendrinimą: „O man tai, kaip sakau, daryti yra liepta dievo – ir pranašystėmis, ir sapnais, ir kiekvienu būdu, kuriuo kada nors viena ar kita dieviškoji lemtis (θεία μοῖρα) žmogui yra liepusi ką nors daryti“ (Pl. *Ap.* 33c). *Menono* pabaigoje θεία μοῖρα nurodoma kaip dorybės atsiradimo žmoguje šaltinis – kadangi dorybės negali paaiškinti nei „išmokimas“, nei „prigimtis“ (taip paneigiant senąją νόμος / φύσις dichotomiją), būtina postuluoti kažkokį kitą šaltinį – ir čia Platonas postuluoja trečią nepaaiškinamą priežastį, „dieviškąją lemtį“: „dorybė būtų ne iš prigimties ir ne išmokstama, bet dieviškosios lemties dėka (θείᾳ μοίρᾳ), be supratimo atsirandanti tiems, kuriuose atsiranda“ (Pl. *Men.* 99e, plg. 100b).

Visuose šiuose kontekstuose θεία μοῖρα ir kiti panašūs dariniai nurodo į žmogaus nekontroliuojamą faktorių, lemiantį racionaliai nepaaiškinamą prasmės ar naujos kokybės epifaniją. Ir atvirkščiai – neaptinkame nė vieno konteksto, kur θεία μοῖρα būtų Platono naudojama ironiškai arba kritikuojant. Lygiai taip pat ir *Ijone*, interpretuojant teiginius apie dievišką poetinio (ir rapsodinio) įkvėpimo šaltinį, dera saugotis, kad „neimportuotume“ į Platono tekstą vėlesnių prielaidų ar įsitikinimų, kuriems paties Platono tekstuose nėra pagrindo. Todėl dera atmesti tiek „dieviško įkvėpimo“ traktavimą kaip ironišką bei skeptišką, tiek ir priešingus bandymus – įžvelgti *Ijone* kažkokią pozityvią teologinę poetinio įkvėpimo „teoriją“.

Aš siūlyčiau kiek kitokį skaitymą: po to, kai mėginimas racionaliai paaiškinti poeto (ir rapsodo) veiklą, taikant τέχνη modelį, žlunga, tuomet, prisiminus Sherlocką Holmesą, „eliminavus viską, kas neįmanoma, tai, kas lieka, kad ir kaip neįtikėtina, yra tiesa“, – tuomet Platonui nieko kito nelieka, kaip pasitelkti dievišką poetinio įkvėpimo kilmę, pripažįstant poetinio

prasmės kūrimo mechanizmo nebendramatiškumą racionalios analizės metodams. Tai nėra pozityvi poezijos „teorija“, o veikiau apofatiška nuoroda į poetinio fenomeno mįslingumą ir slėpiningumą, atsisakymo jį racionalizuoti gestas.

Prie poetinio įkvėpimo apmąstymų Platonas dar grįš vėliau, *Faidre*, kur jo įžvalgos, nors ir pasiekusios visiškai kitą rafinuotumo bei kūrybiškumo lygmenį, iš esmės išreiškia tokį patį santykį su poezija, koks iškyla ir *Ijone*.

Poetai ir rapsodai

Nors kone visas *Ijonas* skirtas poezijos aptarimui, išvystytos poezijos teorijos šiame dialoge nėra. Kalbėjimo apie poeziją centre yra jau aptartas „dieviško įkvėpimo“ modelis, kurį išmoningai įpavidalina magneto įvaizdis: nuo Mūzos sklindanti poetinio įkvėpimo galia persmelkia poetus, o per juos – rapsodus, ir per rapsodus pasiekia klausytojus; jie visi „pakibę“ nuo dievo kaip geležėlių virtinė nuo magneto (533d–e, 535e–536b). Reikšminga šio įvaizdžio implikacija yra ta, kad iš dievų atsklindantis poetinis įkvėpimas vienodai veikia ir poetus, ir jų kūrybos atlikėjus, rapsodus – t. y. juos veikiantis dieviškas impulsas skiriasi ne kokybiškai, o laipsniu (rapsodai labiau nutolę nuo įkvėpimo šaltinio negu poetai). Platono Sokratas nediferencijuoja poeziją kuriančių poetų ir ją tik atliekančių rapsodų įkvėpimo. Tai atitinka iš archajinės kultūros atėjusią poezijos, kaip „perkuriančio atlikimo“, sampratą – poezija gyvuoja tik tuomet, kai būva atliekama, balsu atlikdamas poeziją rapsodas savotiškai susitapatina su savo atliekamu poetu, „tampa“ juo.

Būsena, kurią Platonas aprašo per dieviško įkvėpimo įvaizdį, prilyginama ekstatiniam religiniam apsėdimui, kurio apimtas asmuo atsiduria savotiškoje paralelinėje tikrovėje (533e–534b). Sokratas trumpam iškelia bei gvildena potencialiai labai įdomią ir vaisingą psichologinio susitapatinimo su poetine tikrove temą (535b–e). Ijonas užklaustas patvirtina, kad „kai tik aš kalbu ką nors graudaus, mano akys pritvinksta ašarų, o kai ką nors baisaus ar siaubingo, iš baimės plaukai stojasi piestu ir širdis šokinėja“ (535c). Ijonas netgi užsimena apie savotišką dvigubą atlikėjo sąmonės intencionalumą – kad persiėmimas poetine emocija rapsodui netrukdo stebėti ir racionaliai vertinti auditorijos reakciją (535e). Vis dėlto ši teminė linija pasilieka be gilesnio dėmesio; Sokratas tepadaro išvadą, kad tokio poetinio susitapatinimo metu

„nuovoka“, *racionalumas yra suspenduoti* (535), o įdėmesnės psichologinio poezijos poveikio analizės tenka laukti iki *Valstybės* pasirodymo.

Kita didelį potencialų teorinį interesą turinti tema pasirodo antrojoje dialogo dalyje, kuomet Ijonas, Sokrato (gan nesėkmingai) spaudžiamas nurodyti, koks yra specifinis rapsodo ekspertinio išmanymo – τέχνη – objektas, išmeta tokį paaiškinimą: rapsodas žinos „tai, ką dera pasakyti vyrui ir ką – moteriai, taip pat ką vergui ir ką laisvajam, taip pat tai, ką pavaldiniui ir ką valdančiajam“ (540b). Šiame teiginyje glūdi įdomios teorinės pozicijos užuomazga – kad rapsodo (ir *a fortiori* poeto) specifinis įgūdis glūdi gebėjime perteikti skirtingų asmenų, skirtingų socialinių vaidmenų, kalbėjimo ir santykio su tikrove būdą, sukurti skirtingų asmenų su jų požiūriais ir istorijomis apgyventą pasaulį. Kaip rašo Ferrari, „kai Homeras priverčia savo kiauliaganius kalbėti, jis siekia ne duoti kiaulių auginimo pamoką, bet pridėti įtikinamą balsą į pilną ir įvairialypį *Odisėjos* fikcinio pasaulio chorą – ne žinodamas tai, ką žino kiauliaganys, bet žinodamas tai, ką jis pasakys“ (Ferrari, p. 97). Tačiau Ijonas nesugeba šios tezės išplėtoti (jam teoriškai neįkandama skirtis tarp poezijos turinio ir formos, ir jis atkakliai tvirtina, kad rapsodas žinos viską, kas pasakyta Homero epuose – taip pat ir konkrečių ten aprašytų amatų įgūdžius), ir Sokratas netrunka jo tezę sutriuškinti.

Ijone nė nepasirodo „pamėgdžiojimo“, arba „imitacijos“ (μίμησις), samprata, kuri yra centrinė analizuojant poeziją ir jos poveikį *Valstybėje*. Čia poezija svarstoma atmetant bet kokią užuominą apie poezijos fikcionalumą ir meninės raiškos specifiką; ji traktuojama tik propoziciniu aspektu, kaip verifikuojamų teiginių rinkinys. Tai nebūtinai yra (jauno, filosofinę karjerą pradedančio) Platono teorinio naivumo išraiška, kaip būtų galima pamanyti. *Valstybės* 3 knygoje Sokratas pademonstruoja, kas įvyksta, atsisakius poetinio „pamėgdžiojimo“ (μίμησις), *Iliados* pradžios poetinį tekstą redukuodamas į tiesmuką teiginių prozą (Pl. *Rep.* 393d–394a). Taigi atsisakyme priimti poetinės raiškos specifiką glūdi savotiškas filosofinis sukilimas prieš Homero apžavus, kuriais persiėmusi visa graikų kultūrinė tradicija. Kaip savo darbuose teigia Gregory Nagy, graikų literatūrinėje tradicijoje būtent poezija, konkrečiai, epinė poezija, kalbėjimas epiniu metru yra „nulinis taškas“, pirminė išeitinė pozicija, o kitos poetinės formos – ir proza – atsiranda kaip reakcija į tą pirminę literatūrinio kalbėjimo formą, kaip jos modifikacijos.

Platonas (*Valstybėje* eksplicitiškai, o *Ijone* implicitiškai) laikosi priešingos nuostatos – kad poezija yra ne kas kita, kaip kalba, suvokiama kaip teiginių visuma, su iš viršaus „prilipdytomis" poetinėmis priemonėmis (tokiomis, kaip metras, muzika, metaforos, tiesioginė, suasmeninta personažų kalba *etc.*), kurios tik trukdo įžvelgti ir tinkamai racionaliai vertinti propozicinį poezijos turinį. *Valstybėje* Platonas siekia dekonstruoti poeziją, išardyti ją į elementus; Sokrato prieiga prie poezijos *Ijone* irgi atspindi tokį dekonstruojantį santykį su poezija.

Tai koks vis dėlto yra pagrindinis kritinis *Ijono* taikinys? Kaip taikliai rašo Trivigno, „mokslininkai teigia, kad kadangi rapsodai yra neverti oponentai, dialogas turi turėti kitą, 'tikrąją' temą, ir buvo pasiūlyta keletas pakaitalų: sofistai [...], poetai [...], poetinė kritika [...], poetinis įkvėpimas [...] ir menas" (Trivigno, p. 4). Mano supratimu, adekvati dialogo interpretacija turi remtis dviem prielaidomis: pirma, dialogas yra, kaip sako britai, *what it says on the tin* – visų pirma apie rapsodus ir rapsodinę praktiką, tą epinės poezijos perdavimo instituciją, kuri, nors ir patirianti tam tikrą statuso krizę (kaip aiškėja ir iš Ksenofonto „sokratinių" raštų, plg. Ford, p. 201–208), vis dėlto tebebuvo gana autoritetinga. Antra, būtina atsižvelgti į tai, kad Platonas per magnetinį „dieviško įkvėpimo" įvaizdį sujungia rapsodus su poetais į vientisą kūrybos ir atlikimo, poezijos produkavimo ir reprodukavimo grandinę. Taigi kritikuodamas rapsodus, dekonstruodamas jų pretenzijas į profesionalų žinojimą, Platono Sokratas pradeda skaldyti kraštus nuo tos didžiosios uolos, kuriai Platonas priskirs fundamentalias savo meto kultūros „gimtąsias nuodėmes", – nuo Homero ir Hesiodo epinės tradicijos prestižo bei autoriteto.

Rapsodų kritika *Ijone* labiausiai pasireiškia per jų pretenzijos į universalų autoritetą visomis temomis, kuriomis Homeras rašo, atmetimą. Būtent absurdiškas Ijono teiginys, kad būdamas geriausias rapsodas jis Homero išmanymo dėka yra ir geriausias graikų karvedys (540d–541c), sukelia aštrią Sokrato reakciją, kuri ir priveda dialogą prie pabaigos. Toks įsitikinimas susijęs su (*Ijone* neišsakyta) prielaida, kurią Platonas artikuliuoja *Valstybės* 10 knygoje – tie žmonės, kurie remiasi poetais kaip visų dalykų žinovais, mano, kad „geras poetas, jei nori gražiai (καλῶς) kurti apie tuos dalykus, apie kuriuos kuria [poeziją], privalo kurti žinodamas, – o jei ne, nebus pajėgus kurti" (598e). Būtent tokia neišsakyta nuostata leido Homerą (ir iš dalies Hesiodą) traktuoti kaip savotišką kultūrinį šventraštį, autoritetingą viso pažinimo šaltinį (nors

V a. pabaigoje ši nuostata ir susidurdavo su skepticizmu bei kritika). Reikalaudamas iš rapsodo Ijono įvardyti tą specifinį objektą, kuris ir sudaro rapsodo kompetencijos sritį, Sokratas siekia apriboti poezijos (ir jos atlikėjų) pretenzijas į universalų pažinimą, atskirti tai, ką jie žino ir geba būtent kaip rapsodai, nuo to, ką klaidingai manosi žiną todėl, kad Homeras kažką apie tai rašo. Verta pastebėti, kad būtent šis poetų bruožas – autoriteto prisiėmimas kitose, su poezija nesusijusiose srityse – erzina Sokratą įvado pradžioje cituotoje *Sokrato apologijos* ištraukoje: „dėl savo kūrybos jie manė esą išmintingiausi (σοφωτάτων) iš žmonių ir kitais atžvilgiais, nors taip ir nebuvo" (Pl. *Ap*. 22c).

Iškeldamas šias temas – poetinio įkvėpimo šaltinio klausimą, specifinės poeto (ir rapsodo) kompetencijos problemą bei poetinio kalbėjimo racionalaus pagrindimo iššūkį, – Platonas *Ijone* leidžiasi graikų kultūrinės tradicijos permąstymo bei filosofinės kritikos keliu, kuris jį atves į *Valstybę* bei *Faidrą*. Šis ankstyvas dialogas, nors ir nepateikdamas aniems brandiems Platono kūriniams būdingos išsamios poetinio fenomeno analizės bei originalių, kardinalių, literatūrinę vaizduotę ir filosofų žvilgsnį šimtmečiais traukusių atsakymų, yra svarbus Platono mąstymą apie poeziją ir apie ją perduodančią kultūrinę tradiciją liudijantis dokumentas.

Ἴων ἢ περὶ Ἰλιάδος

Ijonas, arba apie *Iliadą*

530a ΣΩ. Τὸν Ἴωνα χαίρειν. πόθεν τὰ νῦν ἡμῖν ἐπιδεδήμηκας; ἢ
οἴκοθεν ἐξ Ἐφέσου;
ΙΩΝ. Οὐδαμῶς, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ἐξ Ἐπιδαύρου ἐκ τῶν
Ἀσκληπιείων.
ΣΩ. Μῶν καὶ ῥαψῳδῶν ἀγῶνα τιθέασιν τῷ θεῷ οἱ Ἐπιδαύριοι;
ΙΩΝ. Πάνυ γε, καὶ τῆς ἄλλης γε μουσικῆς.
ΣΩ. Τί οὖν; ἠγωνίζου τι ἡμῖν; καὶ πῶς τι ἠγωνίσω;
b ΙΩΝ. Τὰ πρῶτα τῶν ἄθλων ἠνεγκάμεθα, ὦ Σώκρατες.
ΣΩ. Εὖ λέγεις· ἄγε δὴ ὅπως καὶ τὰ Παναθήναια νικήσομεν.
ΙΩΝ. Ἀλλ' ἔσται ταῦτα, ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ.
ΣΩ. Καὶ μὴν πολλάκις γε ἐζήλωσα ὑμᾶς τοὺς ῥαψῳδούς, ὦ
Ἴων, τῆς τέχνης· τὸ γὰρ ἅμα μὲν τὸ σῶμα κεκοσμῆσθαι ἀεὶ
πρέπον ὑμῶν εἶναι τῇ τέχνῃ καὶ ὡς καλλίστοις φαίνεσθαι,
ἅμα δὲ ἀναγκαῖον εἶναι ἔν τε ἄλλοις ποιηταῖς διατρίβειν πολ-
λοῖς καὶ ἀγαθοῖς καὶ δὴ καὶ μάλιστα ἐν Ὁμήρῳ, τῷ ἀρίστῳ
c καὶ θειοτάτῳ τῶν ποιητῶν, καὶ τὴν τούτου διάνοιαν ἐκμαν-
θάνειν, μὴ μόνον τὰ ἔπη, ζηλωτόν ἐστιν. οὐ γὰρ ἂν γένοιτό
ποτε ἀγαθὸς ῥαψῳδός, εἰ μὴ συνείη τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ ποι-
ητοῦ. τὸν γὰρ ῥαψῳδὸν ἑρμηνέα δεῖ τοῦ ποιητοῦ τῆς δια-
νοίας γίγνεσθαι τοῖς ἀκούουσι· τοῦτο δὲ καλῶς ποιεῖν μὴ γι-
γνώσκοντα ὅτι λέγει ὁ ποιητὴς ἀδύνατον. ταῦτα οὖν πάντα
ἄξια ζηλοῦσθαι.
ΙΩΝ. Ἀληθῆ λέγεις, ὦ Σώκρατες· ἐμοὶ γοῦν τοῦτο πλεῖστον ἔρ-
γον παρέσχεν τῆς τέχνης, καὶ οἶμαι κάλλιστα ἀνθρώπων λέ-
d γειν περὶ Ὁμήρου, ὡς οὔτε Μητρόδωρος ὁ Λαμψακηνὸς οὔτε
Στησίμβροτος ὁ Θάσιος οὔτε Γλαύκων οὔτε ἄλλος οὐδεὶς τῶν
πώποτε γενομένων ἔσχεν εἰπεῖν οὕτω πολλὰς καὶ καλὰς δια-
νοίας περὶ Ὁμήρου ὅσας ἐγώ.
ΣΩ. Εὖ λέγεις, ὦ Ἴων· δῆλον γὰρ ὅτι οὐ φθονήσεις μοι
ἐπιδεῖξαι.
ΙΩΝ. Καὶ μὴν ἄξιόν γε ἀκοῦσαι, ὦ Σώκρατες, ὡς εὖ κεκόσμηκα
τὸν Ὅμηρον· ὥστε οἶμαι ὑπὸ Ὁμηριδῶν ἄξιος εἶναι χρυσῷ
στεφάνῳ στεφανωθῆναι.
531a ΣΩ. Καὶ μὴν ἐγὼ ἔτι ποιήσομαι σχολὴν ἀκροάσασθαί σου, νῦν
δέ μοι τοσόνδε ἀπόκριναι· πότερον περὶ Ὁμήρου μόνον δει-
νὸς εἶ ἢ καὶ περὶ Ἡσιόδου καὶ Ἀρχιλόχου;
ΙΩΝ. Οὐδαμῶς, ἀλλὰ περὶ Ὁμήρου μόνον· ἱκανὸν γάρ μοι δο-
κεῖ εἶναι.

SOKRATAS. Sveikinimai žymiajam Ijonui! Iš kur šiomis dieno- 530a
mis būsi atvykęs paviešėti? Ar iš namų, iš Efeso?
IJONAS. Tai kad ne, Sokratai, – iš Epidauro, iš Asklepijo
iškilmių.
SOKRATAS. Nejau epidauriečiai ir rapsodų varžybas rengia die-
vo garbei?
IJONAS. Žinoma, kaip ir kitokio mūziškojo amato.
SOKRATAS. Na, ir ką? Ar dalyvavai varžybose? Ir kaipgi tau se-
kėsi rungtis?
IJONAS. Pirmuosius apdovanojimus išsinešėm, Sokratai. b
SOKRATAS. Puiku! Žiūrėk, kad ir Panatėnajus laimėtume.
IJONAS. Ką gi, ir taip bus, jeigu dievas panorės.
SOKRATAS. Išties, Ijonai, daug sykių pavydėjau jums, rapso-
dams, jūsų amato: mat ir kūną jums dera būti visą laiką pa-
sipuošus amato dėlei bei kuo gražiausiai atrodyti, o drauge
būtina įgusti tiek į kitus poetus, kurių yra daug ir gerų, tiek –
ir visų labiausiai – į Homerą, geriausiąjį ir dieviškiausiąjį tarp
poetų, ir perprasti jo mintį, o ne vien žodžius, – tai pavydėti- c
nas dalykas. Juk geru rapsodu niekada netaptų tas, kuris ne-
supranta, ką poetas kalba. Rapsodas turi būti poeto minties
vertėjas klausytojams, o nežinančiam, ką poetas kalba, to pa-
daryti neįmanoma. Tad visa tai verta pavydo.
IJONAS. Tiesą kalbi, Sokratai. Prie šios amato pusės man teko
triūsti daugiausia, ir manau, kad iš žmonių apie Homerą kalbu
gražiausiai – taip, kad nei Metrodoras Lampsakietis, nei Ste- d
simbrotas Tasietis, nei Glaukonas, nei niekas kitas iš kada nors
gyvenusių neturėjo apie Homerą pasakyti tiek daug ir tokių
gražių minčių, kokių turiu aš.
SOKRATAS. Puiku, Ijonai. Aišku, nepašykštėsi ir man jas
atskleisti.
IJONAS. Ir išties verta paklausyti, Sokratai, kaip gražiai aš Ho-
merą išpuošiau; netgi, manau, esu vertas, kad homeridai mane
vainikuotų aukso vainiku.
SOKRATAS. Aš dar kada ištaikysiu laisvo laiko tavęs paklausyti,
o dabar atsakyk man štai ką: ar vien į Homerą esi nepaprastai 531a
įgudęs, ar ir į Hesiodą bei Archilochą?
IJONAS. Ne, toli gražu, – vien į Homerą, nes man atrodo, kad
ir to per akis.

ΣΩ. Ἔστι δὲ περὶ ὅτου Ὅμηρός τε καὶ Ἡσίοδος ταὐτὰ λέγετον;
ΙΩΝ. Οἶμαι ἔγωγε καὶ πολλά.
ΣΩ. Πότερον οὖν περὶ τούτων κάλλιον ἂν ἐξηγήσαιο ἃ Ὅμηρος λέγει ἢ ἃ Ἡσίοδος;
b ΙΩΝ. Ὁμοίως ἂν περί γε τούτων, ὦ Σώκρατες, περὶ ὧν ταὐτὰ λέγουσιν.
ΣΩ. Τί δὲ ὧν πέρι μὴ ταὐτὰ λέγουσιν; οἷον περὶ μαντικῆς λέγει τι Ὅμηρός τε καὶ Ἡσίοδος.
ΙΩΝ. Πάνυ γε.
ΣΩ. Τί οὖν; ὅσα τε ὁμοίως καὶ ὅσα διαφόρως περὶ μαντικῆς λέγετον τὼ ποιητὰ τούτω, πότερον σὺ κάλλιον ἂν ἐξηγήσαιο ἢ τῶν μάντεών τις τῶν ἀγαθῶν;
ΙΩΝ. Τῶν μάντεων.
ΣΩ. Εἰ δὲ σὺ ἦσθα μάντις, οὐκ, εἴπερ περὶ τῶν ὁμοίως λεγομένων οἷός τ' ἦσθα ἐξηγήσασθαι, καὶ περὶ τῶν διαφόρως λεγομένων ἠπίστω ἂν ἐξηγεῖσθαι;
ΙΩΝ. Δῆλον ὅτι.
c ΣΩ. Τί οὖν ποτε περὶ μὲν Ὁμήρου δεινὸς εἶ, περὶ δὲ Ἡσιόδου οὔ, οὐδὲ τῶν ἄλλων ποιητῶν; ἢ Ὅμηρος περὶ ἄλλων τινῶν λέγει ἢ ὧνπερ σύμπαντες οἱ ἄλλοι ποιηταί; οὐ περὶ πολέμου τε τὰ πολλὰ διελήλυθεν καὶ περὶ ὁμιλιῶν πρὸς ἀλλήλους ἀνθρώπων ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν καὶ ἰδιωτῶν καὶ δημιουργῶν, καὶ περὶ θεῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς ἀνθρώπους ὁμιλούντων, ὡς ὁμιλοῦσι, καὶ περὶ τῶν οὐρανίων
d παθημάτων καὶ περὶ τῶν ἐν Ἅιδου, καὶ γενέσεις καὶ θεῶν καὶ ἡρώων; οὐ ταῦτά ἐστι περὶ ὧν Ὅμηρος τὴν ποίησιν πεποίηκεν;
ΙΩΝ. Ἀληθῆ λέγεις, ὦ Σώκρατες.
ΣΩ. Τί δὲ οἱ ἄλλοι ποιηταί; οὐ περὶ τῶν αὐτῶν τούτων;
ΙΩΝ. Ναί, ἀλλ', ὦ Σώκρατες, οὐχ ὁμοίως πεποιήκασι καὶ Ὅμηρος.
ΣΩ. Τί μήν; κάκιον;
ΙΩΝ. Πολύ γε.
ΣΩ. Ὅμηρος δὲ ἄμεινον;
ΙΩΝ. Ἄμεινον μέντοι νὴ Δία.
ΣΩ. Οὐκοῦν, ὦ φίλη κεφαλὴ Ἴων, ὅταν περὶ ἀριθμοῦ πολλῶν
e λεγόντων εἷς τις ἄριστα λέγῃ, γνώσεται δήπου τις τὸν εὖ λέγοντα;
ΙΩΝ. Φημί.
ΣΩ. Πότερον οὖν ὁ αὐτὸς ὅσπερ καὶ τοὺς κακῶς λέγοντας, ἢ ἄλλος;

SOKRATAS. Ar yra koks dalykas, apie kurį ir Homeras, ir Hesiodas kalbėtų tą patį?
IJONAS. Manau, kad yra, ir daugybė.
SOKRATAS. Ar šiuos dalykus nagrinėdamas geriau išaiškintum tai, ką kalba Homeras, ar tai, ką Hesiodas?
IJONAS. Tuos dalykus, Sokratai, apie kuriuos jiedu kalba tą b
patį, turbūt panašiai.
SOKRATAS. O kaip tuos, apie kuriuos ne tą patį kalba? Pavyzdžiui, juk Homeras ir Hesiodas kalba šį tą apie pranašavimą.
IJONAS. Be abejo.
SOKRATAS. Tai kaip? Kas gražiau išaiškintų tai, ką šiedu poetu kalba apie pranašavimą panašiai, o ką skirtingai, – ar tu, ar kuris nors iš gerų pranašautojų?
IJONAS. Kuris nors iš pranašautojų.
SOKRATAS. O jeigu tu būtum pranašautojas, tai argi, būdamas pajėgus išaiškinti dalykus, apie kuriuos kalba panašiai, neįstengtum išaiškinti ir tų, apie kuriuos kalba skirtingai?
IJONAS. Aišku, kad taip.
SOKRATAS. Tad kodėl į Homerą esi taip nepaprastai įgudęs, o c
į Hesiodą – nesi, lygiai kaip nesi ir į kitus poetus? O gal Homeras kalba apie kokius kitus dalykus negu visi kiti poetai? Argi jis nepasakoja daugybės dalykų apie karą ir apie žmonių – gerų ir blogų, šiaip žmonių ir amatininkų – tarpusavio bendravimą, o taip pat ir apie dievų bendravimą tiek tarpusavyje, tiek su žmonėmis – kaip jie bendrauja, – taip pat ir apie nutikimus danguje bei Hade, apie dievų ir didvyrių gimimus? Argi čia ne tie d
patys dalykai, apie kuriuos Homeras sukūrė savuosius kūrinius?
IJONAS. Tiesą kalbi, Sokratai.
SOKRATAS. O kiti poetai? Argi jie kūrė ne apie tuos pačius dalykus?
IJONAS. Taip, Sokratai, bet jie kūrė anaiptol ne panašiai kaip Homeras.
SOKRATAS. O kaip? Blogiau?
IJONAS. Daug blogiau.
SOKRATAS. O Homeras geriau?
IJONAS. Išties geriau, prisiekiu Dzeusu!
SOKRATAS. Sakyk, Ijonai, mieloji mano galvele: jeigu, daugeliui kalbant apie skaičių, vienas kuris kalba geriausiai, tai kas nors juk pažins gerai kalbantįjį? e
IJONAS. Sutinku.
SOKRATAS. O ar tas pats žmogus pažintų ir kalbančiuosius blogai, ar kuris kitas?

ΙΩΝ. Ὁ αὐτὸς δήπου.
ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ τὴν ἀριθμητικὴν τέχνην ἔχων οὗτός ἐστιν;
ΙΩΝ. Ναί.
ΣΩ. Τί δ'; ὅταν πολλῶν λεγόντων περὶ ὑγιεινῶν σιτίων ὁποῖά ἐστιν, εἷς τις ἄριστα λέγῃ, πότερον ἕτερος μέν τις τὸν ἄριστα λέγοντα γνώσεται ὅτι ἄριστα λέγει, ἕτερος δὲ τὸν κάκιον ὅτι κάκιον, ἢ ὁ αὐτός;
ΙΩΝ. Δῆλον δήπου, ὁ αὐτός.
ΣΩ. Τίς οὗτος; τί ὄνομα αὐτῷ;
ΙΩΝ. Ἰατρός.
ΣΩ. Οὐκοῦν ἐν κεφαλαίῳ λέγομεν ὡς ὁ αὐτὸς γνώσεται ἀεί,
532a περὶ τῶν αὐτῶν πολλῶν λεγόντων, ὅστις τε εὖ λέγει καὶ ὅστις κακῶς· ἢ εἰ μὴ γνώσεται τὸν κακῶς λέγοντα, δῆλον ὅτι οὐδὲ τὸν εὖ, περί γε τοῦ αὐτοῦ.
ΙΩΝ. Οὕτως.
ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ αὐτὸς γίγνεται δεινὸς περὶ ἀμφοτέρων;
ΙΩΝ. Ναί.
ΣΩ. Οὐκοῦν σὺ φῂς καὶ Ὅμηρον καὶ τοὺς ἄλλους ποιητάς, ἐν οἷς καὶ Ἡσίοδος καὶ Ἀρχίλοχός ἐστιν, περί γε τῶν αὐτῶν λέγειν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως, ἀλλὰ τὸν μὲν εὖ γε, τοὺς δὲ χεῖρον;
ΙΩΝ. Καὶ ἀληθῆ λέγω.
b ΣΩ. Οὐκοῦν, εἴπερ τὸν εὖ λέγοντα γιγνώσκεις, καὶ τοὺς χεῖρον λέγοντας γιγνώσκοις ἂν ὅτι χεῖρον λέγουσιν.
ΙΩΝ. Ἔοικέν γε.
ΣΩ. Οὐκοῦν, ὦ βέλτιστε, ὁμοίως τὸν Ἴωνα λέγοντες περὶ Ὁμήρου τε δεινὸν εἶναι καὶ περὶ τῶν ἄλλων ποιητῶν οὐχ ἁμαρτησόμεθα, ἐπειδή γε αὐτὸς ὁμολογῇ τὸν αὐτὸν ἔσεσθαι κριτὴν ἱκανὸν πάντων ὅσοι ἂν περὶ τῶν αὐτῶν λέγωσι, τοὺς δὲ ποιητὰς σχεδὸν ἅπαντας τὰ αὐτὰ ποιεῖν.
ΙΩΝ. Τί οὖν ποτε τὸ αἴτιον, ὦ Σώκρατες, ὅτι ἐγώ, ὅταν μέν τις
c περὶ ἄλλου του ποιητοῦ διαλέγηται, οὔτε προσέχω τὸν νοῦν ἀδυνατῶ τε καὶ ὁτιοῦν συμβαλέσθαι λόγου ἄξιον, ἀλλ' ἀτεχνῶς νυστάζω, ἐπειδὰν δέ τις περὶ Ὁμήρου μνησθῇ, εὐθύς τε ἐγρήγορα καὶ προσέχω τὸν νοῦν καὶ εὐπορῶ ὅτι λέγω;
ΣΩ. Οὐ χαλεπὸν τοῦτό γε εἰκάσαι, ὦ ἑταῖρε, ἀλλὰ παντὶ δῆλον ὅτι τέχνῃ καὶ ἐπιστήμῃ περὶ Ὁμήρου λέγειν ἀδύνατος εἶ· εἰ γὰρ τέχνῃ οἷός τε ἦσθα, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ποιητῶν ἁπάντων λέγειν οἷός τ' ἂν ἦσθα· ποιητικὴ γάρ πού ἐστιν τὸ ὅλον. ἢ οὔ;
ΙΩΝ. Ναί.

IJONAS. Žinoma, tas pats.
SOKRATAS. Argi šis žmogus nebūtų tas, kuris yra įgijęs skaičiavimo amatą?
IJONAS. Taip.
SOKRATAS. Ir ką? Jeigu daugeliui žmonių kalbant apie tai, koks maistas naudingas sveikatai, kuris vienas kalbėtų geriausiai, tai ar bus taip, kad vienas kuris pažins geriausiai kalbantįjį, jog šis kalba geriausiai, o kas nors kitas – kalbantįjį blogiau, jog anas kalba blogiau, – ar juodu pažins tas pats žmogus?
IJONAS. Aišku juk, kad tas pats.
SOKRATAS. Kas šis žmogus būtų? Kuo jis vardu?
IJONAS. Gydytojas.
SOKRATAS. Taigi ar nėra taip, kad apskritai sakome, jog daugeliui žmonių kalbant apie tuos pačius dalykus visuomet tas pats žmogus pažins, kuris kalba gerai ir kuris – blogai, arba, jeigu 532a
nepažins kalbančiojo blogai, aišku, kad nepažins nė gerai kalbančiojo, bent jau jeigu jie kalba apie tą patį dalyką?
IJONAS. Taip ir yra.
SOKRATAS. Tai argi abiem atžvilgiais įgudęs esti ne tas pats žmogus?
IJONAS. Taip.
SOKRATAS. Argi tu nesakai, kad tiek Homeras, tiek kiti poetai, tarp kurių yra ir Hesiodas, ir Archilochas, kalba apie tuos pačius dalykus, tačiau ne taip pat, bet pirmasis jų kalba gerai, o kiti – blogiau?
IJONAS. Ir tiesą sakau.
SOKRATAS. Tad jeigu jau pažįsti gerai kalbantįjį, turėtumei pa- b
žinti ir blogiau kalbančiuosius, jog jie kalba blogiau.
IJONAS. Atrodytų, kad taip.
SOKRATAS. Tuomet, tauriausias žmogau, nesuklysime nė sakydami, jog Ijonas vienodai nepaprastai įgudęs ir į Homerą, ir į kitus poetus, nes juk ir pats pripažįsta, kad tas pats žmogus įstengs spręsti apie visus, kurie tik kalba apie tuos pačius dalykus, o beveik visi poetai, pasak tavęs, kuria tą patį.
IJONAS. Tad kas gi kaltas, Sokratai, jog aš, kai tik kas nors kalbasi apie kurį nors kitą poetą, ir nekreipiu dėmesio, ir nepa- c
jėgiu sugalvoti nieko, kas būtų verta kalbos, o paprasčiausiai snaudžiu, tačiau vos tik kas nors užsimena apie Homerą, tuoj prabundu, prisipildau dėmesio ir nestokoju kalbos?
SOKRATAS. Nesunku atspėti, bičiuli; juk kiekvienam aišku, kad kalbėti apie Homerą amato ir žinojimo dėka esi nepajėgus. Mat jeigu įstengtum tai daryti amato dėka, gebėtumei kalbėti ir apie visus kitus poetus. Juk poezijos amatas yra tarsi kokia visuma. Ar ne?
IJONAS. Taip.

d ΣΩ. Οὐκοῦν ἐπειδὰν λάβῃ τις καὶ ἄλλην τέχνην ἡντινοῦν ὅλην, ὁ αὐτὸς τρόπος τῆς σκέψεως ἔσται περὶ ἁπασῶν τῶν τεχνῶν; πῶς τοῦτο λέγω, δέῃ τί μου ἀκοῦσαι, ὦ Ἴων;

ΙΩΝ. Ναὶ μὰ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, ἔγωγε· χαίρω γὰρ ἀκούων ὑμῶν τῶν σοφῶν.

ΣΩ. Βουλοίμην ἄν σε ἀληθῆ λέγειν, ὦ Ἴων· ἀλλὰ σοφοὶ μέν πού ἐστε ὑμεῖς οἱ ῥαψῳδοὶ καὶ ὑποκριταὶ καὶ ὧν ὑμεῖς ᾄδετε
e τὰ ποιήματα, ἐγὼ δὲ οὐδὲν ἄλλο ἢ τἀληθῆ λέγω, οἷον εἰκὸς ἰδιώτην ἄνθρωπον. ἐπεὶ καὶ περὶ τούτου οὗ νῦν ἠρόμην σε, θέασαι ὡς φαῦλον καὶ ἰδιωτικόν ἐστι καὶ παντὸς ἀνδρὸς γνῶναι ὃ ἔλεγον, τὴν αὐτὴν εἶναι σκέψιν, ἐπειδάν τις ὅλην τέχνην λάβῃ. λάβωμεν γὰρ τῷ λόγῳ· γραφικὴ γάρ τίς ἐστι τέχνη τὸ ὅλον;

ΙΩΝ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ γραφῆς πολλοὶ καὶ εἰσὶ καὶ γεγόνασιν ἀγαθοὶ καὶ φαῦλοι;

ΙΩΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ἤδη οὖν τινα εἶδες ὅστις περὶ μὲν Πολυγνώτου τοῦ Ἀγλαοφῶντος δεινός ἐστιν ἀποφαίνειν ἃ εὖ τε γράφει καὶ ἃ μή,
533a περὶ δὲ τῶν ἄλλων γραφέων ἀδύνατος; καὶ ἐπειδὰν μέν τις τὰ τῶν ἄλλων ζωγράφων ἔργα ἐπιδεικνύῃ, νυστάζει τε καὶ ἀπορεῖ καὶ οὐκ ἔχει ὅτι συμβάληται, ἐπειδὰν δὲ περὶ Πολυγνώτου ἢ ἄλλου ὅτου βούλει τῶν γραφέων ἑνὸς μόνου δέῃ ἀποφήνασθαι γνώμην, ἐγρήγορέν τε καὶ προσέχει τὸν νοῦν καὶ εὐπορεῖ ὅτι εἴπῃ;

ΙΩΝ. Οὐ μὰ τὸν Δία, οὐ δῆτα.

ΣΩ. Τί δέ; ἐν ἀνδριαντοποιίᾳ ἤδη τιν᾽ εἶδες ὅστις περὶ μὲν Δαι-
b δάλου τοῦ Μητίονος ἢ Ἐπειοῦ τοῦ Πανοπέως ἢ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου ἢ ἄλλου τινὸς ἀνδριαντοποιοῦ ἑνὸς πέρι δεινός ἐστιν ἐξηγεῖσθαι ἃ εὖ πεποίηκεν, ἐν δὲ τοῖς τῶν ἄλλων ἀνδριαντοποιῶν ἔργοις ἀπορεῖ τε καὶ νυστάζει, οὐκ ἔχων ὅτι εἴπῃ;

ΙΩΝ. Οὐ μὰ τὸν Δία, οὐδὲ τοῦτον ἑώρακα.

ΣΩ. Ἀλλὰ μήν, ὥς γ᾽ ἐγὼ οἶμαι, οὐδ᾽ ἐν αὐλήσει γε οὐδὲ ἐν κιθαρίσει οὐδὲ ἐν κιθαρῳδίᾳ οὐδὲ ἐν ῥαψῳδίᾳ οὐδεπώποτ᾽ εἶδες ἄνδρα ὅστις περὶ μὲν Ὀλύμπου δεινός ἐστιν ἐξηγεῖσθαι ἢ περὶ Θαμύρου ἢ περὶ Ὀρφέως ἢ περὶ Φημίου
c τοῦ Ἰθακησίου ῥαψῳδοῦ, περὶ δὲ Ἴωνος τοῦ Ἐφεσίου ῥαψῳδοῦ ἀπορεῖ καὶ οὐκ ἔχει συμβαλέσθαι ἅ τε εὖ ῥαψῳδεῖ καὶ ἃ μή.

SOKRATAS. Juk jeigu kas nors paimtų ir bet kurio kito amato d
visumą, tai argi ne tas pats svarstymo būdas galiotų visų amatų atžvilgiu? Ar nori paklausyti, Ijonai, ką aš turiu omenyje šitaip teigdamas?

IJONAS. Prisiekiu Dzeusu, noriu, Sokratai, nes džiaugiuosi, jūsų, išminčių, klausydamasis.

SOKRATAS. Norėčiau, kad kalbėtumei tiesą, Ijonai, tačiau išminčiai turbūt esate jūs, rapsodai ir vaidintojai, bei tie, kurių kūrinius jūs giedate, o aš nieko kita nedarau, tik kalbu tiesą – tai, ko ir dera tikėtis iš paprasto žmogaus. Kad ir dalykas, kurio e
aš dabar tavęs paklausiau: tik pažvelk, kaip lėkšta ir niekuo neypatinga tai, ką kalbėjau, ir bet kuris vyras galėtų tai pažinti: jog imant amatą kaip visumą, svarstymas bus tas pats. Nagi, paimkime jį aptarimui: tapybos amatas yra tam tikra visuma, ar ne?

IJONAS. Taip.

SOKRATAS. Juk ir tapytojų ir yra, ir buvo daug gerų bei daug blogų?

IJONAS. Žinoma.

SOKRATAS. Tai galbūt žinai tokį žmogų, kuris apie Polignotą, Aglaofonto sūnų, yra itin įgudęs atskleisti, ką šis tapo gerai, o ką ne, tačiau apie kitus dailininkus – nepajėgus? Ir kai kas 533a
nors rodo kitų dailininkų darbus, šis žmogus snaudžia, jaučiasi nei šiaip, nei taip, ir jam niekas neateina į galvą; bet kai jam reikia pareikšti nuomonę apie Polignotą arba kurį kitą – kurį nori – vieną tapytoją, šis žmogus prabunda, tampa kupinas dėmesio ir nestokoja kalbos?

IJONAS. Ne, prisiekiu Dzeusu, tikrai nežinau.

SOKRATAS. Tai kaip? Vėlgi, gal skulptūros srityje žinai tokį žmogų, kuris yra nepaprastai įgudęs išsiaiškinti, ką Daidalas, Metiono sūnus, arba Epėjas, Panopėjo sūnus, arba Teodoras Samie- b
tis, ar kuris kitas vienas skulptorius padarė gerai, tačiau kitų skulptorių darbų akivaizdoje jaučiasi patekęs į keblią padėtį ir snaudžia, neturėdamas ką pasakyti?

IJONAS. Ne, prisiekiu Dzeusu, nė tokio nesu regėjęs.

SOKRATAS. Betgi, aš manau, nei aulo pūtimo, nei skambinimo kitaromis, nei giedojimo kitarai pritariant, nei rapsodinio giedojimo srityse turbūt niekad nesi matęs vyro, kuris yra itin įgudęs aiškinti apie Olimpą arba apie Tamirą, arba apie Orfė- c
ją, arba apie itakietį rapsodą Femiją, o efesiečio rapsodo Ijono akivaizdoje jaučiasi pakliuvęs į keblią padėtį ir nepajėgia suprasti, ką šis gieda gerai, o ką ne.

ΙΩΝ. Οὐκ ἔχω σοι περὶ τούτου ἀντιλέγειν, ὦ Σώκρατες· ἀλλ' ἐκεῖνο ἐμαυτῷ σύνοιδα, ὅτι περὶ Ὁμήρου κάλλιστ' ἀνθρώπων λέγω καὶ εὐπορῶ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες μέ φασιν εὖ λέγειν, περὶ δὲ τῶν ἄλλων οὔ. καίτοι ὅρα τοῦτο τί ἔστιν.

d ΣΩ. Καὶ ὁρῶ, ὦ Ἴων, καὶ ἔρχομαί γέ σοι ἀποφανούμενος ὅ μοι
δοκεῖ τοῦτο εἶναι. ἔστι γὰρ τοῦτο τέχνη μὲν οὐκ ὂν παρὰ σοὶ
περὶ Ὁμήρου εὖ λέγειν, ὃ νυνδὴ ἔλεγον, θεία δὲ δύναμις ἥ σε
κινεῖ, ὥσπερ ἐν τῇ λίθῳ ἣν Εὐριπίδης μὲν Μαγνῆτιν ὠνόμα-
σεν, οἱ δὲ πολλοὶ Ἡρακλείαν. καὶ γὰρ αὕτη ἡ λίθος οὐ μόνον
αὐτοὺς τοὺς δακτυλίους ἄγει τοὺς σιδηροῦς, ἀλλὰ καὶ δύνα-
μιν ἐντίθησι τοῖς δακτυλίοις ὥστ' αὖ δύνασθαι ταὐτὸν τοῦτο
e ποιεῖν ὅπερ ἡ λίθος, ἄλλους ἄγειν δακτυλίους, ὥστ' ἐνίοτε ὁρ-
μαθὸς μακρὸς πάνυ σιδηρίων καὶ δακτυλίων ἐξ ἀλλήλων ἤρ-
τηται· πᾶσι δὲ τούτοις ἐξ ἐκείνης τῆς λίθου ἡ δύναμις ἀνήρτη-
ται. οὕτω δὲ καὶ ἡ Μοῦσα ἐνθέους μὲν ποιεῖ αὐτή, διὰ δὲ τῶν
ἐνθέων τούτων ἄλλων ἐνθουσιαζόντων ὁρμαθὸς ἐξαρτᾶται.
πάντες γὰρ οἵ τε τῶν ἐπῶν ποιηταὶ οἱ ἀγαθοὶ οὐκ ἐκ τέχνης
ἀλλ' ἔνθεοι ὄντες καὶ κατεχόμενοι πάντα ταῦτα τὰ καλὰ λέ-
γουσι ποιήματα, καὶ οἱ μελοποιοὶ οἱ ἀγαθοὶ ὡσαύτως, ὥσπερ
534a οἱ κορυβαντιῶντες οὐκ ἔμφρονες ὄντες ὀρχοῦνται, οὕτω καὶ
οἱ μελοποιοὶ οὐκ ἔμφρονες ὄντες τὰ καλὰ μέλη ταῦτα ποιοῦ-
σιν, ἀλλ' ἐπειδὰν ἐμβῶσιν εἰς τὴν ἁρμονίαν καὶ εἰς τὸν ῥυθ-
μόν, βακχεύουσι καὶ κατεχόμενοι, ὥσπερ αἱ βάκχαι ἀρύονται
ἐκ τῶν ποταμῶν μέλι καὶ γάλα κατεχόμεναι, ἔμφρονες δὲ
οὖσαι οὔ, καὶ τῶν μελοποιῶν ἡ ψυχὴ τοῦτο ἐργάζεται, ὅπερ
αὐτοὶ λέγουσι. λέγουσι γὰρ δήπουθεν πρὸς ἡμᾶς οἱ ποιηταὶ
b ὅτι ἀπὸ κρηνῶν μελιρρύτων ἐκ Μουσῶν κήπων τινῶν καὶ
ναπῶν δρεπόμενοι τὰ μέλη ἡμῖν φέρουσιν ὥσπερ αἱ μέλιτται,
καὶ αὐτοὶ οὕτω πετόμενοι· καὶ ἀληθῆ λέγουσι. κοῦφον γὰρ
χρῆμα ποιητής ἐστιν καὶ πτηνὸν καὶ ἱερόν, καὶ οὐ πρότερον
οἷός τε ποιεῖν πρὶν ἂν ἔνθεός τε γένηται καὶ ἔκφρων καὶ ὁ
νοῦς μηκέτι ἐν αὐτῷ ἐνῇ· ἕως δ' ἂν τουτὶ ἔχῃ τὸ κτῆμα, ἀδύ-
νατος πᾶς ποιεῖν ἄνθρωπός ἐστιν καὶ χρησμῳδεῖν. ἅτε οὖν
c οὐ τέχνῃ ποιοῦντες καὶ πολλὰ λέγοντες καὶ καλὰ περὶ τῶν
πραγμάτων, ὥσπερ σὺ περὶ Ὁμήρου, ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ, τοῦτο
μόνον οἷός τε ἕκαστος ποιεῖν καλῶς ἐφ' ὃ ἡ Μοῦσα αὐτὸν
ὥρμησεν, ὁ μὲν διθυράμβους, ὁ δὲ ἐγκώμια, ὁ δὲ ὑπορχήμα-
τα, ὁ δ' ἔπη, ὁ δ' ἰάμβους· τὰ δ' ἄλλα φαῦλος αὐτῶν ἕκαστός
ἐστιν. οὐ γὰρ τέχνῃ ταῦτα λέγουσιν ἀλλὰ θείᾳ δυνάμει, ἐπεί,
εἰ περὶ ἑνὸς τέχνῃ καλῶς ἠπίσταντο λέγειν, κἂν περὶ τῶν ἄλ-
λων ἁπάντων· διὰ ταῦτα δὲ ὁ θεὸς ἐξαιρούμενος τούτων τὸν
d νοῦν τούτοις χρῆται ὑπηρέταις καὶ τοῖς χρησμῳδοῖς καὶ τοῖς

IJONAS. Neturiu kaip tau paprieštarauti, Sokratai, tačiau pats apie save aiškiai suvokiu tai, kad apie Homerą kalbu gražiausiai iš žmonių, nestokoju kalbos, ir visi kiti sako mane gražiai kalbant, o apie kitus poetus – ne. Štai, pažvelk, – kaipgi čia dabar yra?

SOKRATAS. Žvelgiu, Ijonai, ir ateinu tau parodyti, kas, mano d
manymu, tai galėtų būti. Tavo gebėjimas gražiai kalbėti apie
Homerą, kaip ką tik sakiau, yra ne amatas, o dieviška galia
tave judina – nelyginant toji, kuri slypi akmenyje, Euripido pa-
vadintame magnesietišku, o daugumos – Heraklėjos akmeniu.
Mat šis akmuo ne vien traukia pačius geležinius žiedus, bet
ir žieduosna įdiegia galią, kad ir jie savo ruožtu galėtų daryti
tą pat, ką ir akmuo, – traukti kitus žiedus taip, kad kartais iš e
tarpusavyje sulipusių geležėlių bei žiedų sukimba visiškai ilga
virtinė. Visų jų galia pareina nuo ano akmens.

Lygiai taip ir Mūza vienus pati padaro dievo įkvėptus, o per
šituos dievo įkvėptuosius sukimba kitų dieviško įkvėpimo ap-
imtųjų virtinė. Juk ir visi gerieji epiniai poetai visus tuos gra-
žiuosius savo kūrinius žosta ne amato dėka, bet būdami įkvėpti
dievo bei apsėsti, ir gerieji giesmių kūrėjai lygiai taip pat: nely-
ginant koribantai, kurie šoka netekę nuovokos, taip ir giesmių 534a
kūrėjai tas gražiąsias giesmes kuria nebūdami pilnos nuovo-
kos; bet kai juos pagauna dermė ir ritmas, tuomet bakchauja ir
apsėsti elgiasi tarytum bakchantės – jos apsėstos iš upių semia
medų ir pieną, o pilnos nuovokos būdamos – ne; taip daro ir
giesmių kūrėjų siela, kaip jie patys teigia. Juk poetai mums,
be abejo, kalba, jog savo giesmes jie neša mums iš trykštančių b
medumi šaltinių, surinkę jas kažkokiuose Mūzų soduose beigi
miškinguose slėniuose nelyginant bitės, ir patys taip lakioda-
mi – ir kalba tiesą. Mat poetas yra lengvas daiktas, sparnuotas
ir šventas, ir nepajėgus kurti pirmiau, negu tampa įkvėptas die-
vo, išeina už nuovokos, ir jame nebelieka proto, o tol, kol turi
šį labą, joks žmogus nepajėgus kurti ir giedoti ištarmes. Taigi
šitai kurdami ir daug bei gražiai kalbėdami apie dalykus, kaip c
kad tu – apie Homerą, ne amato dėka, o dieviškosios lemties
lėmimu, kiekvienas geba gražiai kurti tik vieną dalyką – tą, ku-
riam Mūza jį paakino: vienas – ditirambus, kitas – enkomijus,
trečias – hiporchemas, dar vienas – epus, dar kitas – jambus,
o kitų dalykų atžvilgiu kiekvienas jų niekam tikęs. Mat ne ama-
to dėka jie kalba šituos dalykus, o dieviška galia, juk jeigu ama-
to dėka mokėtų gražiai kalbėti apie vieną dalyką, tai mokėtų
ir apie visus kitus. Todėl dievas, atimantis jiems protą, ir nau-
dojasi jais kaip tarnais, ištarmių giedotojais bei dieviškaisiais d

μάντεσι τοῖς θείοις, ἵνα ἡμεῖς οἱ ἀκούοντες εἰδῶμεν ὅτι οὐχ οὗτοί εἰσιν οἱ ταῦτα λέγοντες οὕτω πολλοῦ ἄξια, οἷς νοῦς μὴ πάρεστιν, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτός ἐστιν ὁ λέγων, διὰ τούτων δὲ φθέγγεται πρὸς ἡμᾶς. μέγιστον δὲ τεκμήριον τῷ λόγῳ Τύννιχος ὁ Χαλκιδεύς, ὃς ἄλλο μὲν οὐδὲν πώποτε ἐποίησε ποίημα ὅτου τις ἂν ἀξιώσειεν μνησθῆναι, τὸν δὲ παίωνα ὃν πάντες ᾄδουσι, σχεδόν τι πάντων μελῶν κάλλιστον, ἀτεχνῶς, ὅπερ
e αὐτὸς λέγει, "εὕρημά τι Μοισᾶν." ἐν τούτῳ γὰρ δὴ μάλιστά μοι δοκεῖ ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι ἡμῖν, ἵνα μὴ διστάζωμεν, ὅτι οὐκ ἀνθρώπινά ἐστιν τὰ καλὰ ταῦτα ποιήματα οὐδὲ ἀνθρώπων, ἀλλὰ θεῖα καὶ θεῶν, οἱ δὲ ποιηταὶ οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἑρμηνῆς εἰσιν τῶν θεῶν, κατεχόμενοι ἐξ ὅτου ἂν ἕκαστος κατέχηται. ταῦτα
535a ἐνδεικνύμενος ὁ θεὸς ἐξεπίτηδες διὰ τοῦ φαυλοτάτου ποιητοῦ τὸ κάλλιστον μέλος ᾖσεν· ἢ οὐ δοκῶ σοι ἀληθῆ λέγειν, ὦ Ἴων;

ΙΩΝ. Ναὶ μὰ τὸν Δία, ἔμοιγε· ἅπτει γάρ πώς μου τοῖς λόγοις τῆς ψυχῆς, ὦ Σώκρατες, καί μοι δοκοῦσι θείᾳ μοίρᾳ ἡμῖν παρὰ τῶν θεῶν ταῦτα οἱ ἀγαθοὶ ποιηταὶ ἑρμηνεύειν.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὑμεῖς αὖ οἱ ῥαψῳδοὶ τὰ τῶν ποιητῶν ἑρμηνεύετε;

ΙΩΝ. Καὶ τοῦτο ἀληθὲς λέγεις.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἑρμηνέων ἑρμηνῆς γίγνεσθε;

ΙΩΝ. Παντάπασί γε.

b ΣΩ. Ἔχε δή μοι τόδε εἰπέ, ὦ Ἴων, καὶ μὴ ἀποκρύψῃ ὅτι ἄν σε ἔρωμαι· ὅταν εὖ εἴπῃς ἔπη καὶ ἐκπλήξῃς μάλιστα τοὺς θεωμένους, ἢ τὸν Ὀδυσσέα ὅταν ἐπὶ τὸν οὐδὸν ἐφαλλόμενον ᾄδῃς, ἐκφανῆ γιγνόμενον τοῖς μνηστῆρσι καὶ ἐκχέοντα τοὺς ὀιστοὺς πρὸ τῶν ποδῶν, ἢ Ἀχιλλέα ἐπὶ τὸν Ἕκτορα ὁρμῶντα, ἢ καὶ τῶν περὶ Ἀνδρομάχην ἐλεινῶν τι ἢ περὶ Ἑκάβην ἢ
c περὶ Πρίαμον, τότε πότερον ἔμφρων εἶ ἢ ἔξω σαυτοῦ γίγνῃ καὶ παρὰ τοῖς πράγμασιν οἴεταί σου εἶναι ἡ ψυχὴ οἷς λέγεις ἐνθουσιάζουσα, ἢ ἐν Ἰθάκῃ οὖσιν ἢ ἐν Τροίᾳ ἢ ὅπως ἂν καὶ τὰ ἔπη ἔχῃ;

ΙΩΝ. Ὡς ἐναργές μοι τοῦτο, ὦ Σώκρατες, τὸ τεκμήριον εἶπες· οὐ γάρ σε ἀποκρυψάμενος ἐρῶ. ἐγὼ γὰρ ὅταν ἐλεινόν τι λέγω, δακρύων ἐμπίμπλανταί μου οἱ ὀφθαλμοί· ὅταν τε φοβερὸν ἢ δεινόν, ὀρθαὶ αἱ τρίχες ἵστανται ὑπὸ φόβου καὶ ἡ καρδία πηδᾷ.

d ΣΩ. Τί οὖν; φῶμεν, ὦ Ἴων, ἔμφρονα εἶναι τότε τοῦτον τὸν ἄνθρωπον, ὃς ἂν κεκοσμημένος ἐσθῆτι ποικίλῃ καὶ χρυσοῖσι στεφάνοις κλάῃ τ' ἐν θυσίαις καὶ ἑορταῖς, μηδὲν ἀπολωλεκὼς τούτων, ἢ φοβῆται πλέον ἢ ἐν δισμυρίοις ἀνθρώποις ἑστηκὼς φιλίοις, μηδενὸς ἀποδύοντος μηδὲ ἀδικοῦντος;

pranašais, idant mes klausydami išvystume, jog ne jie, kuriuose nėra proto, yra kalbantieji šiuos taip nepaprastai vertingus dalykus, bet pats dievas yra tas, kuris kalba, o per juos jis byloja mums. Didžiausias šių žodžių įrodymas – Tinichas iš Chalkidės, niekada nesukūręs jokio kito kūrinio, kurį kas nors laikytų vertu paminėjimo, vien tik visų giedamą pajaną, kone gražiausią iš visų giesmių, kaip jis pats sako, tiesiog „Mūzų radinį". Mat šiuo- e
mi, man regis, dievas mums visiškai įrodo, idant neabejotume tuo, jog anie gražieji kūriniai nėra nei žmogiški, nei žmonių, bet dieviški ir dievų, o poetai yra niekas kitas, kaip dievų vertėjai, apsėsti to dievo, kuriam kiekvienas priklauso. Tai nurodydamas dievas tyčia pagiedojo gražiausią giesmę per patį prasčiausią poetą – o gal tau neatrodo, kad aš kalbu tiesą, Ijonai? 535a

IJONAS. Prisiekiu Dzeusu, mano nuomone, tiesą kalbi. Žodžiais kažin kaip palieti pačią mano sielą, Sokratai, ir man regis, kad tai dieviškosios lemties lėmimu geri poetai mums išverčia šias dievų ištaras.

SOKRATAS. O ar jūs, rapsodai, nesate savo ruožtu poetų vertėjai?

IJONAS. Ir tai kalbėdamas sakai tiesą.

SOKRATAS. Ar tik nesate vertėjų vertėjai?

IJONAS. Visiškai taip.

SOKRATAS. Nagi, Ijonai, pasakyk man tokį dalyką, ir nenuslėpk b
to, ko tavęs paklausiu: kai tu gražiai žosti epines sakmes, nepaprastai priblokšdamas žiūrovus – ar giedotum apie Odisėją, iššokantį ant slenksčio, atsiskleidžiantį jaunikiams ir papilantį sau po kojomis strėles, ar apie Achilą, pasileidžiantį prieš Hektorą, ar ką nors graudaus apie Andromachę, ar apie Hekabę arba Priamą, – ar tuomet esi pilnos nuovokos, ar išeini už sa- c
vęs, ir tavo siela, apimta dieviškojo įkvėpimo, manosi esanti tų įvykių, apie kuriuos kalbi, akivaizdoje, – ar jie vyktų Itakėje, ar Trojoje, ar bet kurioje kitoje vietoje, kurią epai mini?

IJONAS. Kaip gyvai, Sokratai, tavo žodžiai man šitai parodo! Atsakysiu tau nieko neslėpdamas. Kai tik aš kalbu ką nors graudaus, mano akys pritvinksta ašarų, o kai ką nors baisaus ar siaubingo, iš baimės plaukai stojasi piestu ir širdis šokinėja.

SOKRATAS. Tad kaipgi čia yra? Argi, Ijonai, sakysime esant pil- d
nos nuovokos tokį žmogų, kuris, pasipuošęs spalvingu drabužiu ir aukso vainikais, atnašavimų ir iškilmių metu verkia, nors ir neprarado nė vienos iš savųjų puošmenų? Arba tokį, kurį apima baimė, nors jis ir stovi tarp daugiau negu dvidešimties tūkstančių draugiškai nusiteikusių žmonių, nors niekas jo neišrenginėja ir neskriaudžia?

ΙΩΝ. Οὐ μὰ τὸν Δία, οὐ πάνυ, ὦ Σώκρατες, ὥς γε τἀληθὲς εἰρῆσθαι.

ΣΩ. Οἶσθα οὖν ὅτι καὶ τῶν θεατῶν τοὺς πολλοὺς ταὐτὰ ταῦτα ὑμεῖς ἐργάζεσθε;

e ΙΩΝ. Καὶ μάλα καλῶς οἶδα· καθορῶ γὰρ ἑκάστοτε αὐτοὺς ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ βήματος κλάοντάς τε καὶ δεινὸν ἐμβλέποντας καὶ συνθαμβοῦντας τοῖς λεγομένοις. δεῖ γάρ με καὶ σφόδρ' αὐτοῖς τὸν νοῦν προσέχειν· ὡς ἐὰν μὲν κλάοντας αὐτοὺς καθίσω, αὐτὸς γελάσομαι ἀργύριον λαμβάνων, ἐὰν δὲ γελῶντας, αὐτὸς κλαύσομαι ἀργύριον ἀπολλύς.

ΣΩ. Οἶσθα οὖν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ θεατὴς τῶν δακτυλίων ὁ ἔσχατος, ὧν ἐγὼ ἔλεγον ὑπὸ τῆς Ἡρακλειώτιδος λίθου ἀπ'
536a ἀλλήλων τὴν δύναμιν λαμβάνειν; ὁ δὲ μέσος σὺ ὁ ῥαψῳδὸς καὶ ὑποκριτής, ὁ δὲ πρῶτος αὐτὸς ὁ ποιητής· ὁ δὲ θεὸς διὰ πάντων τούτων ἕλκει τὴν ψυχὴν ὅποι ἂν βούληται τῶν ἀνθρώπων, ἀνακρεμαννὺς ἐξ ἀλλήλων τὴν δύναμιν. καὶ ὥσπερ ἐκ τῆς λίθου ἐκείνης ὁρμαθὸς πάμπολυς ἐξήρτηται χορευτῶν τε καὶ διδασκάλων καὶ ὑποδιδασκάλων, ἐκ πλαγίου ἐξηρτημένων τῶν τῆς Μούσης ἐκκρεμαμένων δακτυλίων. καὶ ὁ μὲν τῶν ποιητῶν ἐξ ἄλλης Μούσης, ὁ δὲ ἐξ ἄλλης ἐξήρτηται –
b ὀνομάζομεν δὲ αὐτὸ κατέχεται, τὸ δέ ἐστι παραπλήσιον· ἔχεται γάρ – ἐκ δὲ τούτων τῶν πρώτων δακτυλίων, τῶν ποιητῶν, ἄλλοι ἐξ ἄλλου αὖ ἠρτημένοι εἰσὶ καὶ ἐνθουσιάζουσιν, οἱ μὲν ἐξ Ὀρφέως, οἱ δὲ ἐκ Μουσαίου· οἱ δὲ πολλοὶ ἐξ Ὁμήρου κατέχονταί τε καὶ ἔχονται. ὧν σύ, ὦ Ἴων, εἷς εἶ καὶ κατέχῃ ἐξ Ὁμήρου, καὶ ἐπειδὰν μέν τις ἄλλου του ποιητοῦ ᾄδῃ, καθεύδεις τε καὶ ἀπορεῖς ὅτι λέγῃς, ἐπειδὰν δὲ τούτου τοῦ ποιητοῦ φθέγξηταί τις μέλος, εὐθὺς ἐγρήγορας καὶ
c ὀρχεῖταί σου ἡ ψυχὴ καὶ εὐπορεῖς ὅτι λέγῃς· οὐ γὰρ τέχνῃ οὐδ' ἐπιστήμῃ περὶ Ὁμήρου λέγεις ἃ λέγεις, ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ καὶ κατοκωχῇ, ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶντες ἐκείνου μόνου αἰσθάνονται τοῦ μέλους ὀξέως ὃ ἂν ᾖ τοῦ θεοῦ ἐξ ὅτου ἂν κατέχωνται, καὶ εἰς ἐκεῖνο τὸ μέλος καὶ σχημάτων καὶ ῥημάτων εὐποροῦσι, τῶν δὲ ἄλλων οὐ φροντίζουσιν· οὕτω καὶ σύ, ὦ Ἴων, περὶ μὲν Ὁμήρου ὅταν τις μνησθῇ, εὐπορεῖς,
d περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἀπορεῖς· τούτου δ' ἐστὶ τὸ αἴτιον, ὅ μ' ἐρωτᾷς, δι' ὅτι σὺ περὶ μὲν Ὁμήρου εὐπορεῖς, περὶ δὲ τῶν ἄλλων οὔ, ὅτι οὐ τέχνῃ ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ Ὁμήρου δεινὸς εἶ ἐπαινέτης.

ΙΩΝ. Σὺ μὲν εὖ λέγεις, ὦ Σώκρατες· θαυμάζοιμι μεντἂν εἰ οὕτως εὖ εἴποις, ὥστε με ἀναπεῖσαι ὡς ἐγὼ κατεχόμενος καὶ μαινόμενος Ὅμηρον ἐπαινῶ. οἶμαι δὲ οὐδ' ἂν σοὶ δόξαιμι, εἴ μου ἀκούσαις λέγοντος περὶ Ὁμήρου.

IJONAS. Tiesą sakant, ne, nieku būdu, Sokratai, – prisiekiu Dzeusu!

SOKRATAS. O ar žinai, kad ir daugeliui žiūrovų jūs sukeliate tuos pačius dalykus?

IJONAS. Žinau kuo puikiausiai; kiekvieną syk iš viršaus nuo e
pakylos žiūrėdamas regiu juos verkiant ar žvelgiant su pasibaisėjimu ir nustėrstant išvien su pasakojamais dalykais. Mat man dar ir kaip reikia kreipti į juos dėmesį: jeigu priversiu juos verkti, tai pats juoksiuosi gaudamas sidabrinius, o jeigu jie juoksis, tai verksiu aš, pinigų netekęs.

SOKRATAS. Tad supranti, kad žiūrovas yra paskutinis iš žiedų, apie kuriuos aš tau kalbėjau, jog jie vienas per kitą gauna galią
iš Heraklėjos akmens? Vidurinysis žiedas esi tu, rapsodas ir 536a
vaidintojas, o pirmasis – pats poetas. Dievas visų jų pagalba traukia žmonių sielą ten, kur nori, nuo vieno per kitą perduodama galia. Ir, nelyginant nuo ano akmens, sukimba nemenka virtinė choristų, choro mokytojų ir mokytojų padėjėjų, iš šono prilipusių prie tų žiedų, kurie pakibę nuo Mūzos. Ir vienas poetas pakabintas ir priklauso nuo vienos, o kitas – nuo kitos
Mūzos; mes tai vadiname „užvaldymu“, o tai labai panašus b
dalykas, mat poetas yra valdomas. O nuo šių pirmųjų žiedų, nuo poetų, savo ruožtu vieni po kitų pakimba ir būva dievo įkvepiami kiti: vieni įkvėpimą gauna iš Orfėjo, kiti iš Musajo, o daugelis būva užvaldomi bei valdomi Homero. Vienas jų esi ir tu, Ijonai, ir esi Homero užvaldytas, ir kai kas nors gieda kito kurio poeto kūrinius, tu miegi ir pristingi, ką pasakyti, o kai tiktai kas nors užtraukia būtent šio poeto giesmę, tuoj pat
prabundi, ir tavo siela šoka, ir nestokoji kalbos. Mat ne amato c
ir ne mokslo dėka kalbi apie Homerą tuos dalykus, kuriuos kalbi, o dieviškosios lemties ir apsėsties dėka, nelyginant koribantai, skvarbiai girdintys tik tą melodiją, kuri priklauso juos apsėdusiam dievui, ir tai melodijai jie turi per akis ir judesių, ir žodžių, o kitomis melodijomis nė nesirūpina. Šitaip ir tu, Ijonai, kai tik kas nors užsimena apie Homerą, esi visko pertekęs,
o kitų poetų atžvilgiu – stokoji. Štai kokia priežastis to, ko tu d
manęs klausei – kodėl Homero atžvilgiu esi visko pertekęs, o kitų – ne: kad nepaprastai įgudęs Homero aukštintojas esi ne amato, bet dieviškos lemties dėka.

IJONAS. Gražiai tu kalbi, Sokratai! Vis dėlto stebėčiausi, jeigu kalbėtum taip gražiai, kad net įtikintum mane tuo, jog aš girdamas Homerą būvu apsėstas bei šėlstantis. Manau, kad tau toli gražu toks neatrodyčiau, jei išgirstumei mane apie Homerą kalbant.

e ΣΩ. Καὶ μὴν ἐθέλω γε ἀκοῦσαι, οὐ μέντοι πρότερον πρὶν ἄν μοι ἀποκρίνῃ τόδε· ὧν Ὅμηρος λέγει περὶ τίνος εὖ λέγεις; οὐ γὰρ δήπου περὶ ἁπάντων γε.

ΙΩΝ. Εὖ ἴσθι, ὦ Σώκρατες, περὶ οὐδενὸς ὅτου οὔ.

ΣΩ. Οὐ δήπου καὶ περὶ τούτων ὧν σὺ μὲν τυγχάνεις οὐκ εἰδώς, Ὅμηρος δὲ λέγει.

ΙΩΝ. Καὶ ταῦτα ποῖά ἐστιν ἃ Ὅμηρος μὲν λέγει, ἐγὼ δὲ οὐκ οἶδα;

537a ΣΩ. Οὐ καὶ περὶ τεχνῶν μέντοι λέγει πολλαχοῦ Ὅμηρος καὶ πολλά; οἷον καὶ περὶ ἡνιοχείας – ἐὰν μνησθῶ τὰ ἔπη, ἐγώ σοι φράσω.

ΙΩΝ. Ἀλλ᾽ ἐγὼ ἐρῶ· ἐγὼ γὰρ μέμνημαι.

ΣΩ. Εἰπὲ δή μοι ἃ λέγει Νέστωρ Ἀντιλόχῳ τῷ ὑεῖ, παραινῶν εὐλαβηθῆναι περὶ τὴν καμπὴν ἐν τῇ ἱπποδρομίᾳ τῇ ἐπὶ Πατρόκλῳ.

ΙΩΝ. Κλινθῆναι δέ, φησί, καὶ αὐτὸς ἐυξέστῳ ἐνὶ δίφρῳ
b ἦκ᾽ ἐπ᾽ ἀριστερὰ τοῖιν· ἀτὰρ τὸν δεξιὸν ἵππον
κένσαι ὁμοκλήσας, εἶξαί τέ οἱ ἡνία χερσίν.
ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω,
ὡς ἄν τοι πλήμνη γε δοάσσεται ἄκρον ἱκέσθαι
κύκλου ποιητοῖο· λίθου δ᾽ ἀλέασθαι ἐπαυρεῖν.

c ΣΩ. Ἀρκεῖ. ταῦτα δή, ὦ Ἴων, τὰ ἔπη εἴτε ὀρθῶς λέγει Ὅμηρος εἴτε μή, πότερος ἂν γνοίη ἄμεινον, ἰατρὸς ἢ ἡνίοχος;

ΙΩΝ. Ἡνίοχος δήπου.

ΣΩ. Πότερον ὅτι τέχνην ταύτην ἔχει ἢ κατ᾽ ἄλλο τι;

ΙΩΝ. Οὔκ, ἀλλ᾽ ὅτι τέχνην.

ΣΩ. Οὐκοῦν ἑκάστῃ τῶν τεχνῶν ἀποδέδοταί τι ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἔργον οἵᾳ τε εἶναι γιγνώσκειν; οὐ γάρ που ἃ κυβερνητικῇ γιγνώσκομεν, γνωσόμεθα καὶ ἰατρικῇ.

ΙΩΝ. Οὐ δῆτα.

d ΣΩ. Οὐδέ γε ἃ ἰατρικῇ, ταῦτα καὶ τεκτονικῇ.

ΙΩΝ. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. Οὐκοῦν οὕτω καὶ κατὰ πασῶν τῶν τεχνῶν, ἃ τῇ ἑτέρᾳ τέχνῃ γιγνώσκομεν, οὐ γνωσόμεθα τῇ ἑτέρᾳ; τόδε δέ μοι πρότερον τούτου ἀπόκριναι· τὴν μὲν ἑτέραν φῂς εἶναί τινα τέχνην, τὴν δ᾽ ἑτέραν;

ΙΩΝ. Ναί.

ΣΩ. Ἆρα ὥσπερ ἐγὼ τεκμαιρόμενος, ὅταν ἡ μὲν ἑτέρων πραγ-
e μάτων ᾖ ἐπιστήμη, ἡ δ᾽ ἑτέρων, οὕτω καλῶ τὴν μὲν ἄλλην, τὴν δὲ ἄλλην τέχνην, οὕτω καὶ σύ;

ΙΩΝ. Ναί.

SOKRATAS. Ir išties noriu tavęs paklausyti, tačiau ne anksčiau,
negu atsakysi man štai ką: apie kokį dalyką iš tų, apie kuriuos e
kalba Homeras, gražiai kalbi tu? Juk ne apie visus gi.

IJONAS. Žinok, Sokratai, jog nėra tokio, apie kurį nekalbėčiau.

SOKRATAS. Nejau ir apie tuos dalykus, apie kuriuos tu kartais gal neišmanai, bet Homeras kalba?

IJONAS. Ir kokie gi tie dalykai, kuriuos Homeras kalba, o aš neišmanau?

SOKRATAS. Argi Homeras daug kur ir daug ko nekalba apie 537a
amatus? Antai, kad ir apie vadeliojimą; jei tik prisiminsiu žodžius, aš tau pasakysiu.

IJONAS. Verčiau jau aš pasakysiu; aš tai pamenu.

SOKRATAS. Tad pasakyk man, ką Nestoras sako savo sūnui Antilochui, perspėdamas būti atsargiam ties posūkiu žirgų lenktynėse Patroklo garbei.

IJONAS. „Atsiloški ir pats, – sako jis, – į glotnią dviračio atkaltę,
Truputį svirki kairėn. Tuo tarpu gi dešinį žirgą, b
Smarkiai užrikęs, paragink, vadžias truputėlį atleidęs.
Tuomet tau žirgas kairys taip arti apsisuks apie stulpą,
Jog pasirodys, kad gal stebulė gražiaskryčio tekinio
Jį užkliudyti. Gerai pasisaugok akmens neužkliūti."

SOKRATAS. Užtenka. Kuris, Ijonai, geriau žinos, ar Homeras šiuos c
žodžius kalba teisingai, ar ne: ar gydytojas, ar vadeliotojas?

IJONAS. Aišku, kad vadeliotojas.

SOKRATAS. Ar todėl, kad yra įvaldęs šitą amatą, ar dėl ko kito?

IJONAS. Ne, ne dėl ko kito, bet kad yra įvaldęs amatą.

SOKRATAS. Argi kiekvienam iš amatų dievo nėra suteiktas darbas, kurį tas amatas būtų pajėgus pažinti? Juk to, ką sužinome vairininkystės dėka, turbūt nesužinome ir gydymo amato dėka?

IJONAS. Tai jau tikrai ne.

SOKRATAS. Nei to, ką sužinome gydymo amato dėka, nesužinome taip pat ir statybos amato dėka.

IJONAS. Toli gražu.

SOKRATAS. Argi šitaip nėra ir visų amatų atveju – tai, ką suži- d
nome vieno amato dėka, nesužinome kito? Bet pirmiau negu šitai atsakyk man štai ką: ar sutinki, kad vienas amatas yra vienoks, o kitas kitoks?

IJONAS. Taip.

SOKRATAS. Taigi lygiai kaip aš darau prielaidą, kad vienas mokėjimas yra vienų dalykų, o kitas – kitų, ir pagal tai vadinu
vieną vienu, o kitą – kitu amatu, ar ir tu taip pat? e

IJONAS. Taip.

ΣΩ. Εἰ γάρ που τῶν αὐτῶν πραγμάτων ἐπιστήμη εἴη τις, τί ἂν τὴν μὲν ἑτέραν φαῖμεν εἶναι, τὴν δ' ἑτέραν, ὁπότε γε ταὐτὰ εἴη εἰδέναι ἀπ' ἀμφοτέρων; ὥσπερ ἐγώ τε γιγνώσκω ὅτι πέντε εἰσὶν οὗτοι οἱ δάκτυλοι, καὶ σύ, ὥσπερ ἐγώ, περὶ τούτων ταὐτὰ γιγνώσκεις· καὶ εἴ σε ἐγὼ ἐροίμην εἰ τῇ αὐτῇ τέχνῃ γιγνώσκομεν τῇ ἀριθμητικῇ τὰ αὐτὰ ἐγώ τε καὶ σὺ ἢ ἄλλῃ, φαίης ἂν δήπου τῇ αὐτῇ.

ΙΩΝ. Ναί.

538a ΣΩ. Ὃ τοίνυν ἄρτι ἔμελλον ἐρήσεσθαί σε, νυνὶ εἰπέ, εἰ κατὰ πασῶν τῶν τεχνῶν οὕτω σοι δοκεῖ, τῇ μὲν αὐτῇ τέχνῃ τὰ αὐτὰ ἀναγκαῖον εἶναι γιγνώσκειν, τῇ δ' ἑτέρᾳ μὴ τὰ αὐτά, ἀλλ' εἴπερ ἄλλη ἐστίν, ἀναγκαῖον καὶ ἕτερα γιγνώσκειν.

ΙΩΝ. Οὕτω μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Οὐκοῦν ὅστις ἂν μὴ ἔχῃ τινὰ τέχνην, ταύτης τῆς τέχνης τὰ λεγόμενα ἢ πραττόμενα καλῶς γιγνώσκειν οὐχ οἷός τ' ἔσται;

b ΙΩΝ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ. Πότερον οὖν περὶ τῶν ἐπῶν ὧν εἶπες, εἴτε καλῶς λέγει Ὅμηρος εἴτε μή, σὺ κάλλιον γνώσῃ ἢ ἡνίοχος;

ΙΩΝ. Ἡνίοχος.

ΣΩ. Ῥαψῳδὸς γάρ που εἶ ἀλλ' οὐχ ἡνίοχος.

ΙΩΝ. Ναί.

ΣΩ. Ἡ δὲ ῥαψῳδικὴ τέχνη ἑτέρα ἐστὶ τῆς ἡνιοχικῆς;

ΙΩΝ. Ναί.

ΣΩ. Εἰ ἄρα ἑτέρα, περὶ ἑτέρων καὶ ἐπιστήμη πραγμάτων ἐστίν.

ΙΩΝ. Ναί.

ΣΩ. Τί δὲ δὴ ὅταν Ὅμηρος λέγῃ ὡς τετρωμένῳ τῷ Μαχάονι

c Ἑκαμήδη ἡ Νέστορος παλλακὴ κυκεῶνα πίνειν δίδωσι; καὶ λέγει πως οὕτως –

οἴνῳ πραμνείῳ, φησίν, ἐπὶ δ' αἴγειον κνῆ τυρὸν
κνήστι χαλκείῃ· παρὰ δὲ κρόμυον ποτῷ ὄψον·

ταῦτα εἴτε ὀρθῶς λέγει Ὅμηρος εἴτε μή, πότερον ἰατρικῆς ἐστι διαγνῶναι καλῶς ἢ ῥαψῳδικῆς;

ΙΩΝ. Ἰατρικῆς.

ΣΩ. Τί δέ, ὅταν λέγῃ Ὅμηρος –

d ἡ δὲ μολυβδαίνῃ ἰκέλη ἐς βυσσὸν ἵκανεν,
ἥ τε κατ' ἀγραύλοιο βοὸς κέρας ἐμμεμαυῖα
ἔρχεται ὠμηστῇσι μετ' ἰχθύσι πῆμα φέρουσα·

ταῦτα πότερον φῶμεν ἁλιευτικῆς εἶναι τέχνης μᾶλλον κρῖναι ἢ ῥαψῳδικῆς, ἅττα λέγει καὶ εἴτε καλῶς εἴτε μή;

ΙΩΝ. Δῆλον δή, ὦ Σώκρατες, ὅτι ἁλιευτικῆς.

SOKRATAS. Mat jeigu būtų koks nors tų pačių dalykų mokėjimas, tai kodėl turėtume vieną vadinti vienu, o kitą – kitu, abiejų dėka galėdami išmanyti tuos pačius dalykus? Lygiai kaip kad žinau, jog štai šie pirštai yra penki, ir tu, kaip aš, apie juos žinai tą patį, ir jeigu aš tavęs paklausčiau, ar aš ir tu tai žinome to paties – skaičiavimo – amato dėka, ar kokio kito, tai veikiausiai sakytumei, jog to paties.

IJONAS. Taip.

SOKRATAS. Dabar pasakyk man tai, ko ką tik ketinau tavęs paklausti: ar apie visus amatus tau atrodo, jog to paties amato dėka būtina pažinti tuos pačius dalykus, o skirtingo amato dėka – ne tuos pačius, bet jeigu jau skirtingas amatas, tai jo dėka būtina pažinti ir skirtingus dalykus? 538a

IJONAS. Man taip atrodo, Sokratai.

SOKRATAS. Juk niekas, kas nėra kokio nors amato įvaldęs, nepajėgs gerai pažinti dalykų, kalbamų arba atliekamų šio amato pagalba?

IJONAS. Tiesą sakai. b

SOKRATAS. Taigi, o dėl tų žodžių, kuriuos pasakei, tai kuris geriau žinos, ar Homeras gerai kalba, ar ne: tu ar vadeliotojas?

IJONAS. Vadeliotojas.

SOKRATAS. O tu turbūt juk esi rapsodas, bet ne vadeliotojas?

IJONAS. Taip.

SOKRATAS. O rapsodo amatas yra skirtingas nuo vadeliotojo?

IJONAS. Taip.

SOKRATAS. O jeigu jau skiriasi, tai yra ir skirtingų dalykų mokėjimas?

IJONAS. Taip.

SOKRATAS. Kaipgi bus tuomet, kai Homeras pasakoja, kaip sužeistam Machaonui Hekamedė, Nestoro sugulovė, duoda gerti kikeoną? Pasakoja jis maždaug taip: c

„Pramniško vyno įpylus, – sako jis, – ožkos dar sūrio pritrynė
Trintuvu variniu ir svogūną įdėjo dėl skonio.“

Kas gali gerai nustatyti, ar Homeras šiuos dalykus kalba teisingai, ar ne: ar gydymo amatas, ar rapsodo?

IJONAS. Gydymo.

SOKRATAS. O kaip tuomet, kai Homeras kalba štai ką:

„Ji pasinėrė į gelmę it pasvaras sunkiojo švino, d
Kurs, pritaisytas ant rago įmitusio jaučio laukinio,
Grimzta į jūrą, plėšrūnėms žuvims jos atnešdamas vargą.“

Ar sakysime, kad spręsti apie tai, ką jis kalba – ir ar kalba gerai, ar ne, – yra labiau žvejo, ar rapsodo amato dalykas?

IJONAS. Aišku gi, Sokratai, kad žvejo.

e ΣΩ. Σκέψαι δή, σοῦ ἐρομένου, εἰ ἔροιό με· "Ἐπειδὴ τοίνυν, ὦ
Σώκρατες, τούτων τῶν τεχνῶν ἐν Ὁμήρῳ εὑρίσκεις ἃ προσή-
κει ἑκάστῃ διακρίνειν, ἴθι μοι ἔξευρε καὶ τὰ τοῦ μάντεώς τε
καὶ μαντικῆς, ποῖά ἐστιν ἃ προσήκει αὐτῷ οἵῳ τ' εἶναι διαγι-
γνώσκειν, εἴτε εὖ εἴτε κακῶς πεποίηται" – σκέψαι ὡς ῥᾳδίως
τε καὶ ἀληθῆ ἐγώ σοι ἀποκρινοῦμαι. πολλαχοῦ μὲν γὰρ καὶ ἐν
Ὀδυσσείᾳ λέγει, οἷον καὶ ἃ ὁ τῶν Μελαμποδιδῶν λέγει μάντις
πρὸς τοὺς μνηστῆρας, Θεοκλύμενος –

539a δαιμόνιοι, τί κακὸν τόδε πάσχετε; νυκτὶ μὲν ὑμέων
εἰλύαται κεφαλαί τε πρόσωπά τε νέρθε τε γυῖα,
οἰμωγὴ δὲ δέδηε, δεδάκρυνται δὲ παρειαί·
εἰδώλων τε πλέον πρόθυρον, πλείη δὲ καὶ αὐλὴ
ἱεμένων ἔρεβόσδε ὑπὸ ζόφον· ἠέλιος δὲ
b οὐρανοῦ ἐξαπόλωλε, κακὴ δ' ἐπιδέδρομεν ἀχλύς·

πολλαχοῦ δὲ καὶ ἐν Ἰλιάδι, οἷον καὶ ἐπὶ τειχομαχίᾳ· λέγει γὰρ
καὶ ἐνταῦθα –

ὄρνις γάρ σφιν ἐπῆλθε περησέμεναι μεμαῶσιν,
αἰετὸς ὑψιπέτης, ἐπ' ἀριστερὰ λαὸν ἐέργων,
c φοινήεντα δράκοντα φέρων ὀνύχεσσι πέλωρον,
ζῳόν, ἔτ' ἀσπαίροντα· καὶ οὔπω λήθετο χάρμης.
κόψε γὰρ αὐτὸν ἔχοντα κατὰ στῆθος παρὰ δειρὴν
ἰδνωθεὶς ὀπίσω, ὁ δ' ἀπὸ ἕθεν ἧκε χαμᾶζε
ἀλγήσας ὀδύνῃσι, μέσῳ δ' ἐνὶ κάββαλ' ὁμίλῳ·
d αὐτὸς δὲ κλάγξας πέτετο πνοιῇς ἀνέμοιο.

ταῦτα φήσω καὶ τὰ τοιαῦτα τῷ μάντει προσήκειν καὶ σκο-
πεῖν καὶ κρίνειν.

ΙΩΝ. Ἀληθῆ γε σὺ λέγων, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Καὶ σύ γε, ὦ Ἴων, ἀληθῆ ταῦτα λέγεις. ἴθι δὴ καὶ σὺ ἐμοί,
ὥσπερ ἐγὼ σοὶ ἐξέλεξα καὶ ἐξ Ὀδυσσείας καὶ ἐξ Ἰλιάδος ὁποῖα
e τοῦ μάντεώς ἐστι καὶ ὁποῖα τοῦ ἰατροῦ καὶ ὁποῖα τοῦ ἁλιέ-
ως, οὕτω καὶ σὺ ἐμοὶ ἔκλεξον, ἐπειδὴ καὶ ἐμπειρότερος εἶ
ἐμοῦ τῶν Ὁμήρου, ὁποῖα τοῦ ῥαψῳδοῦ ἐστιν, ὦ Ἴων, καὶ τῆς
τέχνης τῆς ῥαψῳδικῆς, ἃ τῷ ῥαψῳδῷ προσήκει καὶ σκοπεῖ-
σθαι καὶ διακρίνειν παρὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

ΙΩΝ. Ἐγὼ μέν φημι, ὦ Σώκρατες, ἅπαντα.

ΣΩ. Οὐ σύ γε φῄς, ὦ Ἴων, ἅπαντα· ἢ οὕτως ἐπιλήσμων εἶ;
καίτοι οὐκ ἂν πρέποι γε ἐπιλήσμονα εἶναι ῥαψῳδὸν ἄνδρα.

540a ΙΩΝ. Τί δὲ δὴ ἐπιλανθάνομαι;

ΣΩ. Οὐ μέμνησαι ὅτι ἔφησθα τὴν ῥαψῳδικὴν τέχνην ἑτέραν
εἶναι τῆς ἡνιοχικῆς;

ΙΩΝ. Μέμνημαι.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ἑτέραν οὖσαν ἕτερα γνώσεσθαι ὡμολόγεις;

SOKRATAS. Žiūrėk, o jei tu klausinėtum ir manęs paklaustum:
„Kad jau tu, Sokratai, dabar pas Homerą surandi tai, apie ką e
kiekvienam iš šių amatų pridera spręsti, nagi surask man ir
apie pranašą bei pranašavimo amatą: kokius dalykus jam vie-
nam dera būti pajėgiam pažinti, ar apie juos sukurta gerai,
ar blogai?" – tai žiūrėk, kaip aš lengvai ir teisingai tau at-
sakyčiau. Mat Homeras ir *Odisėjoje* daug kur apie tai kalba,
pavyzdžiui, kad ir tai, ką Teoklimenas, Melampodidų giminės
pranašas, sako jaunikiams:

„O prakeiktieji, kokia jus nelaimė užgriuvo? Naktis jau 539a
Galvas prarijo ir veidus, ir kelių jau jūs nematyti,
Verksmas vien tegirdėti, ir ašaros teka per skruostus.
Priemenėj pilna vaiduoklių, ir menėj taipogi jų pilna,
Traukia būriais į Erebo tamsiąją šalį. Pražuvo
Saulė danguj, ir viską aptraukė piktoji tamsybė." b

O daug kur ir *Iliadoje*, kaip pavyzdžiui „Kautynėse prie mūro",
nes ir čia jis kalba:

„Paukštis atskrido, kai pult pasiryžo, ir jiems pasirodė
Nardąs padangėj erelis, palikdamas vyrus po kairei.
Kruviną didžią gyvatę naguos jis turėjo suspaudęs, c
Tebesiraitančią, gyvą, kovot nepraradusią noro.
Ši ją laikančiam paukščiui į kaklą prie gurklio įkirto,
Galvą atrietus atgal, o erelis ją žemėn paleido,
Skausmą pajutęs ūmai. Tarp kareivių gyvatė nukrito,
O jis gi nulėkė klykdams, į sūkurį vėjo papuolęs." d

Sakyčiau, kad šiuos ir į juos panašius dalykus nagrinėti ir apie
juos spręsti pridera pranašui.

IJONAS. Ir tiesą kalbi, Sokratai.

SOKRATAS. Ir tu taip sakydamas kalbi tiesą, Ijonai. Nagi, lygiai
kaip aš tau parinkau ir iš *Odisėjos*, ir iš *Iliados* vietas apie pra-
našą, gydytoją bei žveją, taip ir tu – juoba kad esi labiau už e
mane Homero atžvilgiu patyręs – man parink vietas, priklau-
sančias rapsodui ir rapsodo amatui, Ijonai, – tai, ką ir nagri-
nėti, ir apie ką spręsti rapsodui pridera labiau už kitus žmones.

IJONAS. Sakau, Sokratai, – visos vietos.

SOKRATAS. Nejau tu, Ijonai, tvirtini, kad visos? – Negi būtum
toks užmaršus? Lyg ir nederėtų vyrui rapsodui būti užmaršiam.

IJONAS. Ką gi aš užmiršau? 540a

SOKRATAS. Ar neprisimeni sakęs rapsodo amatą esant skirtingą
nuo vadeliotojo?

IJONAS. Prisimenu.

SOKRATAS. Negi nepripažįsti, kad skirtingas būdamas, jis ir pa-
žins skirtingus dalykus?

ΙΩΝ. Ναί.

ΣΩ. Οὐκ ἄρα πάντα γε γνώσεται ἡ ῥαψῳδικὴ κατὰ τὸν σὸν λόγον οὐδὲ ὁ ῥαψῳδός.

ΙΩΝ. Πλήν γε ἴσως τὰ τοιαῦτα, ὦ Σώκρατες.

b ΣΩ. Τὰ τοιαῦτα δὲ λέγεις πλὴν τὰ τῶν ἄλλων τεχνῶν σχεδόν τι· ἀλλὰ ποῖα δὴ γνώσεται, ἐπειδὴ οὐχ ἅπαντα;

ΙΩΝ. Ἃ πρέπει, οἶμαι ἔγωγε, ἀνδρὶ εἰπεῖν καὶ ὁποῖα γυναικί, καὶ ὁποῖα δούλῳ καὶ ὁποῖα ἐλευθέρῳ, καὶ ὁποῖα ἀρχομένῳ καὶ ὁποῖα ἄρχοντι.

ΣΩ. Ἆρα ὁποῖα ἄρχοντι, λέγεις, ἐν θαλάττῃ χειμαζομένου πλοίου πρέπει εἰπεῖν, ὁ ῥαψῳδὸς γνώσεται κάλλιον ἢ ὁ κυβερνήτης;

ΙΩΝ. Οὔκ, ἀλλὰ ὁ κυβερνήτης τοῦτό γε.

c ΣΩ. Ἀλλ' ὁποῖα ἄρχοντι κάμνοντος πρέπει εἰπεῖν, ὁ ῥαψῳδὸς γνώσεται κάλλιον ἢ ὁ ἰατρός;

ΙΩΝ. Οὐδὲ τοῦτο.

ΣΩ. Ἀλλ' οἷα δούλῳ πρέπει, λέγεις;

ΙΩΝ. Ναί.

ΣΩ. Οἷον βουκόλῳ λέγεις δούλῳ ἃ πρέπει εἰπεῖν ἀγριαινουσῶν βοῶν παραμυθουμένῳ, ὁ ῥαψῳδὸς γνώσεται ἀλλ' οὐχ ὁ βουκόλος;

ΙΩΝ. Οὐ δῆτα.

ΣΩ. Ἀλλ' οἷα γυναικὶ πρέποντά ἐστιν εἰπεῖν ταλασιουργῷ περὶ

d ἐρίων ἐργασίας;

ΙΩΝ. Οὔ.

ΣΩ. Ἀλλ' οἷα ἀνδρὶ πρέπει εἰπεῖν γνώσεται στρατηγῷ στρατιώταις παραινοῦντι;

ΙΩΝ. Νὴ <Δία>, τὰ τοιαῦτα γνώσεται ὁ ῥαψῳδός.

ΣΩ. Τί δέ; ἡ ῥαψῳδικὴ τέχνη στρατηγική ἐστιν;

ΙΩΝ. Γνοίην γοῦν ἂν ἔγωγε οἷα στρατηγὸν πρέπει εἰπεῖν.

ΣΩ. Ἴσως γὰρ εἶ καὶ στρατηγικός, ὦ Ἴων. καὶ γὰρ εἰ ἐτύγχανες

e ἱππικὸς ὢν ἅμα καὶ κιθαριστικός, ἔγνως ἂν ἵππους εὖ καὶ κακῶς ἱππαζομένους· ἀλλ' εἴ σ' ἐγὼ ἠρόμην· "Ποτέρᾳ δὴ τέχνῃ, ὦ Ἴων, γιγνώσκεις τοὺς εὖ ἱππαζομένους ἵππους; ᾗ ἱππεὺς εἶ ἢ ᾗ κιθαριστής;" τί ἄν μοι ἀπεκρίνω;

ΙΩΝ. Ἧι ἱππεύς, ἔγωγ' ἄν.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ καὶ τοὺς εὖ κιθαρίζοντας διεγίγνωσκες, ὡμολόγεις ἄν, ᾗ κιθαριστὴς εἶ, ταύτῃ διαγιγνώσκειν, ἀλλ' οὐχ ᾗ ἱππεύς.

ΙΩΝ. Ναί.

IJONAS. Tikrai.

SOKRATAS. Tad, pasak tavo žodžio, nei rapsodo amatas viską pažins, nei pats rapsodas.

IJONAS. Nebent anų dalykų galbūt nepažins, Sokratai.

SOKRATAS. Sakydamas „anie dalykai“ turi omenyje, kad nepažins beveik nieko, kas priklauso kitiems amatams. Tačiau jeigu jau ne visus, tai kokius gi dalykus jis pažins? b

IJONAS. Man regis, tai, ką dera pasakyti vyrui ir ką – moteriai, taip pat ką vergui ir ką laisvajam, taip pat tai, ką pavaldiniui ir ką valdančiajam.

SOKRATAS. Kaip sakai: ar žodžius, kuriuos dera pasakyti valdančiajam jūroje audros ištiktą laivą, geriau žinos rapsodas, ar vairininkas?

IJONAS. Na jau ne, žinoma, vairininkas.

SOKRATAS. O žodžius, kuriuos dera pasakyti turinčiajam savo žinioje ligonį, ar rapsodas geriau žinos, ar gydytojas? c

IJONAS. Ne, ir šiuo atveju ne rapsodas.

SOKRATAS. Sakai, žinos žodžius, derančius vergui?

IJONAS. Taip.

SOKRATAS. O, pavyzdžiui, žodžius, kuriuos dera pasakyti vergui jaučiaganiui, kad nuramintų įnirtusius jaučius, ar geriau žinos rapsodas, bet ne jaučiaganis?

IJONAS. Na ne, toli gražu.

SOKRATAS. Tačiau gal žodžius, kuriuos dera pasakyti moteriai verpėjai, kai ji darbuojasi vilną verpdama? d

IJONAS. Ne.

SOKRATAS. Bet gal žinos žodžius, kuriuos dera pasakyti vyrui karvedžiui, kai šis kreipiasi į savo karius?

IJONAS. Prisiekiu Dzeusu, tokius žodžius rapsodas žinos.

SOKRATAS. Tai ką, gal rapsodo amatas yra ir karvedžio?

IJONAS. Aš tai jau žinočiau, ką dera pasakyti karvedžiui.

SOKRATAS. Mat turbūt esi ir karybos žinovas, Ijonai. Juk jeigu kartais būtum drauge ir žirgų, ir grojimo kitara žinovas, tai pažintum gerai ir blogai bėgančius žirgus. Tačiau jeigu tavęs e paklausčiau: „Kurio amato dėka, Ijonai, pažįsti gerai bėgančius žirgus? Ar to, kurio dėka esi žirgų žinovas, ar kurio dėka esi kitaristas?“ Ką man atsakytum?

IJONAS. Žinoma, atsakyčiau: „To, kurio dėka esu žirgų žinovas.“

SOKRATAS. O jeigu pažintum ir gerai grojančius kitara, juk sutiktum, kad pažįsti juos to amato dėka, kurio dėka esi kitaristas, bet ne to, kurio dėka esi žirgų žinovas.

IJONAS. Taip.

ΣΩ. Ἐπειδὴ δὲ τὰ στρατιωτικὰ γιγνώσκεις, πότερον ᾗ στρατηγικὸς εἶ γιγνώσκεις ἢ ᾗ ῥαψῳδὸς ἀγαθός;
ΙΩΝ. Οὐδὲν ἔμοιγε δοκεῖ διαφέρειν.
541a ΣΩ. Πῶς; οὐδὲν λέγεις διαφέρειν; μίαν λέγεις τέχνην εἶναι τὴν ῥαψῳδικὴν καὶ τὴν στρατηγικὴν ἢ δύο;
ΙΩΝ. Μία ἔμοιγε δοκεῖ.
ΣΩ. Ὅστις ἄρα ἀγαθὸς ῥαψῳδός ἐστιν, οὗτος καὶ ἀγαθὸς στρατηγὸς τυγχάνει ὤν;
ΙΩΝ. Μάλιστα, ὦ Σώκρατες.
ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ὅστις ἀγαθὸς στρατηγὸς τυγχάνει ὤν, ἀγαθὸς καὶ ῥαψῳδός ἐστιν.
ΙΩΝ. Οὐκ αὖ μοι δοκεῖ τοῦτο.
b ΣΩ. Ἀλλ' ἐκεῖνο μὴν δοκεῖ σοι, ὅστις γε ἀγαθὸς ῥαψῳδός, καὶ στρατηγὸς ἀγαθὸς εἶναι;
ΙΩΝ. Πάνυ γε.
ΣΩ. Οὐκοῦν σὺ τῶν Ἑλλήνων ἄριστος ῥαψῳδὸς εἶ;
ΙΩΝ. Πολύ γε, ὦ Σώκρατες.
ΣΩ. Ἦ καὶ στρατηγός, ὦ Ἴων, τῶν Ἑλλήνων ἄριστος εἶ;
ΙΩΝ. Εὖ ἴσθι, ὦ Σώκρατες· καὶ ταῦτά γε ἐκ τῶν Ὁμήρου μαθών.
ΣΩ. Τί δή ποτ' οὖν πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Ἴων, ἀμφότερα ἄριστος ὢν τῶν Ἑλλήνων, καὶ στρατηγὸς καὶ ῥαψῳδός, ῥαψῳδεῖς
c μὲν περιιὼν τοῖς Ἕλλησι, στρατηγεῖς δ' οὔ; ἢ ῥαψῳδοῦ μὲν δοκεῖ σοι χρυσῷ στεφάνῳ ἐστεφανωμένου πολλὴ χρεία εἶναι τοῖς Ἕλλησι, στρατηγοῦ δὲ οὐδεμία;
ΙΩΝ. Ἡ μὲν γὰρ ἡμετέρα, ὦ Σώκρατες, πόλις ἄρχεται ὑπὸ ὑμῶν καὶ στρατηγεῖται καὶ οὐδὲν δεῖται στρατηγοῦ, ἡ δὲ ὑμετέρα καὶ ἡ Λακεδαιμονίων οὐκ ἄν με ἕλοιτο στρατηγόν· αὐτοὶ γὰρ οἴεσθε ἱκανοὶ εἶναι.
ΣΩ. Ὦ βέλτιστε Ἴων, Ἀπολλόδωρον οὐ γιγνώσκεις τὸν Κυζικηνόν;
ΙΩΝ. Ποῖον τοῦτον;
d ΣΩ. Ὃν Ἀθηναῖοι πολλάκις ἑαυτῶν στρατηγὸν ᾕρηνται ξένον ὄντα· καὶ Φανοσθένη τὸν Ἄνδριον καὶ Ἡρακλείδην τὸν Κλαζομένιον, οὓς ἥδε ἡ πόλις ξένους ὄντας, ἐνδειξαμένους ὅτι ἄξιοι λόγου εἰσί, καὶ εἰς στρατηγίας καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἀρχὰς ἄγει· Ἴωνα δ' ἄρα τὸν Ἐφέσιον οὐχ αἱρήσεται στρατηγὸν καὶ τιμήσει, ἐὰν δοκῇ ἄξιος λόγου εἶναι; τί δέ; οὐκ Ἀθηναῖοι μέν
e ἐστε οἱ Ἐφέσιοι τὸ ἀρχαῖον, καὶ ἡ Ἔφεσος οὐδεμιᾶς ἐλάττων πόλεως; ἀλλὰ γὰρ σύ, ὦ Ἴων, εἰ μὲν ἀληθῆ λέγεις ὡς τέχνῃ καὶ ἐπιστήμῃ οἷός τε εἶ Ὅμηρον ἐπαινεῖν, ἀδικεῖς, ὅστις ἐμοὶ ὑποσχόμενος ὡς πολλὰ καὶ καλὰ περὶ Ὁμήρου ἐπίστασαι καὶ φάσκων ἐπιδείξειν, ἐξαπατᾷς με καὶ πολλοῦ δεῖς ἐπιδεῖξαι,

SOKRATAS. O sykį jau išmanai karo dalykus, tai ar išmanai juos to amato dėka, kurio dėka esi karybos žinovas, ar kurio dėka esi geras rapsodas?
IJONAS. Man atrodo, kad tai niekuo nesiskiria.
SOKRATAS. Kaip tai? Sakai, jog niekuo nesiskiria? Ar tvirtini, 541a
kad rapsodo ir karvedžio amatas yra vienas, ar kad du amatai?
IJONAS. Man regis, vienas.
SOKRATAS. Vadinasi, kiekvienas, kas tik yra geras rapsodas, drauge bus ir geras karvedys?
IJONAS. Dar ir kaip, Sokratai!
SOKRATAS. Tuomet ir kiekvienas, kam tik pasitaiko būti geru karvedžiu, yra ir geras rapsodas.
IJONAS. Na ne, man taip nebeatrodo.
SOKRATAS. Bet ankstesnis dalykas tai tau atrodo – kad kiekvienas, kuris tik yra geras rapsodas, bus ir geras karvedys? b
IJONAS. Visiškai taip.
SOKRATAS. Argi tu nesi geriausias rapsodas tarp graikų?
IJONAS. Dar ir kaip, Sokratai.
SOKRATAS. Ar ir karvedys, Ijonai, esi tarp graikų geriausias?
IJONAS. Žinok, esu, Sokratai. Ir tai todėl, kad esu iš Homero išmokęs.
SOKRATAS. Tad kodėl gi, vardan dievų, Ijonai, būdamas tarp graikų geriausias abiem atžvilgiais – ir kaip karvedys, ir kaip rapsodas, – eidamas per graikus, dirbi tik rapsodo darbą, o karvedžio – ne? Gal tau atrodo, kad aukso vainiku vainikuoto c
rapsodo graikams didžiai reikia, o karvedžio – nė kiek?
IJONAS. Mat mūsų polis, Sokratai, yra jūsų valdomas ir karo dalykuose jūsų vadovaujamas, ir jokio karvedžio jam nereikia, o jūsiškis arba lakedaimoniečių polis karvedžiu manęs neišrinktų, nes patys manotės esą tam pakankamai pajėgūs.
SOKRATAS. Gerasis Ijonai, ar nežinai Apolodoro Kidzikiečio?
IJONAS. Kas jis per vienas?
SOKRATAS. Toks žmogus, kurį atėniečiai daug sykių yra rinkęsi savo karvedžiu, nors yra svetimšalis; taip pat ir Fanostenui d
Andriečiui bei Herakleidui Kladzomeniškiui, nors jie ir svetimšaliai, bet kadangi įrodė esą verti, šis polis suteikė karvedžio bei kitas aukštas pareigas. Tad ar neišrinks karvedžiu ir neteiks garbės Ijonui Efesiečiui, kai tik šis pasirodys esąs vertas? Kodėl gi ne? Argi senovėje jūs, efesiečiai, iš pradžių nebuvote atėniečiai? Ir argi Efesas prastesnis už bet kokį polį? e
Tačiau tu, Ijonai, jeigu kalbi tiesą, kad gebi girti Homerą amato ir mokėjimo dėka, tai darai man neteisybę, užtikrindamas mane žinąs apie Homerą daug ir gražių dalykų ir vis

ὅς γε οὐδὲ ἅττα ἐστὶ ταῦτα περὶ ὧν δεινὸς εἶ ἐθέλεις εἰπεῖν, πάλαι ἐμοῦ λιπαροῦντος, ἀλλὰ ἀτεχνῶς ὥσπερ ὁ Πρωτεὺς παντοδαπὸς γίγνῃ στρεφόμενος ἄνω καὶ κάτω, ἕως τελευ-
542a τῶν διαφυγών με στρατηγὸς ἀνεφάνης, ἵνα μὴ ἐπιδείξῃς ὡς δεινὸς εἶ τὴν περὶ Ὁμήρου σοφίαν. εἰ μὲν οὖν τεχνικὸς ὤν, ὅπερ νυνδὴ ἔλεγον, περὶ Ὁμήρου ὑποσχόμενος ἐπιδείξειν ἐξαπατᾷς με, ἄδικος εἶ· εἰ δὲ μὴ τεχνικὸς εἶ, ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ κατεχόμενος ἐξ Ὁμήρου μηδὲν εἰδὼς πολλὰ καὶ καλὰ λέγεις περὶ τοῦ ποιητοῦ, ὥσπερ ἐγὼ εἶπον περὶ σοῦ, οὐδὲν ἀδικεῖς. ἑλοῦ οὖν πότερα βούλει νομίζεσθαι ὑπὸ ἡμῶν ἄδικος ἀνὴρ εἶναι ἢ θεῖος.

b ΙΩΝ. Πολὺ διαφέρει, ὦ Σώκρατες, θεῖος· πολὺ γὰρ κάλλιον τὸ θεῖον νομίζεσθαι.

ΣΩ. Τοῦτο τοίνυν τὸ κάλλιον ὑπάρχει σοι παρ' ἡμῖν, ὦ Ἴων, θεῖον εἶναι καὶ μὴ τεχνικὸν περὶ Ὁμήρου ἐπαινέτην.

žadėdamas man juos atskleisti, drauge mane apgaudinėji ir ne tik toli gražu man nieko neatskleidi, bet net nenori man nurodyti, kokie tie dalykai, į kuriuos esi taip nepaprastai įgudęs, nors aš seniai tavęs prašau. Tačiau tu tiesiog kaip Protėjas prisiimi visokiausius pavidalus vinguriuodamas tai šen, tai ten, kol galiausiai nuo manęs pasprunki, pasiskelbdamas esąs karvedys, idant nereikėtų atskleisti, koks įgudęs esi į homeriškąją išmintį. 542a
Tad jeigu tu, amatininkas būdamas, kaip ką tik kalbėjau, mane apgaudinėji, žadėdamas atskleisti visokių dalykų apie Homerą, tai esi neteisingas; o jeigu ne amato dėka išmanai, bet dieviškosios lemties lėmimu per Homerą apsėstas nieko nežinodamas kalbi apie šį poetą daug ir gražių dalykų, kaip kad apie tave sakiau, tai jokios neteisybės nedarai. Taigi pasirink, ar nori būti mūsų laikomas neteisingu, ar dieviškų vyru.

IJONAS. Nemenkas skirtumas, Sokratai, – dieviškų, nes daug b
gražiau būti laikomam dieviškų.

SOKRATAS. Taigi šis gražesnis dalykas mūsų akyse tau ir priklauso, Ijonai: būti dieviškam, o ne amatininkiškam Homero aukštintojui.

Komentaras

Ijonas, arba apie *Iliadą*. Visi pagrindiniai rankraščiai, kuriais remiasi *Ijono* teksto redakcija, pateikia dvigubą pavadinimą: rankraščiai T S F įvardija jį ἴων ἢ περὶ ἰλιάδος, W dar prideda autoriaus vardą – πλάτωνος· ἴων ἢ περὶ ἰλιάδος. Kad Platonas savo dialogams naudojo dvigubus pavadinimus, liudija Diogenas Laertijas, čia pat pagal tetralogijas iš eilės išvardijantis tokių pavadinimų pavyzdžius: [Πλάτων] διπλαῖς τε χρῆται ταῖς ἐπιγραφαῖς καθ' ἑκάστου τῶν βιβλίων, τῇ μὲν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος, τῇ δὲ ἀπὸ τοῦ πράγματος. ταύτης τῆς τετραλογίας, ἥτις ἐστὶ πρώτη, ἡγεῖται Εὐθύφρων ἢ περὶ ὁσίου· ὁ διάλογος δ' ἐστὶ πειραστικός – „[Platonas] taip pat naudojasi dvigubomis kiekvienos knygos antraštėmis – viena pagal [dialogo dalyvio] vardą, kita pagal dalyką. Tą tetralogiją, kuri yra pirmoji, pradeda *Eutifronas, arba apie šventumą* – tai bandomasis dialogas" ir t. t. (D. L. 3. 57–58). Argumentuodamas, kad dvigubų pavadinimų suteikimo tradicija yra sena, Albertas Rijksbaronas referuoja į 1957 m. Roberto G. Hoerberio straipsnį *Thrasylus' Platonic canon and the double titles*, kur išanalizavus visus liudijimus ir pirmiausia atlikus itin kruopščią Diogeno Laertijo liudijimų analizę, prieinama tokia išvada: „atrodo aišku, kad dvigubi pavadinimai Platono korpuse prasidėjo gerokai prieš Trasilo laikus – vėliausiai IV a. pr. Kr. ir, galimas daiktas, remiantis *Tryliktuoju laišku*, sulig pačiu Platonu" (Hoerber, p. 20). Aristotelis pateikia svarbų ankstyvą liudijimą – savo *Retorikoje* jis Platono *Menekseną* įvardija antruoju pavadinimu, suteiktu ἀπὸ τοῦ πράγματος, arba „pagal dalyką", anot Diogeno Laertijo: ὃ γὰρ λέγει Σωκράτης ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, ἀληθές, ὅτι οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν, ἀλλ' ἐν Λακεδαιμονίοις – „Tiesa tai, ką Sokratas kalba *Laidotuvių kalboje*, kad tarp atėniečių atėniečius girti nesunku – bet [sunku] tarp lakedaimoniečių" (Arist. *Rh.* 1415b, plg. Pl. *Mx.* 235d). *Tryliktasis laiškas* – tiek, kiek galima tikėti jo autentiškumu, – antruoju pavadinimu, *Apie sielą*, įvardija Platono *Faidoną*: ἐπιεικῶς δὲ γιγνώσκεις τοὔνομα Κέβητος· γεγραμμένος γάρ ἐστιν ἐν τοῖς Σωκρατείοις λόγοις μετὰ Σιμμίου Σωκράτει διαλεγόμενος ἐν τῷ περὶ ψυχῆς λόγῳ, ἀνὴρ πᾶσιν ἡμῖν οἰκεῖός τε καὶ εὔνους – „Pritinka, kad žinotum Kebeto vardą – nes jis yra aprašytas sokratinėse kalbose,

kartu su Simiju besikalbantis su Sokratu tekste *Apie sielą*, vyras visiems mums artimas ir palankus“ (363a). Hoerberis taip pat nurodo, kad „pavadinimų, prasidedančių prielinksniu περί ir žyminčių kūrinio temą, – kaip beveik visuose antruosiuose Trasilo pavadinimuose, – vartojimas yra labai senovinė praktika“ (Hoerber, p. 18, pavyzdžiai pateikiami p. 18–19). Be Hoerberio išvardytų argumentų, Rijksbaronas nurodo dar vieną svarbią aplinkybę: „Maždaug tarp 450 ir 350 m., be Platono, egzistavo keletas kitų λόγοι Σωκρατικοί [sokratinių kalbų] rašytojų – pavyzdžiui, Antistenas (gimęs apie 455 m.), kuriam kartais priskiriamas ‘Sokratinio dialogo’ išradimas; Ksenofontas (gimęs apie 427 m.); Aristotelis (gimęs 384 m.) ir Herakleidas Pontietis (gimęs apie 385 m.). Įdomu tai, kad nemažas skaičius jų veikalų turi dvigubus pavadinimus. Kai kurie iš pavyzdžių: (Antistenas) Κῦρος ἢ περὶ βασιλείας, Μενέξενος ἢ περὶ τοῦ ἄρχειν [*Kiras, arba apie karaliavimą*; *Meneksenas, arba apie valdymą*] [...]; (Ksenofontas) Ἱέρων ἢ τυραννικός [*Hieronas, arba apie tironiją*]; (Aristotelis) Εὔδημος ἢ περὶ ψυχῆς, Γρύλλος ἢ περὶ ῥητορικῆς [*Eudemas, arba apie sielą*; *Grilas, arba apie retoriką*]; (Herakleidas Pontietis) περὶ τοῦ ῥητορεύειν ἢ Πρωταγόρας [*Apie retorystę, arba Protagoras*]“ (Rijksbaron, p. 18; tikrojo dialogo pavadinimo klausimu visą jo argumentaciją žr. p. 15–23).

(530a) Sveikinimai žymiajam Ijonui! Kaip, išsamiai išnagrinėjęs Platono ir kitų autorių vartojimo paraleles, įrodo Rijksbaronas, čia vartojama pasveikinimo forma – Τὸν Ἴωνα χαίρειν, artikelis ir *accusativus cum infinitivo* konstrukcija vietoje įprasto šauksmininko – rodo, kad Sokratas Ijoną pasveikina kaip įžymybę (Rijksbaron, p. 95–99). Šią teksto savybę perteikia paties Rijksbarono, Antonio Mario Battegazzore ir Carlottos Capuccino vertimai: *My respects to the illustrious Ion* (Rijksbaron), *All' insigne Ione, salute* (Battegazzore), *Illustre Ione, salve!* (Capuccino). Patys pirmieji dialogo žodžiai kuria Ijono kaip išminčiaus bei garsaus atlikėjo įspūdį ir suteikia dialogui pavadinimą, kuriuo jis ir yra plačiausiai žinomas. „Šiuo formaliu kreipiniu Ijonas pateikiamas kaip kažkas, kas buvo Sokratui pažįstamas, tačiau nepriklausė vidiniam jo pašnekovų ratui“ (Rijksbaron, p. 99). Vis dėlto pabrėžtinis kreipinio iškilmingumas, skaitant retrospektyviai, veikiausiai yra ironiškas (*ibid.*). Plg. Capuccino komentarą, pateikiantį paraleles su kitų Platono dialogų kreipiniais (Capuccino, p. 57, n. 2) bei itin nuodugnią įžanginių dialogo frazių analizę (p. 108–120).

Iš kur. Klausimo forma primena homeriškąjį klausimą, dažnai užduodamą svetimšaliams: τίς πόθεν εἷς ἀνδρῶν; – „Kas iš vyrų esi ir iš kur?“ Todėl, mano Capuccino, „Sokratas kreipiasi į Ijoną kaip į homerinį herojų“ (Capuccino, p. 58, n. 3). Pilna klausimo forma – ποῖ καὶ πόθεν; – „Į kur ir iš kur?“ – pasirodo Platono *Faidre*: ΣΩ. ὦ φίλε Φαῖδρε, ποῖ δὴ καὶ πόθεν; – ΦΑΙ. παρὰ Λυσίου, ὦ Σώκρατες, τοῦ Κεφάλου, πορεύομαι δὲ πρὸς περίπατον ἔξω τείχους – „SOKR. Į kur ir iš kur, bičiuli Faidrai? – FAIDR. Iš Lisijo, Sokratai, Kefalo sūnaus – o keliauju pasivaikščioti už miesto sienos“ (*Phdr.* 227a). Panašiai *Lisido* pradžioje Hipotalis užkalbina Sokratą: καί με προσιόντα ὁ Ἱπποθάλης ἰδών, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ποῖ δὴ πορεύῃ καὶ πόθεν; ἐξ Ἀκαδημείας, ἦν δ' ἐγώ, πορεύομαι εὐθὺ Λυκείου – „Ir pamatęs mane besiartinantį, Hipotalis paklausė: ‘Sokratai, kur keliauji ir iš kur?’ ‘Iš Akademijos, atsakiau, keliauju tiesiai į Likėją’“ (*Ly.* 203a–b). Kaip pastebi Capuccino, „atsakymas į šį klausimą (arba tik į vieną πόθεν) leidžia tam tikrais atžvilgiais įvertinti personažo, kuriam jis yra skirtas, charakterį, nustatydamas jo kilmę – kaip Ijono atveju – ir rekonstruodamas kai kuriuos jo asmenybės bruožus pagal vietas, kuriose lankosi, ir veiklas, kurias ten vykdo“ (Capuccino, p. 58, n. 3).

šiomis dienomis. Prieveiksmiškai vartojama sudaiktavardinta prieveiksmio forma τὰ νῦν, anot Rijksbarono, savo reikšme nežymiai skiriasi nuo įprastinio paprastojo prieveiksmio νῦν „dabar“: „vertimas ‘artimiausiam laikui’ (*‘for the time to come’*) atrodo visiškai priimtinas: *‘From where have you come to stay with us for the time to come / these days?’; ‘From where have you temporarily moved over to Athens?’*“ (Rijksbaron, p. 100–102, cit. p. 102). Lietuviškame vertime grakščiai ir tiksliai atspindėti šitą prasminį niuansą sunku, todėl ir nesiekta to daryti, paliekant skirtumo paaiškinimą komentarams.

atvykęs paviešėti. Veiksmažodis ἐπιδεδήμηκας naudojamas svetimšalio apsistojimui aprašyti – tiek šio žodžio vartojimas, tiek laiko aplinkybę išreiškianti frazė τὰ νῦν rodo, kad Sokratas mano, jog Ijonas apsistos kuriam laikui (plg. Rijksbaron, p. 103, Capuccino, p. 58, n. 5). Tokią ἐπιδημέω reikšmę patvirtina ir *Protagoro* pradžia, kur į bičiulio klausimą: ὢ τί λέγεις; Πρωταγόρας ἐπιδεδήμηκεν; – „Ką tu sakai? Protagoras yra atvykęs paviešėti?“, Sokratas atsako: τρίτην γε ἤδη ἡμέραν – „Jau trečią dieną“ (*Prt.* 309d).

iš Efeso. Efesas – senosios Jonijos miestas vakarinėje Mažosios Azijos pakrantėje. Senovėje garsėjo savąja Artemidės šventykla. Iš Efeso buvo kilęs vienas žymiausių ikisokratinių mąstytojų Herakleitas (*ca.* 540–480 m. pr. Kr.).

iš Epidauro, iš Asklepijo iškilmių. Epidauras – miestas Peloponeso šiaurės rytuose, tiesiai priešais Atėnus kitoje Sarono įlankos pusėje. Antikoje Epidauras buvo garsus gydytojui-herojui Asklepijui skirta šventykla. Šalia šios šventyklos vykdavo tris dienas trunkančios žaidynės Asklepijo garbei – Μεγάλα Ἀσκληπίεια. Atletinės varžybos buvo jų dalis jau Pindaro laikais (*N.* 3. 84, 5. 52–53, *I.* 8. 68–69); kada buvo pridėtos muzikinės rungtys – nežinia. Visą informaciją, kurią turime apie Epidauro žaidynes, plačiai aptaria Sève (*q. v.*).

Žaidynės būdavo rengiamos kas ketverius metus, praėjus devynioms dienoms po Istminių žaidynių pabaigos. Istminės žaidynės savo ruožtu vykdavo kas antrus metus, metus prieš ir metus po Olimpinių žaidynių. Jeigu Pindaro *III Nemėjinės odės* eil. 84 komentuojantis scholijas neklysta, ir Istminės žaidynės būdavo rengiamos ankstyvą pavasarį, tai ir Asklepijo žaidynės turėjo vykti pavasarį – balandį arba gegužės pradžioje (plg. *schol.* BDP *ad* Pind. *N.* 3. 147; Rijksbaron, p. 107–108). Tačiau jei Ijonas atvyko į Atėnus Panatėnajų žaidynėms (kaip galima spėti iš paraginimo ὅπως καὶ τὰ Παναθήναια νικήσομεν, 530b2), o Asklepijo žaidynės vykdavo balandį–gegužę, Ijonas išties turėjo būti nusiteikęs ilgam apsistoti Atėnuose. Mat Panatėnajų iškilmės vykdavo Hekatombajono mėnesį – pirmąjį mėnesį po vasaros saulėgrįžos, t. y. liepą. Svarbiausia žaidynių diena buvo mėnesio pabaigoje, 28 diena. Tuomet Sokrato raginimas laimėti Panatėnajų žaidynėse du–tris mėnesius prieš pačias žaidynes skamba nenatūraliai. Tačiau galbūt scholijas klysta, ir Istminės žaidynės galėjo vykti ir gerokai vėliau, kaip teigia Rijksbarono cituojami Alphonse'as Defrasse'as ir Henri Lechat? „Atrodo, kad Istminių žaidynių data skirtingais atvejais svyruodavo nuo pavasario iki vasaros; mažiausia variacija, kurią manytume teisėtai galį jai priskirti, vis tiek yra mėnesio trukmės – iki penkiolikos dienų prieš ir penkiolikos dienų po vasaros saulėgrįžos“ (cit. Rijksbaron, p. 108, n. 187).

nejau ... ir rapsodų varžybas. Sokratas savo klausimu išreiškia nusistebėjimą, kad Asklepijo iškilmių metu varžosi ne tik sportininkai, bet ir rapsodai. Be to, rapsodai varžydavosi netgi ne visose muzikinėse varžybose. Žinome, kad rapsodų

varžybos vykdavo Panatėnajų žaidynių metu (*v. infra*), Sikione (Hdt. 5. 67. 1) ir tikriausiai Dele (Hes. *fr. dub.* 357 M.-W.), tačiau apie Epidaurą žinių iš kitų šaltinių neišliko. Ar tas nusistebėjimas reiškia, kad praktika nauja, Epidaure neseniai įvesta ir Sokratui nežinoma? Kai kas sieja šią inovaciją su naujos Asklepijo šventyklos statybomis Epidaure, po kurių įvyko iškilmių reorganizacija ir galbūt atsirado nauja praktika – rapsodų varžybos? (Canto, p. 27). Tačiau ta šventės reorganizacija įvyko IV a. pradžioje, gerokai po Sokrato mirties, taigi tai būtų šioks toks anachronizmas. Galbūt nusistebėjimas traktuotinas kaip nuostaba, kad taip plačiai paplitusi atėniečių kultūrinė praktika (Canto, p. 28), ar paprasčiausiai kaip Sokrato ironija?

rapsodų. Ijonas čia pirmą kartą pristatomas kaip rapsodas – profesionalus giesmininkas, pasižymintis savo įgūdžiu ar amatu (τέχνη), kurio Sokratas iš pradžių teigia Ijonui pavydintis (ἐζήλωσα ὑμᾶς τοὺς ῥαψῳδούς ... τῆς τέχνης, 530b), bet paskui įrodys jo neturint. Rapsodai būdavo išmokę epines eiles (ἐκμανθάνειν τὰ ἔπη, 530c) ir galėjo giedodami (ὧν ὑμεῖς ᾄδετε τὰ ποιήματα, 532d, ὅταν ... ᾄδῃς, 535b) jas teisingai atlikti (ὅταν εὖ εἴπῃς ἔπη, 535b). Jie taip pat turėdavo suprasti atliekamų poemų turinį (τὴν διάνοιαν ἐκμανθάνειν, 530b, συνείη τὰ λεγόμενα, 530c) ir galėdavo prasmingai apie jas pasakoti (εἰπεῖν πολλὰς καὶ καλὰς διανοίας περὶ Ὁμήρου, 530d) ir jas interpretuoti bei aiškinti (ἐξηγήσασθαι ἃ Ὅμηρος λέγει, 531a, ἑρμηνεύς, 530c). Plg. Rijksbaron, p. 109.

mūziškojo amato. Žodis μουσική (*scil.* τέχνη), „Mūzų amatas" arba „menas", nurodo į visas Mūzų globojamas meno sritis – jis aprėpia ne tik vokalinę ir instrumentinę muziką, bet ir dramą, poeziją bei šokį. Plg. Pl. *R.* 376e.

(b) Pirmuosius apdovanojimus išsinešėm. Daugiskaita frazėje τὰ πρῶτα τῶν ἄθλων gali reikšti, kad Ijonas dalyvavo ir laimėjo keliose skirtingose rungtyse. O galbūt būta kelių pirmųjų prizų? (Plg. Hom. *Il.* 23. 262: ἱππεῦσιν ... πρῶτα ... ἄεθλα / θῆκε γυναῖκα ἄγεσθαι ... / καὶ τρίποδ(α) ..., / τῷ πρώτῳ.) Apdovanojama veikiausiai buvo lauro šakų vainikais (žr. Sève, p. 324–325).

Panatėnajus. Panatėnajai būdavo kasmet švenčiami miesto globėjos deivės Atėnės garbei. Prieš šventę vykdavo procesija,

kurioje mergina nešdavo Atėnės apsiaustą; tokia procesija pavaizduota Feidijo Partenono frize. Aristeido *Panathenaicus* scholijas tvirtina, kad Panatėnajų iškilmę įsteigė Peisistratas (111.323 Dindorf). Tačiau Tukidido biografijos autorius Marcelinas teigia (*Vit. Thuc.* 3–4), jog Panatėnajai buvo įsteigti Hipokleido archontavimo metu, kuris paprastai datuojamas 566/565 m. (apie Hipokleidą žr. Hdt. 6. 127. 4); tokią datą patvirtina ir Jeronimas (Eus. *Chron.*, Ol. 53. 3–4), ir Panatėnajų prizinių amforų radiniai, rodantys, jog varžybos vyko maždaug nuo 560 m. pr. Kr. (Boardman, p. 167–170).

Kas ketverius metus iškilmė būdavo švenčiama didesniu mastu (Didieji Panatėnajai). Tuomet šalia atletinių varžybų, remiantis kitų didžiųjų keturmečių švenčių – Olimpijos, Delfų, Nemėjos ir Istmo – pavyzdžiu, būdavo rengiamos ir muzikinės varžybos. Liudijimai skiriasi, kada muzikinės rungtys buvo Panatėnajuose įvestos. Nors Plutarchas teigia, kad jas įvedė Periklis (Per. 13. 7–12), vazų piešiniai liudija, jog muzikinės varžybos Panatėnajuose vyko jau VI a. viduryje. Išskirtinis Panatėnajų bruožas – rapsodų deklamavimo rungtys, kurias, pasak Diogeno Laertijo, dar VI a. reglamentavo Solonas (D. L. 1. 2. 57); tuo metu rapsodai jau varžydavęsi Atėnuose. Vis dėlto labiau tikėtina, kad rapsodų varžybos įsitvirtino Peisistratidų valdymo metu. Pseudo-Platono dialogas *Hiparchas* (sukurtas, kaip manoma, IV a. pr. Kr.) sako, kad būtent Peisistrato sūnus Hiparchas „pirmasis atgabeno Homero epus į *štai šitą žemę* [= Atiką] ir privertė (ἠνάγκασε) rapsodus Panatėnajuose eiti per jas iš eilės, perimant vienam *iš kito* (ἐξ ὑπολήψεως ἐφεξῆς), kaip kad jie dar ir dabar daro“ (Pl. *Hipparch.* 228b). Atėnų politiko Likurgo 330 m. pasakyta kalba irgi liudija, jog Homero – ir tik Homero – deklamavimas Panatėnajuose buvo įtvirtintas įstatymu senovėje (Lycurg. *In Leocr.* 102). Helenizmo laikais vyravęs įsitikinimas, kad būtent Peisistratas nustatė galutinę Homero teksto redakciją, veikiausiai atspindi tradiciją, siejančią Peisistratidus su Homero rapsodinių deklamavimų įvedimu Didžiuosiuose Panatėnajuose (Moore, p. 101). Gregory Nagy pasiruošęs teigti dar daugiau: „Taip pat istorinis faktas, aš argumentuoju, yra tai, kad Peisistratidai apskritai, o ypač Hiparcho tėvas, pats Peisistratas, aproprijavo sau '*įstatymų leidėjo*' vaidmenį ir kad su vadinamąja 'Peisistrato redakcija' susiję pasakojimai gula į platesnį klodą mitų apie įstatymų leidėjus kaip kultūrinius herojus, kurie kiekvienas savo miestuose-valstybėse institucionalizavo homerinę poeziją“ (Nagy, 1§6).

Panatėnajus laimėtume. 380 m. pr. Kr. datuojamas įrašas mini, kad Panatėnajų kontekste vykusių kitaroidų varžybų pirmasis apdovanojimas buvo 1000 drachmų vertės auksinis vainikas ir piniginis prizas – 500 drachmų sidabru (*IG* II2 2311). Drachma maždaug atitinka įgudusio darbininko dienos užmokestį, t. y. V a. pr. Kr. pab. 1 drachma ≈ 50–70 eurų 2021 m. pab. Lietuvoje.

taip bus, jeigu dievas panorės. Frazė ἐὰν / ἂν θεὸς ἐθέλῃ / θέλῃ (su variantu εἰ θεὸς ἐθέλοι) Platono raštuose iš viso pasitaiko septyniolika kartų, šešis iš jų – vėlyvajame veikale *Įstatymai*. Šis posakis perteikia Ijono pasitikėjimą savimi (dalelytė ἄν, vartojama su konjunktyvo nuosaka, išreiškia realią, labai tikėtiną sąlygą). Rijksbaronas atkreipia dėmesį į svarbią ir įdomią detalę: į dievo valią nurodančiose frazėse sąlygos sakinio veiksmažodis visuomet yra ἐθέλω, niekada βούλομαι (lietuviškai abudu verstini „norėti“). „Tai atitinka tokių sakinių subjekto – dievų – galingumo statusą, kadangi tik ἐθέλω implikuoja, kad subjektas kontroliuoja geidžiamo veiksmo įgyvendinimą: ἐθέλω = *'be willing, be prepared, intend'*, βούλομαι iš esmės = *'prefer (one alternative to another)'*, be jokių implikacijų, ar subjektas turi kontrolę, ar ne“ (Rijksbaron, p. 116). Šį skirtumą tarp dviejų „norėjimo“ modusų gerai iliustruoja ši Platono *Alkibiado* pastraipa: ΣΩ. Οἶσθα οὖν πῶς ἀποφεύξῃ τοῦτο τὸ περὶ σὲ νῦν; [...] ΑΛ. Ἔγωγε. ΣΩ. Πῶς; ΑΛ. Ἐὰν βούλῃ σύ, ὦ Σώκρατες. ΣΩ. Οὐ καλῶς λέγεις, ὦ Ἀλκιβιάδη. ΑΛ. Ἀλλὰ πῶς χρὴ λέγειν; ΣΩ. Ὅτι ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ. – „SOKR. Taigi žinai, kaip galėtum pasprukti iš savo dabartinės būklės? [...] ALK. Tikrai taip. SOKR. Kaip? ALK. Jei tik *tu norėsi*, Sokratai. SOKR. Negražiai kalbi, Alkibiadai. ALK. O tai kaip reikia kalbėti? SOKR. Kad jeigu *dievas geidaus*. (Pl. *Alc. 1* 135c). Alkibiadui „pasprukti“ iš dabartinės savo būklės žmogaus noro neužtenka – reikia, kad to norėtų dievas. Tą patį semantinį skirtumą atspindi ir šis Demosteno sakinys: δοκεῖ δ' ἔμοιγ', ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δείξειν οὐκ εἰς μακράν, ἂν οἵ τε θεοὶ θέλωσι καὶ ὑμεῖς βούλησθε – „Bent man atrodo, vyrai atėniečiai, kad nereikės ilgai laukti, kol paaiškės, jeigu ir *dievai to geidaus*, ir *jūs norėsite*“ (D. 2. 20).

pasipuošus ... bei kuo gražiausiai atrodyti. Apie rapsodų aprangą deklamavimo metu rašo Ksenofontas (*An.* 1. 2. 1). Pasak Eustatijaus Tesalonikiečio, atrodo, kad rapsodai nešiodavo purpurinį apdarą deklamuodami *Odisėją* ir raudoną –

deklamuodami *Iliadą*: τὴν μὲν Ὀδύσσειαν ἐν ἁλουργοῖς ἐσθήμασι, τὴν δὲ Ἰλιάδα ἐν ἐρυθροβαφέσιν, ἐκεῖνο μὲν κατὰ τοὺς παλαιοὺς διὰ τὴν ἐν θαλάσσῃ πλάνην τοῦ Ὀδυσσέως, τοῦτο δὲ διὰ τοὺς ἐν Τροίᾳ φόνους καὶ τὰ ἐντεῦθεν αἵματα „*Odisėją* [atlikdavo] jūros purpuro apdarais, o *Iliadą* – raudonai dažytais, pirmu atveju, anot senolių, dėl Odisėjo klajonių jūroje, o antruoju – dėl žudynių Trojoje ir jų pralieto kraujo“ (*ad Iliadem*, p. 6 Stallbaum).

dera ... būtina. Gražiai apsirengti ir papuošti kūną *dera*, o išmanyti, ką poetas sako, *būtina* – skirtingi privalomumo modalumai.

įgusti. Gr. διατρίβειν: Nagy teigia, kad šitas žodis čia turi reikšti „atlikti (t. y. atlikti rapsodiniu būdu)“, argumentuodamas, kad Isokrato *Panathenaicus* 19 „*diatribē* nurodo į ‘sofistų’ *ad hoc* atlikimus Likėjuje – jie yra sk. 18 aprašyti kaip ‘rapsodiškai atliekantys’ (*rhapsōidountes*) Homero, Hesiodo ir kitų poetų poeziją“ (Nagy, 1§32.8). Vis dėlto nurodytas Isokrato kontekstas tokios žodžio reikšmės nepagrindžia – minėtoje *Panathenaicus* kalboje Isokratas pasakoja štai ką: ἀπαντήσαντες γάρ τινές μοι τῶν ἐπιτηδείων ἔλεγον ὡς ἐν τῷ Λυκείῳ συγκαθεζόμενοι τρεῖς ἢ τέτταρες τῶν ἀγελαίων σοφιστῶν καὶ πάντα φασκόντων εἰδέναι καὶ ταχέως πανταχοῦ γιγνομένων διαλέγοιντο περί τε τῶν ἄλλων ποιητῶν καὶ τῆς Ἡσιόδου καὶ τῆς Ὁμήρου ποιήσεως, οὐδὲν μὲν παρ’ αὑτῶν λέγοντες, τὰ δ’ ἐκείνων ῥαψῳδοῦντες καὶ τῶν πρότερον ἄλλοις τισὶν εἰρημένων τὰ χαριέστατα μνημονεύοντες· ἀποδεξαμένων δὲ τῶν περιεστώτων τὴν διατριβὴν αὐτῶν ἕνα τὸν τολμηρότατον ἐπιχειρῆσαί με διαβάλλειν, λέγονθ’ ὡς ἐγὼ πάντων καταφρονῶ τῶν τοιούτων, καὶ τάς τε φιλοσοφίας τὰς τῶν ἄλλων καὶ τὰς παιδεὶας ἁπάσας ἀναιρῶ, καί φημι πάντας ληρεῖν πλὴν τοὺς μετεσχηκότας τῆς ἐμῆς διατριβῆς [...] – „Keletas mano bičiulių mane susitikę papasakojo, kad Likėjuje susėdę trys ar keturi eiliniai sofistai – kurie sakosi viską žiną ir greitai visur pasirodo – kalbėjosi tiek apie kitų poetų, tiek ir apie Hesiodo bei Homero poeziją, nekalbėdami nieko savo, o tik rapsodiškai atlikdami jų eiles ir iš atminties kalbėdami tai, kas grakščiausia iš kitų anksčiau jau pasakytų dalykų. Aplinkiniams pritarus jų *pasirodymui*, vienas iš jų, įžūliausias, ėmėsi mėginti sukiršinti juos prieš mane kalbėdamas, kad aš visus tokius dalykus niekinu ir atmetu tiek kitų filosofijas, tiek

ir visus auklėjimo būdus, ir sakau, kad visi kalba nesąmones išskyrus tuos, kurie *studijavo* pas mane" (*Panathen.* 18–19). Šitame trumpame tekste žodį διατριβή Isokratas pavartoja du kartus – vieną kartą apie sofistų „pasirodymus", kitą kartą apie laiką, klausytojų praleistą su juo (čia išversta „studijavo"). Nėra pagrindo manyti, kad pirmąsyk žodis pavartotas specializuota „(rapsodinio) atlikimo" prasme, o antrąsyk – bendrąja „(ką nors veikiant) praleisto laiko" prasme (žr. LSJ, *s. v.* διατριβή, pateikiamą šio žodžio prasmių apibūdinimą: *wearing away, esp. of Time, way* or *manner of spending; pastime, amusement; serious occupation, study; discourse; way of life, passing of time*). *Summa summarum*, nėra pagrindo manyti, kad *Ijone* bendrašaknis veiksmažodis διατρίβειν atspindėtų kokį nors specifinį rapsodo veiklą išreiškiantį terminą.

(c) perprasti jo mintį, o ne vien žodžius. „Mintimi" verčiamas žodis διάνοια (taip pat pasitaikantis 530c ir 530d), kuris, vartojamas vienaskaita, reiškia „(poeto) mintį, (teksto) prasmę, dvasią", ypač kuomet kontrastuojamas su ἔπη, reiškiančiu „(poeto) žodžius", taigi ir „(epo) eiles" (tokia standartinė ἔπη reikšmė *Ijono* 533e, 534c, 535b, 535c, 537a, 537c, 538b). Ten, kur Ijonas šį žodį vartoja daugiskaita – διάνοιαι – ir kur jis nėra priešinamas ἔπη, jis reiškia paties Ijono „mintis" ar „įžvalgas". Kita svarbi prasminė perskyra – διάνοια yra poetinio teksto „akivaizdi, pažodinė prasmė" kaip priešybė ὑπόνοια „paslėpta, giluminė prasmė", kuriai aptikti reikalinga alegorinė interpretacija. Apie tokios prasmės ir interpretacijos galimybę Platonas užsimena *Valstybėje*: θεομαχίας ὅσας Ὅμηρος πεποίηκεν οὐ παραδεκτέον εἰς τὴν πόλιν, οὔτ᾽ ἐν ὑπονοίαις πεποιημένας οὔτε ἄνευ ὑπονοιῶν – „pasakojimų apie dievų kovas, sukurtų Homero, negalima įsileisti į mūsų valstybę, *nesvarbu, ar jie būtų alegoriniai, ar ne*" (Pl. *R.* 378d6–7, Jono Dumčiaus vertimas). Ksenofontas *Puotoje* „giluminės prasmės" skaitymą sieja su rapsodų praktika: Οἶσθά τι οὖν ἔθνος, ἔφη, ἠλιθιώτερον ῥαψῳδῶν; Οὐ μὰ τὸν Δί᾽, ἔφη ὁ Νικήρατος, οὔκουν ἔμοιγε δοκῶ. Δῆλον γάρ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὅτι τὰς ὑπονοίας [scil. τῶν ἐπῶν] οὐκ ἐπίστανται – „'Taigi žinai turbūt, – tarė, – kvailesniųjų rapsodų padermę?' 'Ne, vardan Dzeuso, – pasakė Nikeratas, – bent man taip neatrodo.' 'Juk aišku, – tarė Sokratas, – kad jie nežino [poeto žodžių] *giluminių prasmių*.'" (X. *Smp.* 3. 6).

Rapsodas turi būti poeto minties vertėjas klausytojams. Ką turi omeny Platonas žodžiu ἑρμηνεύς, čia išverstu „vertėjas“? Interpretatorių nuomonės skiriasi. Dalis mano, kad ἑρμηνεύς reiškia vien tik tarpininką, perteikiantį poetų mintis klausytojams (pvz., Flashar (*Vermittler*) arba Capuccino (*mediatore / portavoce*)). Dažnesnė nuomonė, kad ἑρμηνεύς vis dėlto reiškia interpretatorių, t. y. „pažinimą ir savotišką dalyvavimą iš rapsodo pusės“ (Murray, p. 102). Dabartinis kontekstas, kur žodis ἑρμηνεύς pasirodo šalia tokių frazių, kaip τὴν διάνοιαν ἐκμανθάνειν „perprasti mintį“, συνεῖναι τὰ λεγόμενα „suprasti, kas kalbama“ ir γιγνώσκειν ὅτι λέγει ὁ ποιητής „pažinti, ką poetas kalba“, beveik nepalieka abejonių, kad ἑρμηνεύς reiškia būtent „interpretatorių“. Pirmiausia rapsodas turėjo atlikti svarbų teksto parengiamąjį darbą: suskirstyti žodžiais, sudėlioti kirčius, nustatyti sakinių ribas ir jų pobūdį, sutvarkyti punktuaciją ir pauzes, kadangi aprašomuoju laikotarpiu rašytiniai tekstai, su kuriais rapsodai dirbdavo, viso šio interpretacinio aparato neturėjo. Be to, rapsodas, atrodo, turėjo atlikti ir specifiškai egzegetinį vaidmenį – komentuoti neaiškias teksto vietas arba paaiškinti poeto pasitelktus žodžius. Rapsodo kaip interpretatoriaus vaidmenį pabrėžia tokie *Ijone* apie patį Ijoną vartojami posakiai, kaip κάλλιστα ... λέγειν περὶ Ὁμήρου (530c8–9), εἰπεῖν πολλὰς καὶ καλὰς διανοίας περὶ Ὁμήρου (530d2–3), περὶ τούτων ἐξηγήσασθαι ἃ Ὅμηρος λέγει (531a7).

Apie panašias epų žinovo funkcijas užsimenama Platono *Protagore*: [περὶ ἐπῶν δεινὸν εἶναι· ἔστιν δὲ τοῦτο] τὰ ὑπὸ τῶν ποιητῶν λεγόμενα οἷόν τ' εἶναι συνιέναι ἅ τε ὀρθῶς πεποίηται καὶ ἃ μή, καὶ ἐπίστασθαι διελεῖν τε καὶ ἐρωτώμενον λόγον δοῦναι – „[būti įgudusiam į epinę poeziją – tai reiškia] gebėti suprasti, ką poetai kalba ir kurie dalykai teisingai poezijoje atvaizduoti, o kurie – ne, bei mokėti padalyti [tekstą], o klausiamam – paaiškinti“ (Pl. *Prt.* 338e6–339a3).

Metrodoras Lampsakietis. Kilęs iš Lampsako, pasiturinčio miesto rytiniame Helesponto krante, garsėjusio Priapo kultu, Metrodoras buvo aktyvus V a. pabaigoje. Filosofo Anaksagoro bičiulis ir sekėjas (po teismo priverstas palikti Atėnus, Anaksagoras apsigyveno Lampsake, kurio piliečiai pastatydino jo garbei Proto ir Tiesos aukurą). Metrodoras rašė gramatikos klausimais, o labiausiai išgarsėjo alegoriniais Homero aiškinimais. Pasak jo, visi Homero dievai ir herojai žymėjo kokias

nors fizikines realijas: „Agamemnonas esąs eteris (αἰθέρα), Achilas – saulė, Helenė – žemė, o Aleksandras – oras, Hektoras – mėnulis, ir kiti esą pavadinti pagal tą patį principą kaip ir šitie. O iš dievų Demetra esanti kepenys, Dionisas – blužnis, o Apolonas – tulžis“ (Philodem. *Herc. c. alt.* VII 3 f. 90 = *fr.* 61, 4 DK). Žr. Lanata, p. 244–247.

(d) Stesimbrotas Tasietis. Istorikas, biografijų autorius ir Homero poemų kritikas (*floruit* V a. pab.). Mokė Atėnuose, kritikavo politikus ir istorikus, buvo vienas iš aristotelinės *Atėniečių santvarkos* (*Athēnaiōn politeia*) šaltinių. Parašė knygą apie Homerą, jį cituoja scholijai, skirti *Iliados* 11. 636 ir 15. 193. Nėra tvirto pagrindo manyti, kad Stesimbrotas užsiiminėjo panašia alegorine interpretacija kaip Metrodoras, tačiau Ksenofontas duoda suprasti, kad Stesimbroto mokymas atskleidė Homero „gilumines prasmes“, ὑπόνοιαι (X. *Smp.* 3. 6). „Ar šis dėmesys Homero ὑπόνοιαι aprėpė alegorinę kritiką griežtąja prasme, pasakyti neįmanoma, kadangi terminas ὑπόνοια, vartojamas bendrąja prasme, gali nurodyti bet kokią interpretaciją, kuri prasiskverbia gilyn po teksto paviršine prasme“ (Murray, p. 103). Šaltiniai: X. *Smp.* 3. 6; *Die Fragmente der griechischen Historiker* 107. Žr. Lanata, p. 240–243.

Glaukonas. Paslaptingas autorius, apie kurį beveik nieko nėra žinoma. Neatmestina, kad tai tas pats Homero komentatorius, kurį Aristotelis mini savo *Poetikoje* – čia Glaukonas cituojamas kaip smerkiantis tokius poetų kritikus, kurie „iš anksto priima kokią nors nepagrįstą prielaidą, ir patys už ją nubalsavę imasi iš jos daryti išvadas bei bara poetą, tarytum jis iš tiesų būtų pasakęs tai, kas jiems susirodė, jei tai pasirodo priešinga jų nuomonei“ (Arist. *Po.* 1461b). Galbūt jis yra ir tas Glaukonas Tėjietis, kurį Aristotelis pamini *Retorikos* 3 knygoje: „Taigi aišku, kad [atlikimas] lygiai liečia oratorystę, kaip ir poeziją; pastarąjį dalyką tarp kitų yra ištyrinėjęs ir Glaukonas Tėjietis“ (Arist. *Rh.* 1403b). Kai kurie mokslininkai linkę čia minimą Glaukoną tapatinti su Glauku iš Regijo, V a. pabaigos autoriumi, parašiusiu veikalą *Apie senovės poetus ir muzikus* (plg. D. L. 9. 38, Plu. *De mus.* 4.1132e). Tačiau tuomet ir Platonas, ir Aristotelis būtų turėję savarankiškai padaryti tą pačią klaidą – pervadinti geriau žinomą Glauką mažiau žinomu Glaukonu: tai nėra neįmanoma, bet nelabai tikėtina. Plg. Lanata, p. 280–281, kur ji aptaria Glaukono tapatybę.

nei Metrodoras ..., nei Stesimbrotas ..., nei Glaukonas, nei niekas kitas ... neturėjo apie Homerą pasakyti tiek daug ir tokių gražių minčių, kokių turiu aš. Lygindamasis su žinomais literatūros interpretatoriais bei kritikais, Ijonas daro užuominą, kad jo, kaip rapsodo, užduotis yra ne tik deklamuoti Homero eiles, bet ir jas komentuoti. Su tokiu skaitymu dera ir tai, kad net dviejose vietose Sokratas Ijoną pavadina „Homero aukštintoju" (Ὁμήρου ἐπαινέτης, 536d, 542b). Deja, apie rapsodiškųjų komentarų pobūdį ir turinį bei visas tas „gausias ir gražias mintis" nieko daugiau nesužinome.

nepašykštėsi ir man jas atskleisti. Sokrato frazėje – οὐ φθονήσεις μοι ἐπιδεῖξαι – girdėti užuomina į ἐπίδειξις, „parodomąją paskaitą" – iš anksto parengtą retorinį savo gebėjimų demonstravimą, kurio žanrą buvo įvaldę sofistai (apie ἐπιδεῖξαι žr. *Prt.* 320c, 347b, *Grg.* 447a–b, *R.* 398a). Tai buvo „standartinis sofistų, tokių kaip Hipijas, Prodikas, Gorgijas ir Protagoras, repertuaras – jie uždirbdavo didžiules sumas apžlibindami auditorijas savo oratorystės gebėjimais (*Hp. Ma.* 282b–d)" (Murray, p. 104). Išlikę ἐπίδειξις pavyzdžiai – Prodiko pasakojimas apie Heraklio pasirinkimą (X. *Mem.* 2. 1. 21), Gorgijo *Helenė* ir *Palamedas* arba Protagoro „didysis mitas" Platono *Protagore*.

Šia fraze Sokratas užsimena, kad žadėdamas pasidalyti savo „daug ir gražių minčių" apie Homerą, Ijonas atliks jo akivaizdoje sofistinį veiksmą – pristatys dar vieną iš anksto parengtą oratorystės meno pavyzdį. Sokrato skepticizmas tokiems paviršutiniškiems retorinio meistriškumo demonstravimams matyti iš *Protagoro*, kur Sokratas priešinasi Protagoro norui pasakoti savo ilgą „mitą", mat tuomet negali jam uždavinėti klausimų (*Prot.* 329a), ir iš *Hipijo mažojo* (*Hp. Mi.* 363a–364b). Taigi nors čia Sokratas ir skatina Ijoną „nepašykštėti atskleisti" mintis apie Homerą, kai tik Ijonas pasišauna savo mintimis dalytis, Sokratas net du kartus jį nutraukia (530d, 536d), žadėdamas prie jų sugrįžti vėliau, ir toliau tęsia sokratišką klausinėjimą. (Čia Sokratui sekasi diskusijos eigą suvaldyti geriau negu *Protagore*, kur jis priverstas klausytis ilgos Protagoro ekspozicijos ir tik tuomet jam leidžiama uždavinėti klausimus sokratine maniera.) Tiesa, dialogo pabaigoje Sokratas jau vėl priekaištauja Ijonui, kad šis jam taip ir nepademonstravo tų daugybės puikių dalykų apie Homerą, kaip buvo žadėjęs (541e).

homeridai. Rapsodų gildija Chijo saloje – apie jos veiklą žinios pasiekia nuo VI a. Kai kas tikėjo homeridus esant paties Homero palikuonimis. Svarbu tai, kad jie ne tik deklamavo, bet ir interpretavo Homero poeziją. Žr. Pfeiffer, p. 11–12, Rzach, p. 2147–2148.

(531a) Hesiodą bei Archilochą. Kad rapsodai atlikdavo Hesiodo kūrinius, liudija Hes. *fr. dub.* 357, Pl. *Lg.* 658d ir Isoc. *Panathen.* 18. Analogiškų liudijimų apie lyrinį poetą Archilochą išlikę mažiau – apie tai kalba tik Atėnajo cituojamas Klearchas Solietis, gyvenęs ant IV ir III a. pr. Kr. ribos: „Klearchas pirmojoje iš savo dviejų knygų *Apie mįsles* sako: 'Simonidas iš Dzakinto deklamuodavo Archilocho poemas teatruose, sėdėdamas ant kėdės!'" (Ath. 14. 12. 14–17 Kaibel). Čia minimo Simonido gyvenimo datos nėra žinomos.

(b) šiedu poetu kalba. Čia, kaip ir kiek pirmiau 531a, kalbėdamas apie Homerą ir Hesiodą, Sokratas vartoja dviskaitą. Šia ne pernelyg dažnai vartojama forma Sokratas akcentuoja kanoninį „epinės poros" – Homero ir Hesiodo – statusą.

kalba šį tą apie pranašavimą. Pranašavimo (μαντική) traktuotė šiame dialoge prieštaringa: pranašavimas nurodomas kaip „amatas" arba „menas" (τέχνη, 531b, 538e–539e) ir kaip viena įkvėpimo formų (534b–e). Paskutinis μαντική paminėjimas ypač problemiškas (538e–539e): Sokratas čia nurodo μαντική kaip τέχνη, „amato" pavyzdį, jį iliustruoja citata iš Homero, kurioje vaizduojamas vienintelis Homero raštuose ekstatinio pranašavimo atvejis.

(c) apie karą ir apie žmonių... ir apie dievų bendravimą..., apie nutikimus danguje bei Hade, apie dievų (d) ir didvyrių gimimus. Čia pateiktą standartinių temų, kuriomis Homeras ir kiti poetai rašo, sąrašą galima palyginti su Platono *Valstybės* 10 knyga: ἀκούομεν ὅτι οὗτοι πάσας μὲν τέχνας ἐπίστανται, πάντα δὲ τὰ ἀνθρώπεια τὰ πρὸς ἀρετὴν καὶ κακίαν, καὶ τά γε θεῖα – „girdime, jog šitie [poetai] pažįsta tiek visus amatus, tiek ir visus žmogiškuosius dalykus, turinčius ryšį su dorybe ir yda, o taip pat ir dieviškuosius dalykus" (Pl. *R.* 598e), taip pat: περὶ δὲ ὧν μεγίστων τε καὶ καλλίστων ἐπιχειρεῖ λέγειν Ὅμηρος, πολέμων τε πέρι καὶ στρατηγιῶν καὶ διοικήσεων πόλεων, καὶ παιδείας πέρι ἀνθρώπου – „o apie tuos didžiausius ir gražiausius dalykus, apie kuriuos imasi kalbėti

Homeras: apie karus, karvedystes bei miestų valdymą, ir apie žmogaus auklėjimą..." (599c–d). Homeras, kaip karybos autoritetas, atrodo, buvo *locus communis* – plg. X. *Smp*. 4. 6 ir Ar. *Ra*. 1034–1036. Jei tikėsime Plutarchu, Aleksandras Didysis veždavosi *Iliados* tekstą su savimi į karo žygius ir laikydavo jį po pagalve (kartu su durklu, Plu. *Alex*. 8. 2–3). Pasak Aristofaną komentuojančio Doverio, kurį cituoja Murray, „nepaisant reikšmingų skirtumų tarp Homero laikų ir penktojo amžiaus karybos, kai kuriuose sluoksniuose vis dar buvo įprasta laikyti Homerą išminties šaltiniu taktikos klausimais" (Murray, p. 106, cit. Kenneth J. Dover, *Aristophanes: Frogs*, Oxford: Oxford University Press, 1993, *ad loc*.). „Nutikimai danguje" (gr. τῶν οὐρανίων παθημάτων) gali reikšti arba scenas iš dievų gyvenimo Olimpe, arba „dangiškuosius fenomenus" (plg. *Hp. Ma*. 285c, *Phdr*. 96b–c). Pastaruoju atveju Platono Sokratas gali turėti omeny (*cum* Murray, p. 106) homeriškuosius žvaigždžių, kylančios ir besileidžiančios Saulės aprašymus (pvz., Hom. *Il*. 4. 75–77, 5. 5–6, 22. 317–318). Vis dėlto „dangiškųjų nutikimų" artumas ir paralelizmas „(nutikimams) Hade" (περὶ τῶν ἐν Ἅιδου [παθημάτων]), kurie veikiausiai nurodo į požemių pasaulio aprašymą *Odisėjos* 11 giesmėje, argumentuotų už pirmąjį skaitymą – kad „nutikimai danguje" reiškia Olimpo dievų gyvenimo scenas.

(d) Ijonai, mieloji mano galvele. Šis įmantrus lipšnumo kreipinys – ὦ φίλη κεφαλή – turi homerinį precedentą (kaip ir dera kalbant su Homero rapsodu): Τεῦκρε, φίλη κεφαλή (*Il*. 8. 281). Sokratas jį pavartoja prieš pradėdamas agresyvių klausimų seriją, kuria mėgins parodyti Ijonui, kad jo pažiūros nenuoseklios ir nelogiškos. Galima šį kreipinį matyti kaip „išankstinę emocinę kompensaciją" Ijono patiriamam orumo bei savivertės praradimui – arba kaip ironiškos Sokrato laikysenos Ijono atžvilgiu požymį: „aš manau, kad ὦ φίλη κεφαλή, vartojama Ijono atžvilgiu, gali skambėti nenuoširdžiai ir iš aukšto, lygiai kaip jo atitikmuo angliškuose *my dear soul / my dear chap* šios pastraipos vertimuose" (Rijksbaron, p. 144). Jei taip yra, tai Sokrato ironija čia aplenkia Ijono klausą, lygiai kaip ir pokalbio pradžioje, kur Sokratas pasveikina rapsodą išpūsta formule τὸν Ἴωνα χαίρειν (530a). Be *Ijono*, šis kreipinys Platono veikaluose pavartotas dar du kartus – Sokratas juo kreipiasi į Kaliklį (*Grg*. 513c) ir į Faidrą (*Phdr*. 264a). Taip pat plg. *Euthd*. 293e, kur šia fraze pavadinamas Dionisodoras (kreipiantis į Eutidemą).

(e) Taigi. 531e–532b Sokratas penkis klausimus iš eilės pradeda tuo pačiu klausiamuoju žodžiu οὐκοῦν „taigi, taigi ar". Šie klausimai sudeda prielaidas, būtinas įrodyti, kad Ijonas kalba be τέχνη – „amato", tikro dalykų pažinimo: (a) tų pačių dalykų atžvilgiu tas pats žmogus žinos, kas kalba gerai, o kas – blogai; (b) tas pats žmogus ir bus „įgudęs" (δεινός), ekspertas abiejų – gerai ir blogai kalbančio – atžvilgiu; (c) ir Homeras, ir kiti poetai kalba apie tuos pačius dalykus, tik Homeras geriau, kiti – blogiau; (d) tas pats žmogus, kuris pažįsta gerai kalbantįjį, turi pažinti ir blogai kalbantįjį; (e) vadinasi, Ijonas turi būti vienodai gerai „įgudęs" ir pajėgus spręsti tiek Homero, tiek kitų poetų atžvilgiu, jei jo išmanymas remiasi τέχνη, tikru dalykų pažinimu. Tačiau tolesnėje replikoje, paneigdamas šią išvadą – jis sakosi išmanąs tik Homerą, bet ne kitus poetus, – Ijonas tuo pačiu paneigia ir prielaidą, kad išmano poeziją τέχνη dėka.

(532b) tauriausias žmogau. Eleanor Dickey rašo, kad kreipinys „βέλτιστε ir (mažesniu mastu) ἄριστε yra vartojami pirmučiausia Sokrato triumfo akimirkomis" (Dickey, p. 111). Malonybiniu kreipiniu Sokratas vėlgi siekia užglaistyti ir atsverti žodinę agresiją, į kurią tuojau leisis. Plg. šito kreipinio vartoseną *Cri.* 48a, *Euthd.* 300c, *Grg.* 515d.

įstengs spręsti. Pažodžiui, „bus kompetentingas teisėjas" (κριτὴν ἱκανὸν). *Įstatymuose* Platonas išvardija tris kompetencijas, kurios įgalina nuovokų teisėją kompetentingai spręsti apie kūrinį: ἆρ' οὖν οὐ περὶ ἑκάστην εἰκόνα, καὶ ἐν γραφικῇ καὶ ἐν μουσικῇ καὶ πάντῃ, τὸν μέλλοντα ἔμφρονα κριτὴν ἔσεσθαι δεῖ ταῦτα τρία ἔχειν, ὅ τέ ἐστι πρῶτον γιγνώσκειν, ἔπειτα ὡς ὀρθῶς, ἔπειθ' ὡς εὖ, τὸ τρίτον, εἴργασται τῶν εἰκόνων ἡτισοῦν ῥήμασί τε καὶ μέλεσι καὶ τοῖς ῥυθμοῖς; – „Taigi ar tas, kuris nori būti nuovokus teisėjas apie kiekvieną atvaizdą, tiek dailės, tiek muzikos, tiek visų kitų sričių, neturi turėti šių trijų [gebėjimų]: pirmiausia, pažinti patį dalyką, kas jis yra, paskui – kaip teisingai [jis pavaizduotas], paskui, trečioje vietoje, kaip gerai kiekvienas iš atvaizdų padirbdintas žodžiais, garsais ir ritmais?" (Pl. *Lg.* 669a–b). *Įstatymuose* pateikiamas sprendimui apie kūrinį būtinų kompetencijų aprašas remiasi *Valstybėje* bei kitur išplėtota atvaizdo metafizika. Nors „atvaizdo" (εἰκών) ir „pamėgdžiojimo" (μίμησις) sąvokos *Ijone* nepasirodo, Sokratas, paneigdamas Ijoną, remsis ta pačia logika – jis sieks parodyti,

kad Ijonas neišmano, kas yra pats tas dalykas, kuris Homero kūriniuose vaizduojamas, todėl negali būti laikomas κριτής (539e *sqq.*).

(c) paprasčiausiai snaudžiu. Davidas L. Roochnikas įtikinamai argumentuoja, kad Platonui nebuvo regimo skirtumo tarp dviejų žymiai vėliau diferencijuotų rašytinių formų – ἀτέχνως „be amato, be įgūdžių" ir ἀτεχνῶς „paprasčiausiai" – kadangi tuo metu egzistavo tik viena nekirčiuota rašytinė žodžio forma (ΑΤΕΧΝΩΣ). Todėl šią Ijono frazę Platonas, tikėtina, vartojo kaip žodžių žaismą, užsimenantį apie τέχνη, „amatą", apie kurį ir yra šis dialogas. „Kuomet Ijonas truputį nusnūsta kalbų apie Hesiodą arba Archilochą metu, jis taip daro dėl to, kad yra ἄνευ τέχνης ['be amato']" (Roochnik, p. 261).

nestokoju kalbos. Gr. εὐπορῶ [ὅτι λέγω] „[man] lengvai einasi tai, ką kalbu" – meistriškas platoniškos ironijos štrichas: Ijonas tvirtina, kad jam „lengvai einasi" (εὐπορῶ < εὖ „gerai" + πόρος „kelias") būtent tą akimirką, kai savo žodžiais pats įstūmė save į ἀπορία, „bekelę, aklavietę" (< ἄ-πορος „be kelio, nepraeinamas"), arba aporiją.

kiekvienam aišku. Platono raštuose Sokratas tokį *argumentum ex auctoritate* – dar tiksliau, *argumentum ex consensu omnium*, apeliaciją į visuotinį sutarimą – vartoja dvylika kartų (be *Ion*, *Euthphr.*, *Ap.*, *Phd.*, *Cra.*, *Phdr.*, *Alc. 1*, *Men.*, *R.* ir *Ti.*). Iš Sokrato pašnekovų į tokį argumentą apeliuoja Kebetas (*Phd.*), Trasimachas ir Glaukonas (*R.*) bei Timajas (*Tim.*). *Valstybininke* jį naudoja Svečias, *Įstatymuose* – Svečias Atėnietis, o *Aštuntajame laiške* juo remiasi pats Platonas. Įdomu, kad Sokratas tik vieną kartą, *Valstybėje*, atsisako priimti apeliavimą į visuotinį pritarimą, kai jį išsako Glaukonas: παντὶ γάρ μοι δοκεῖ δῆλον ὅτι [...]. – Ἴσως, ἦν δ' ἐγώ, παντὶ δῆλον πλὴν ἐμοί· ἐμοὶ γὰρ οὐ δοκεῖ οὕτως. – „'Man atrodo, jog visiems turi būti aišku, kad... [...]' – 'Galbūt visiems ir aišku, tik ne man, – tariau. – Man taip neatrodo.'" (Pl. *R.* 529a, Jono Dumčiaus vertimas). Galiausiai, Rijksbaronas primena dar vieną panašaus *argumentum ex consensu omnium* versiją, kurią Svečias Atėnietis išsako *Įstatymuose*: οὐ Πελοποννήσῳ μόνον [...], σχεδὸν δῆλον, ἀλλὰ καὶ τοῖς Ἕλλησιν πᾶσιν – „Ne vien Peloponesui [...] turbūt aišku, bet ir visiems graikams" (*Lg.* 685c; Rijksbaron, p. 151).

(e) amato ir žinojimo dėka. Graikiškai šioje vietoje parašyta τέχνῃ καὶ ἐπιστήμῃ. Rijksbaronas atkreipia dėmesį, kad šiedu žodžiai nėra „beveik visiški sinonimai“, kaip kai kas argumentuoja. Pasak jo, ἐπιστήμη yra „įgūdžio ir jo objekto pažinimas; jis taip pat aprėpia gebėjimą paaiškinti tai, ką žinai“ (Rijksbaron, p. 151). Tokiai ἐπιστήμη sampratai pagrįsti Rijksbaronas nurodo šiuos platoniškus kontekstus: *Grg.* 448c, *Hp. Mi.* 367e, *Ion* 538b ir 537d, *Phd.* 76b.

(d) išminčių. Kai Sokratas priskiria išmintį Ijonui, priešindamas „išmintį“ su „tiesos sakymu“, tai yra ypač aštrios ironijos pavyzdys. Kituose Platono kontekstuose Sokratas išmintį su tiesos sakymu tapatina: οὐκ ἦν σοφὸς ὁ ταῦτα εἰπών. οὐ γὰρ ἀληθῆ ἔλεγεν – „Nebuvo *išmintingas* tas, kuris tai pasakė. Mat ne *tiesą* kalbėjo“ (*R.* 335e), Ἦ οὖν οἰκειότερον σοφίᾳ τι ἀληθείας ἂν εὕροις; – „Tad argi rastum kokį nors *tiesos dalyką* esant artimesnį *išminčiai*?“ (*R.* 485c).

rapsodai ir vaidintojai. Rapsodai čia sugretinami su ὑποκριταί, „(teatro) aktoriais“. „Paties Homerą atliekančio Ijono aprašymas 535b1–c6 aiškiai parodo, kad rapsodas nebuvo vien tik pasyvus deklamuotojas, bet įsijausdavo į savo vaidmenį labai panašiai, kaip ir aktorius. Todėl terminas ὑποκριτής, paprastai vartojamas kalbant apie dramos aktorių, taip pat gali būti pavartotas rapsodo atžvilgiu“ (Murray, p. 110). Rapsodus ir aktorius taip pat gretina Platonas *Valstybėje*: ποιηταί τε καὶ τούτων ὑπηρέται, ῥαψῳδοί, ὑποκριταί, χορευταί, ἐργολάβοι – pirmykštį miestą reikėsią padidinti „poetais ir jų kūrinių atlikėjais, *rapsodais*, *aktoriais*, choristais, teatro rangovais“ (Pl. *R.* 373b, modifikuotas Jono Dumčiaus vertimas); nors 3 knygoje Sokratas ir teigia, kad οὐδὲ μὴν ῥαψῳδοί γε καὶ ὑποκριταὶ ἅμα – tie patys žmonės „negali drauge [būti ir geri] rapsodai, ir aktoriai“ (*R.* 395a). Kaip panašios stilistikos atstovus šiuos užsiėmimus kritiškai nurodo Alkidamas: καὶ τὰ μὲν ὑποκρίσει καὶ ραψωδίᾳ παραπλήσια δοκεῖν εἶναι, τὰ δὲ ταπεινὰ καὶ φαῦλα φαίνεσθαι – „ir kai kurie dalykai atrodys artimi *vaidybai* ir *rapsodijai*, kiti – žemi ir menki“ (Alcid. *Soph.* 14). Vaidybą su rapsodija sieja ir Aristotelis: πρῶτον μὲν οὐ τῆς ποιητικῆς ἡ κατηγορία ἀλλὰ τῆς ὑποκριτικῆς, ἐπεὶ ἔστι περιεργάζεσθαι τοῖς σημείοις καὶ ῥαψῳδοῦντα – „Pirmiausia tai kaltinimas ne poezijai, o *vaidybai*, kadangi ir *deklamuojančiam rapsodui* įmanoma persistengti su gestais“ (*Po.* 1462a), τρίτον δὲ τούτων ὃ

δύναμιν μὲν ἔχει μεγίστην, οὔπω δ' ἐπικεχείρηται, τὰ περὶ τὴν ὑπόκρισιν. καὶ γὰρ εἰς τὴν τραγικὴν καὶ ῥαψῳδίαν ὀψὲ παρῆλθεν· ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τὰς τραγῳδίας οἱ ποιηταὶ τὸ πρῶτον – „Trečia – tai, kas iš šitų turi didžiausią galią, bet dar yra netyrinėta: *vaidyba*. Mat ji į tragediją ir *rapsodiją* atėjo vėlai – nes iš pradžių patys poetai ir *vaidindavo* tragedijas" (*Rh*. 1403b).

(e) paprasto žmogaus. Gr. ἰδιώτην ἄνθρωπον – kuklumo formulė, kuria Sokratas iš anksto deklaruoja esąs mėgėjas, atsiribojantis nuo bet kokių profesionalių įgūdžių ir techninio pažinimo. Sokratui būdinga (ironiškai) pabrėžti kontrastą tarp „paprasto žmogaus" rūpesčio tiesa ir „išminčių", σοφοί, įmantrių išmonių bei abejotinos išminties – žr. *Grg*. 462e, *Smp*. 198d, 199a–b, *Hp. Ma*. 288d, *Hp. Mi*. 372a–c, 376c. Poroje kontekstų Platonas pavartoja žodį ἰδιώτης apibūdinti prozai kaip priešybę „įmantriai" poezijai – žr. *Smp*. 178b, *Phdr.* 258d, *R*. 366e.

paimkime jį aptarimui. Kaip teisingai nurodo Rijksbaronas (p. 155–156), frazę λάβωμεν γὰρ τῷ λόγῳ dera skaityti kaip tęsiančią ankstesnio sakinio – ἐπειδάν τις ὅλην τέχνην λάβῃ, „jeigu kas nors imtų amatą kaip visumą" – mintį. Veiksmažodžio λάβωμεν numanomas objektas yra τέχνην, o τῷ λόγῳ suprastinas kaip *dativus commodi*: „aptarimui, diskusijos labui". Tokį skaitymą pagrindžia labai artima paralelė *Įstatymuose*: οἱ λόγῳ λαβόντες τι ἐπιτήδευμα – „imantieji instituciją aptarimui" (*Lg*. 638c).

tapybos amatas. Apie tapybą kaip τέχνη plg. *Grg*. 448b–c, 450c, 503e; *Prt*. 312c–d, 318b–c. Kita vertus, *Valstybėje* tapyba pateikiama kaip menkavertis mėgdžiojimo įgūdis (*R*. 597e). Reikšminga, kad visi tolesnėse pastraipose aptariami menai – tapyba, skulptūra, aulo pūtimas, grojimas kitara, giedojimas kitarai pritariant, rapsodinis giedojimas (532e–533b) – turi μίμησις, „pamėgdžiojimo" ar „imitavimo" elementą, nors μίμησις, kaip sąvoka, *Ijone* ir nepasirodo.

Polignotą, Aglaofonto sūnų. Polignotas, tapytojo Aglaofonto sūnus ir mokinys, gimęs Taso saloje, gavęs Atėnų pilietybę 460 m., žymusis *Stoa poikilē* (Margojo portiko) tapytojas, buvo vienas svarbiausių tapytojų, dirbusių Atėnuose V a. pr. Kr. viduryje. Pasak Aristotelio, Polignotas idealizuodavo savo tapomus

asmenis, tačiau puikiai gebėdavo pavaizduoti charakterį (*Po.* 1448a, 1450a; *Pol.* 1340a).

(533a) Daidalas, Metiono sūnus. Legendinis meistras, kurio pats vardas išreiškė amatininko ar menininko įgūdžių viršūnę, be kita ko, garsėjo į gyvus žmones itin panašiomis skulptūromis, kurios ir akis sukiojo ir netgi judėjo kaip žmonės. Čia Daidalas pasirodo tiesiog kaip skulptoriaus-garsenybės pavyzdys, o *Eutifrone* Sokrato pašnekovo argumentai prilyginami vietoje nestovinčioms, pasprunkančioms Daidalo skulptūroms: ΕΥΘ. ἀλλ', ὦ Σώκρατες, οὐκ ἔχω ἔγωγε ὅπως σοι εἴπω ὃ νοῶ· περιέρχεται γάρ πως ἡμῖν ἀεὶ ὃ ἂν προθώμεθα καὶ οὐκ ἐθέλει μένειν ὅπου ἂν ἱδρυσώμεθα αὐτό. – ΣΩΚΡ. τοῦ ἡμετέρου προγόνου, ὦ Εὐθύφρων, ἔοικεν εἶναι Δαιδάλου τὰ ὑπὸ σοῦ λεγόμενα – „EUTIFRONAS. Tačiau, Sokratai, nežinau, kaip tau pasakyti, ką galvoju: kažkaip kiekvienas teiginys, kurį tik pateikiam, mums nuolat juda ratais ir nenori pasilikti ten, kur jį pastatėme. – SOKRATAS. Tai, ką tu kalbi, Eutifronai, panašu į mūsų protėvio Daidalo [darbus]“ (*Euthphr.* 11b–c). *Menone*, kaip ir *Eutifrone*, Daidalas pasirodo pirmiausia dėl savo judančių skulptūrų: [τὰ Δαιδάλου ἀγάλματα] ἐὰν μὲν μὴ δεδεμένα ᾖ, ἀποδιδράσκει καὶ δραπετεύει, ἐὰν δὲ δεδεμένα, παραμένει – „[Daidalo skulptūros,] jei jos nepririštos, pasprunka ir pabėga, o jeigu pririštos, pasilieka“ (*Men.* 97d). Į šias panaši yra „teisinga nuomonė“ (ὀρθὴ δόξα), kuri, kaip ir Daidalo statulos, pasprunka, nebent būtų „pritvirtinta“ priežasties apmąstymu (αἰτίας λογισμῷ), kuris tolygus prisiminimui (ἀνάμνησις), ir tuomet ji tampa pažinimu (ἐπιστήμη, *Men.* 97e–98a).

(b) Epėjas, Panopėjo sūnus. Epėjas, Atėnės padedamas, padirbdino garsųjį Trojos medinį arklį, kaip praneša Homeras (*Od.* 8. 493).

Teodoras Samietis. Teodoras Samietis, Teleklio sūnus, aktyvus apie 550–520 m., skulptorius, architektas, juvelyras, įrankių išradėjas, garsėjęs savo meistriškumu. Sukūrė sidabrinį dubenį, kurį karalius Kroisas nusiuntė kaip votyvinę auką į Delfus (Hdt. 1. 51), o taip pat garsųjį Polikrato žiedą su smaragdu (Hdt. 3. 41). Dirbo ne tik Same, bet ir Spartoje bei Efese. Kai Plinijus Vyresnysis keliavo po Graikiją I a. po Kr., kai kurie Teodoro statiniai tebestovėjo, taip pat buvo galima pamatyti ir jo realistišką bronzinį autoportretą (Plin. *Nat.* 34. 183, 35. 152, 36. 90, 36. 95).

aulas. Iš vieno arba dviejų vamzdelių sudarytas pučiamasis instrumentas dvigubu liežuvėliu, pasižymėjęs nenutrūkstamu skvarbiu, šaižiu garsu. Nors kartais instrumento pavadinimas verčiamas „fleita“, savo garsu buvo artimesnis dūdmaišiui. Aulo muzika lydėdavo karo žygius, ženklindavo irklavimo ritmą triremose, būdavo grojama sporto rungčių (imtynių, disko metimo, šuolio į tolį) metu, taip pat akompanuojama deklamuojant eleginę poeziją. *Valstybėje* Platonas siejo aulą su ekstatiniais mistiniais kultais (koribantais, bakchantėmis) ir siekė jį uždrausti, nors *Įstatymuose* aulo muzika vėl pripažįstama (*Lg.* 764e, 765b). Kad sumažintų fizinį krūvį žandams ir lūpoms, aulu grojantys muzikantai kartais nešiodavo galvą horizontaliai juosiančią odinę juostą su skyle burnai (φορβεία). Aulo grojikai dažnai vaizduojami itin išsipūtusiais žandais.

kitara. VII a. pr. Kr. pabaigoje Graikijoje pasirodęs ir veikiausiai iš Anatolijos atkeliavęs septynių stygų muzikos instrumentas, sudarytas iš gilios plokščios medinės akustinės dėžutės apačioje ir virš jos kylančių lenktų medinių ragų, tarp kurių buvo ištemptos stygos. Grojama buvo džiovintos odos plektru. Kitaip negu kaimišku, liaudies instrumentu laikoma lyra, kitara buvo traktuojama kaip profesionalų instrumentas, reikalaujantis ilgo parengimo ir didelių įgūdžių. Kitara būdavo tiek skambinama solo, tiek akompanuojama epo ir lyrikos atlikimui bei šokiui. Kitara davė vardą ir šiuolaikinei gitarai.

nei aulo pūtimo, nei skambinimo kitaromis, nei giedojimo kitarai pritariant, nei rapsodinio giedojimo. Palikdamas tapybą, skulptūrą ir vaizduojamuosius menus, Sokratas išvardija keturias „Mūzų meno“ (μουσική) šakas. Apie skirtumą tarp κιθάρισις – skambinimo kitara, ir κιθαρῳδία – giedojimo kitarai pritariant, – Platonas rašo *Įstatymuose* (*Lg.* 669e). Pasak Herakleido Pontiečio, kurį cituoja Plutarchas, vienas iškiliausių κιθαρῳδία žanro atlikėjų buvo Terpandras, kuris aranžavo kitaros muzikai Homero ir kitų poetų kūrinius, užuot paprastai juos giedojęs ar deklamavęs, kaip tai darė rapsodai (Plut. *De mus.* 1132c).

apie Olimpą arba apie Tamirą, arba apie (c) Orfėją, arba apie itakietį rapsodą Femiją. Ką tik išvardytų keturių μουσική žanrų legendiniai atlikėjai. Olimpas – aulu grojęs mitinis muzikantas, kurį, kaip pasakojama, groti išmokė Marsijas (*Smp.* 215c); jam priskiriamas pačios μουσική išradimas

(*Lg.* 677d). Tamiras – trakietis muzikas, kvietęs Mūzas su juo varžytis ir dėl savo įžūlumo jų apakintas (Hom. *Il.* 2. 595–600, plg. Eur. *Rh.* 924–925, Plut. *De mus.* 1132b–c). Platonas jį mini kartu su Orfėju garsiajame *Valstybės* 10 knygos mite apie pomirtinį pasaulį; Tamiras pasirenka lakštingalos sielą kitam gyvenimui (*R.* 620a, plg. *Lg.* 829d–e). Kartu su Orfėju jis taip pat pasirodo ir garsiajame Polignoto paveiksle, vaizduojančiame požemių pasaulį, kurį aprašo Pausanijas (10. 30. 8). Orfėjas – mitinis muzikas iš Trakijos, savo muzika apžavėdavęs žmones ir gyvūnus; čia jis nurodytas kaip κιθαρῳδία pirmtakas. Femijas – dainius, kuris buvo verčiamas savo giesmėmis linksminti Odisėjo namuose susirinkusius jaunikius (*Od.* 1. 154, 22. 331). Nors Homeras jį vadina ἀοιδός, vėlesni autoriai jį, kaip ir patį Homerą, laiko rapsodu (*R.* 600d, *Lg.* 658b, *Certamen* 15, 17).

(c) apie itakietį rapsodą Femiją, o efesiečio rapsodo Ijono akivaizdoje. Pasirinktoje graikiškojo teksto redakcijoje (plg. Rijksbaron, p. 161–162) remiamasi rankraščiais S F (*contra* T W ir Burnet), išlaikančiais nuorodą į Ijoną kaip rapsodą: περὶ Φημίου τοῦ Ἰθακησίου ῥαψῳδοῦ, περὶ δὲ Ἴωνος τοῦ Ἐφεσίου ῥαψῳδοῦ. Tokia teksto redakcija per frazių paralelizmą aiškiau pabrėžia retorinį kontrastą tarp Femijo ir Ijono. Ijono lyginimas su žymiausiais praeities atlikėjais yra, be abejo, giliai ironiškas, tačiau pats Ijonas to nepastebi.

(d) akmenyje, Euripido pavadintame magnesietišku, o daugumos – Heraklėjos akmeniu. Kalbama, be abejo, apie magnetą, tačiau dėl tikslios šio vardo kilmės nėra sutariama. Nelabai aiškios reikšmės Euripido eilutė (iš tragedijos *Oinėjas*), apie kurią, tikėtina, ir užsimena Sokratas, yra išlikusi tarp jo fragmentų: Τὰς βροτῶν | γνώμας σκοπῶν ὥστε Μαγνῆτις λίθος | τὴν δόξαν ἕλκει καὶ μεθίησιν πάλιν – „Apžvelgdamas mariųjų mintis, tarsi magnesietiškas akmuo jis traukia nuomonę ir vėl [ją] paleidžia“ (*fr.* 567 Nauck, plg. Lucr. 6. 906–909). Vyraujanti vardo kilmės hipotezė – nuo vietovės, kurioje magnetai buvo aptinkami gamtoje. Viena galima Magnesija buvo Mažojoje Azijoje, Karijoje, prie Majandro upės; į pietus nuo jos buvo Heraklėjos miestas. Tačiau Plinijus Vyresnysis sako, kad esama penkių magnetų rūšių, iš kurių prasčiausia – aptinkama Mažojoje Azijoje (Plin. *Nat.* 36. 38). Magnesija taip pat galėjo būti Tesalijos srities arba miesto Lidijoje pavadinimas, o Heraklėja – itin dažnas vietovardis.

Tačiau galimi ir kitokie šio vardo aiškinimai: tas pats Plinijus, cituodamas Nikandrą, nurodo, kad magnetas pavadintas nuo jo atradėjo, piemens Magneto, kuris, ganydamas galvijus Idos kalne (arba Ispanijoje), aptiko, kad jo batų vinys ir metalinis lazdos antgalis pradėjo lipti prie žemės: *magnes appellatus est ab inventore, ut auctor est Nicander – in Ida, ut reperio, namque et passim inveniuntur, in Hispania quoque – ; invenisse autem fertur clavis crepidarum, baculi cuspide haerentibus, cum armenta pasceret* (*ibid.*). Būdvardį Ἡρακλείαν savo ruožtu galima skaityti ne kaip nuorodą į vietovardį, o kaip akmens traukos galingumo apibūdinimą – akmuo „herakliškas“, „stiprus kaip Heraklis“. Galiausiai dera paminėti, kad Demokritas buvo parašęs ištisą veikalą apie magnetus περὶ τῆς λίθου – kuris, išskyrus trumpą Aleksandro Afrodisijiečio santrauką, deja, neišliko (plg. *fr.* B 11k DK). Armand'as Delatte'as laiko šią pastraipą galimos Demokrito įtakos Platonui liudijimu (Delatte, p. 59–63).

šis akmuo ne vien traukia pačius geležinius žiedus. Prie magneto prilipusių žiedų vaizdinį naudoja Lukrecijus eilėse, kuriose parafrazuoja šią Platono pastraipą:

hunc homines lapidem mirantur; quippe catenam
saepe ex anellis reddit pendentibus ex se.
quinque etenim licet inter dum pluresque videre
ordine demisso levibus iactarier auris,
unus ubi ex uno dependet supter adhaerens
ex alioque alius lapidis vim vinclaque noscit;
usque adeo permananter vis pervalet eius.

Stebisi žmonės tuo akmeniu; juk neretai jis sudaro
tartum grandinę, kur grandys pakibusios laikos savaime.
Galima kartais penkias ir daugiau grandžių pamatyti:
vieną pakibusią tuoj po kita ir iš lengvo nuo vėjo
supantis; kabo laisvai jos, viena prie kitos prisiglaudę;
patiria jos tada jėgą akmens ir savitarpio jungtį.
Štai kaip akmens tekamoji jėga nepertraukta veikia!
(Lucr. 6. 910–916, Merkelio Račkausko vertimas).

(e) Mūza vienus pati padaro dievo įkvėptus. Platonas čia vartoja terminą ἔνθεος („dievo įkvėptas“, pažodžiui – „jame yra dievas“) ir su juo etimologiškai susijusią ἐνθουσιασμός sąvoką (ἐνθουσιαζόντων „dieviško įkvėpimo apimtųjų“ – iš čia ir liet.

„entuziazmas"). Samprata, kad poetų kūrybą įkvepia dievai, nenauja, tačiau sąvoką ἐνθουσιασμός apie poetus pirmas pavartojo Demokritas: ποιητὴς δὲ ἅσσα μὲν ἂν γράφῃ μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἱεροῦ πνεύματος, καλὰ κάρτα ἐστίν – „Ką tik poetas rašo apimtas dieviško įkvėpimo ir švento dvelksmo, yra didžiai gražu" (*fr.* B 18 DK; vis dėlto Jaapas Mansfeldas įrodinėja, kad ši frazė nėra Demokrito žodžiai, o Klemenso Aleksandriečio iškraipytas *fr.* B 21, perduotas mums Diono Chrizostomo: Ὅμηρος φύσεως λαχὼν θεαζούσης ἐπέων κόσμον ἐτεκτήνατο παντοίων – „Homeras, kuriam kliuvo dieviška prigimtis, surentė dailią visokiausių žodžių tvarką"; žr. Mansfeld, p. 486–487). Idėją, kad poetai kuria apimti ekstatiško dievų apsėdimo, Demokritui priskiria ir Ciceronas (*de Orat.* 2. 194) bei Horacijus (*Ars* 295–297). Tačiau kitaip negu Platonui, Demokritui dieviškas įkvėpimas ir įgūdis arba amatas nėra nesuderinami (žr. pirmiau cituotą *fr.* B 21 DK). Platonas, atvirkščiai, nuosekliai priešina dieviško įkvėpimo ir τέχνη (amato / technikos) sąvokas. Turbūt negalima atmesti prielaidos apie Demokrito įtaką šiai Platono pastraipai, tačiau čia veikiau reikėtų įžvelgti slaptą polemiką su Demokritu negu jo minties tąsą.

(534a) koribantai. Koribantai buvo mitiniai Kibelės, deivės motinos, kurios kultas kilęs iš Frigijos, palydovai. Viena iš Kibelės garbinimo kultinių praktikų buvo ekstatiški orgiastiniai šokiai pagal būgnų ir dūdelių muziką. Ritualo dalyviai, kaip ir mitiniai koribantai, šokdavo apimti ekstazės ir šėlsmo – *Puotoje* Platonas mini šokinėjančią širdį, iš akių plūstančias ašaras (*Smp.* 215e, plg. koribantizmo gydymą supimu ir liūliavimu *Lg.* 790d), Aristofanas mini į pamišimą panašų kvaitulį ir aptaria koribantišką gydymą – tiesa, neveiksmingą (Ar. *V.* 8. 119; žr. Murray, p. 115).

bakchauja ir apsėsti elgiasi tarytum bakchantės. Poetų ekstatinio šėlo vaizdui pagilinti Platonas prie koribantų prijungia ir bakchantes, ekstazėje šėlstančias Dioniso sekėjas (panašų perėjimą nuo koribantiškos prie bakchiškos ekstazės galima pastebėti ir *Phdr.* 228b, 234d; *Lg.* 790d–e). Atėnajo cituojama išlikusi Archilocho eilutė susieja poetinį įkvėpimą su Dioniso ir vyno motyvu: ὡς Διωνύσοι' ἄνακτος καλὸν ἐξάρξαι μέλος / οἶδα διθύραμβον οἴνῳ συγκεραυνωθεὶς φρένας – „Žinau aš, kaip valdovui Dionisui užtraukti gražią ditirambo giesmę, kai mano protas vyno it perkūno trenktas" (*fr.* 120), tačiau, kaip

pastebi Murray (p. 115), tai tėra senõs sąsajos tarp vyno ir poetinės kūrybos atkartojimas. Platonas įveda naują motyvą, susiedamas poeto įkvėpimą su nealkoholine bakchančių ekstaze (plg. Hor. *Carm.* 2. 19, 3. 25). Turint omeny glaudžias nusistovėjusias sąsajas tarp, viena vertus, Dioniso (Bakcho) ir vyno ir, antra vertus, vyno ir poezijos, išties labai netikėta, kad Platonas šiame kontekste vyno nepamini.

bakchantės ... apsėstos iš upių semia medų ir pieną. Sokratikas Aischinas tą patį vaizdinį įdeda į lūpas Sokratui, pasakojančiam apie savo meilę Alkibiadui: ἐγὼ δὲ διὰ τὸν ἔρωτα ὃν ἐτύγχανον ἐρῶν Ἀλκιβιάδου οὐδὲν διάφορον τῶν βακχῶν ἐπεπόνθειν. καὶ γὰρ αἱ βάκχαι ἐπειδὰν ἔνθεοι γένωνται, ὅθεν οἱ ἄλλοι ἐκ τῶν φρεάτων οὐδὲ ὕδωρ δύνανται ὑδρεύεσθαι, ἐκεῖναι μέλι καὶ γάλα ἀρύονται – „Aš dėl meilės, kuria pamilau Alkibiadą, patyriau ne ką kita, o tai, ką ir bakchantės [patiria]. Mat ir bakchantės, kai tampa dievo apsėstos, iš šulinių, iš kurių kiti nesugeba nė vandens pasisemti, traukia medų ir pieną“ (*fr.* 11c Dittmar). „Medaus ir pieno“ įvaizdį – kaip poetinės kūrybos simbolį – vartoja ir Pindaras: χαῖρε, φίλος. ἐγὼ τόδε τοι / πέμπω μεμιγμένον μέλι λευκῷ / σὺν γάλακτι, κιρναμένα δ' ἔερσ' ἀμφέπει, / πόμ' ἀοίδιμον Αἰολῇσιν ἐν πνοαῖσιν αὐλῶν – „Sudie, bičiuli! Štai ką siunčiu tau – medų, sumaišytą su baltu pienu, aplinkui bemaišant puta pasidengusį, giesmių gėrimą, ajoliškų aulų atodūsių lydimą“ (Pi. *N.* 3. 76–9); galimas daiktas, Platonas rašydamas turėjo šias eilutes omeny. „Medus, dievų maistas (Porph. *Antr.* 16), buvo pirmiausia atrastas Dioniso (Ov. *Fast.* 3. 736–762), kuris savo stebuklingas galias gamtai perduoda šėlo apimtiems jo sekėjams“ (Murray, p. 116; plg. E. *Ba.* 142, 704–711, *Hyps. fr.* 57 Bond, Hor. *Carm.* 2. 19. 9–12).

medų ir pieną ... giesmių kūrėjų ... trykštančių medumi šaltinių ... neša mums surinkę giesmes nelyginant bitės. Panašiai skambančių žodžių sugretinimais Platonas pabrėžia įvaizdinę sąsają „medaus“ (μέλι) ir „giesmių“ (μέλη): μέλι καὶ γάλα [...] τῶν μελοποιῶν [...] ἀπὸ κρηνῶν μελιρρύτων [...] δρεπόμενοι τὰ μέλη ἡμῖν φέρουσιν ὥσπερ αἱ μέλιτται.

(b) poetai ... savo giesmes... neša mums iš trykštančių medumi šaltinių, surinkę jas kažkokiuose Mūzų soduose beigi miškinguose slėniuose nelyginant bitės, ir patys taip lakiodami. Už šių eilučių, kaip rašo Murray, „glūdi ištisas

tradicinių įvaizdžių kompleksas“ (p. 116). Sklandžiai tekančios kalbos ir upės palyginimą pavartojo jau Homeras, kuris taip pat prilygino iškalbą medui (*Il.* 1. 247–249, *Od.* 8. 170–173; plg. Hes. *Th.* 39–40, 83–84). „Lyrinių poetų, ypač Pindaro, kūryboje medus yra poezijos simbolis, ir dariniai su μελι- dažnai vartojami kalbant apie poeziją ar giesmę“ (Murray, p. 117; plg. jos surinktus pavyzdžius iš Pindaro: *O.* 7. 7–8, 10. 98–99; *N.* 3. 76–78; *Pae.* 6. 58–59, *N.* 11. 18; *I.* 2. 7–8, 2. 32, 6. 9; *fr.* 122, 14; plg. Bakchilido *fr.* 4. 63). Medus turi sąsajų ir su pranašavimu – Parnaso kalno bičių mergelės pranašauja tiesą tik pamaitintos medumi (*h. Hom.* 4. 560–563). Pačios bitės tampa Mūzų simboliu (Var. *R.* 3. 16. 7, Philostr. *Im.* 2. 8. 6, Procl. *in R.* 2; 1. 4–12) arba paties poeto metafora (Pi. *P.* 10. 53–54; B. 10. 10; Ar. *Av.* 748–750, Call. *Ap.* 110–112; Hor. *Carm.* 4. 2. 27–32, *cf.* Sen. *Ep.* 84. 3). Pasakojimas apie bites, sunešusias medų ant lūpų kūdikiui Pindarui, išryškina poetinės kalbos saldumą (Paus. 9. 23. 2; Ael. *VH* 12. 45; D. Chr. 64. 23; Philostr. *Im.* 2. 12. 1; Eust. *Vita Pind.* 1. 72–77, 1. 82–86, 2. 5–9). Įdomu, kad ta pati legenda pasakojama ir apie patį Platoną (Cic. *Div.* 1. 36. 78, 2. 31. 66; V. Max. 1. 6. ext. 3; Plin. *Nat.* 11. 17. 55; Ael. *VH* 10. 21, 12. 45; Focas *Vita Virg.* 52–56; Olymp. *in Alc.* 2. 24–29; *Anon. Proll.* 2. 16–22; Ioannes Saresberiensis *Polycrat.* 1. 13. 409C, plg. Rigino atliktą išsamią skirtingų šio pasakojimo tradicijų analizę – Riginos, p. 17–21). Vis dėlto Platonas toli gražus ne vienintelis – medumi išteptų kūdikio lūpų motyvas pasitaiko ir biografiniuose pasakojimuose apie Homerą, Hesiodą, Sofoklį, Menandrą, Vergilijų ir netgi Lukaną. Poetai savo įkvėpimą semiasi gerdami iš versmės Pindaro, kaip ir daugybės vėlesnių poetų, eilėse (Pi. *O.* 11. 4; *I.* 6. 74–75; plg. Call. *Ap.* 110–112; Lucr. 4. 2–3; Hor. *Ep.* 1. 3. 10–11; Prop. 3. 1. 6, 3. 3. 5, 6. 5. 1–2). Savo giesmes iš Mūzų sodų ir pievų poetai renka Pindaro (*O.* 9. 26) ir Aristofano (*Ra.* 1300) eilėse.

lengvas daiktas, sparnuotas ir šventas. „Sparnuotas“, gr. πτηνόν: Sokratui bekalbant poetai iš bičių virsta paukščiais, „sparnuočiais“. Tiesa, kaip daug vėliau pasakys Varonas, pačios bitės yra Mūzų paukšteliai (*cum Musarum esse dicantur volucres*, Var. *R.* 3. 16. 7) ir, anot Pindaro, šventos (*fr.* 123. 11, plg. V. *G.* 4. 219–221). Poetų ἔπεα πτερόεντα „sparnuoti žodžiai“ – tradicinė formulė, plačiai paplitusi dar nuo Homero (*Od.* 1. 122 *et alibi*). Poezija suteikia šlovės sparnus (Thgn. 237–254; Pi. *I.* 1. 64–67). Poetai patys tradiciškai prilyginami

paukščiams – ereliui (Pi. *N.* 5. 20–21, 3. 80; *O.* 2. 88; B. 5. 16–30) arba gulbei (Hor. *Carm.* 2. 20, 4. 2. 25). Sokrato „lengvas ir sparnuotas“ poetas taip pat primena ir Anakreontą cituojantį Aristofano Kinesiją: ἀναπέτομαι δὴ πρὸς Ὄλυμπον πτερύγεσσι κούφαις – „užskrendu ant Olimpo lengvaisiais sparnais“ (Ar. *Av.* 1373–1396, cit. 1373; Anacr. *PMG* 378, plg. Ar. *Pax* 827–831). Kad poetai yra pašvęsti Mūzoms, dieviški ir šventi – tradicinis *topos*; dar Homeras jiems priskiria epitetus δῖοι, θεῖοι διοτρεφέες, διογενέες (plg. Sperduti, p. 209, 212–214, 224–226, 228–229, 233–234 ir jos surinktas nuorodas).

giedoti ištarmes. Gr. χρησμῳδεῖν – dabar jau ir pranašystės prijungiamos prie poetinės kūrybos. Platonas pasinaudoja senovine sąsaja tarp pranašystės ir poezijos, kad užaštrintų dieviško įkvėpimo ir ekstatinio šėlo valdomo poeto paveikslą. Poetą savo deivės – Mūzos – pranašu vadina lyriniai poetai (Pi. *fr.* 150; *Pae.* 6. 6; B. 9. 3). Savo ruožtu gerai paliudytas prasminis ryšys tarp pranašavimo (μάντις, μαντεία) ir šėlo (μανία). Herakleito Sibilė kalba „šėlstančia burna“ (μαινομένῳ στόματι, *fr.* 92; plg. Adomėnas, p. 243–249), o Aischilo choras štai kaip kreipiasi į Kasandrą: φρενομανής τις εἶ θεοφόρητος – „Tu kažkokia pašėlprotė, dievo apimta“ (A. *Ag.* 1140). Euripido *Bakchantėse* Teiresijas šitaip aprašo Dionisą: μάντις δ' ὁ δαίμων ὅδε· τὸ γὰρ βακχεύσιμον / καὶ τὸ μανιῶδες μαντικὴν πολλὴν ἔχει· / ὅταν γὰρ ὁ θεὸς ἐς τὸ σῶμ' ἔλθῃ πολύς, / λέγειν τὸ μέλλον τοὺς μεμηνότας ποιεῖ – „šis dievas yra pranašas: nes bakchystė ir pašėlimas turi daugel pranašiškumo. Juk kai tik dievo daug sueina kūnan, pašėlusius jis ateitį sakyt priverčia“ (E. *Ba.* 298–301). *Faidre* Platonas eksplicitiškai teigia etimologinį ryšį tarp šėlo ir pranašavimo: „tie senovės žmonės, kurie nustatydavo vardus, šėlo (μανίαν) nelaikė nei bjauriu, nei gėdingu. Juk jie to nuostabiausio meno (τέχνῃ), kurio dėka sprendžiama apie ateitį, nebūtų – skirdami kaip tik šį vardą – pavadinę maniškuoju (μανικήν). Tad laikydavo pranašavimą nuostabiu, kuomet jis kyla kaip dieviška skirtis, šitaip nusprendę ir suteikė [jam vardą], o dabarties [žmonės], iš nepatyrimo įterpę [raidę] ‘tau’, praminė jį mantiškuoju (μαντικήν)“ (Pl. *Phdr.* 244b–c, Naglio Kardelio vertimas).

(c) dieviškosios lemties lėmimu. Gr. θείᾳ μοίρᾳ „dieviškoji lemtis“, *Ijone* pakartota keletą kartų (be šios vietos, taip pat

535a, 536c, 536d, 542a), taip pat pasirodo kitame itin svarbiame platoniškame kontekste. *Apologijoje* Sokratas ginasi nuo kaltinimų teigdamas, kad jį visą laiką veikusi θεία μοῖρα: ἐμοὶ δὲ τοῦτο, ὡς ἐγώ φημι, προστέτακται ὑπὸ τοῦ θεοῦ πράττειν καὶ ἐκ μαντείων καὶ ἐξ ἐνυπνίων καὶ παντὶ τρόπῳ ᾧπέρ τίς ποτε καὶ ἄλλη θεία μοῖρα ἀνθρώπῳ καὶ ὁτιοῦν προσέταξε πράττειν – „O man tai, kaip sakau, daryti yra liepta dievo – ir pranašystėmis, ir sapnais, ir kiekvienu būdu, kuriuo kada nors viena ar kita dieviškoji lemtis žmogui yra liepusi ką nors daryti" (*Ap.* 33c). Ar tai reiškia, kad Sokratas elgdavosi neracionaliai? Anaiptol; taip pat ir rapsodas Ijonas, „dieviškosios lemties" veikiamas, nepraranda gebėjimo mąstyti racionaliai, su išskaičiavimu (plg. *comm. ad* 535e). Veikiau θεία μοῖρα nurodo į racionaliai nepaaiškinamą ir nekontroliuojamą elgesį lemiančio impulso – ar tai būtų poeto bei rapsodo įkvėpimas, ar Sokrato δαιμόνιον – šaltinį. *Menone* θεία μοῖρα iškyla kaip dorybės šaltinis – dorybės atsiradimas netelpa į seną νόμος / φύσις polemiką atspindinčią perskyrą tarp „išmokimo" ir „prigimties", todėl jam postuluojama trečia nepaaiškinama priežastis – „dieviškoji lemtis": ἀρετὴ ἂν εἴη οὔτε φύσει οὔτε διδακτόν, ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ παραγιγνομένη ἄνευ νοῦ οἷς ἂν παραγίγνηται – „dorybė būtų ne iš prigimties ir ne išmokstama, bet dieviškosios lemties dėka, be supratimo atsirandanti tiems, kuriuose atsiranda" (*Men.* 99e ir plg. 100b). Dar plg. *Phdr.* 244c. Įdomių paralelių Platonui yra sokratiko Aischino Sfetiečio θεία μοῖρα sąvokos vartosenoje – šis priešino ją „amatui", τέχνη. Plg. Aeschin. *fr.* 11 Dittmar ir Joano Antoine'o Mallet analizę: „Sokratas daro išvadą, kad kadangi *technê* ir *theia moîra* yra priešingos, *theia moîra* yra vienintelis būdas prisidėti prie *epimeleia heautoû* (rūpinimosi savimi)" (Mallet, p. 227).

Mūza jį paakino. Aiški Homero reminiscencija – plg. *Od.* 8. 499, kur dainius Demodokas ὁρμηθεὶς θεοῦ ἤρχετο, φαῖνε δ' ἀοιδήν – „pradėjo, Dievo paakintas, giesmę atskleidė". Reminiscenciją atpažino jau Proklas, kuris šią vietą komentuoja taip: ταύτῃ τὸν Ὅμηρον ζηλῶν (Procl. *in R.* 1, p. 184, 27–28 Kroll).

ditirambus. Ditirambas – chorinė giesmė Dioniso garbei (*Įstatymuose* Platono Atėnietis kalba, kad „ditirambo tema buvo, manau, Dioniso gimimas" – *Lg.* 700b). Pasak Herodoto, pirmasis ditirambą sukūrė ir pavadinimą jam suteikė Arionas

Korinte VII a. pr. Kr. pab. (Hdt. 1. 23). Atrodo, kad ditirambas kilęs iš kultinės dionisiško turinio giesmės, kurią atlikdavo „vadovo" (ἐξάρχων) vadovaujama giesmininkų grupė. Pirmąsyk paminėtas Archilocho (*fr.* 120).

enkomijus. Enkomijas – pagyrimo giesmė žmonių garbei (kitaip negu himnai, kuriais garbinami dievai). Platonas *Valstybės* 10 knygoje rašo: „iš poezijos į mūsų valstybę reikia įsileisti tik himnus dievams ir žymių žmonių pašlovinimus" (*R.* 607a). Panašiai enkomijus su himnais poruoja ir Aristotelis (*Po.* 1448b). Enkomijais Platonas vadina ir Pindaro bei Bakchilido pergalės odes (*Ly.* 205c–e, *Lg.* 822b; plg. Ar. *fr.* 491).

hiporchemas. Hiporchema – šokio daina. „Kaip ir pajanai, tai chorinės giesmės, kurias lydėjo Apolonui ir Artemidei pašvęsti šokiai" (Capuccino, p. 79). Tai anksčiausias žinomas šio žodžio paminėjimas graikų literatūroje. Taip pat plg. D. H. *Dem.* 7, Luc. *Salt.* 16.

epus. Epai – gr. ἔπη – įprastinis terminas hegzametru parašytoms eilėms įvardyti (plg. *R.* 379a, Pi. *N.* 2. 2; Hdt. 2. 17; Th. 1. 3; X. *Mem.* 1. 4. 3).

jambus. Jambas – satyrinis žanras, pasižymintis specifiniu metru. Aristotelis jambo išradimą priskiria Homerui *Margite* (*Po.* 1448b), tačiau su jo raida ir plėtra labiausiai susijęs Archilochas (minimas *Ijone* 531a; plg. Arist. *Rh.* 1418b, Hdt. 1. 12). „Galime daryti prielaidą, kad nuoroda yra į jambinės invektyvos žanrą, o ne į jambinį dialogą ir kalbas tragedijose, kurios *Ijone* nefigūruoja" (Murray, p. 120).

vienas – ditirambus, kitas – enkomijus, trečias – hiporchemas, dar vienas – epus, dar kitas – jambus. Apie čia išvardijamą žanrų rinkinį Murray pastebi: „stulbina, kad Platonas pabrėžia chorinės lyrikos, jambo ir epo žanrus, bet visiškai nenurodo draminės poezijos. Galbūt taip daroma siekiant išlaikyti glaudų poeto ir atlikėjo susitapatinimą" (Murray, p. 119). Jai pritaria Rijksbaronas: „Konkrečiau, visi čia minimi žanrai yra nemimetiniai arba, kaip kad epas, tik iš dalies mimetiniai. Tiesą sakant, μίμησις, kuri yra tokia svarbi kitose vietose, kur Platonas aptaria poeziją [...], visiškai neegzistuoja *Ijone*" (Rijksbaron, p. 171).

(d) ištarmių giedotojais bei dieviškaisiais pranašais. „Platonas žaidžia glaudžia sąsaja tarp poezijos ir pranašavimo, kad pabrėžtų visišką poeto pasyvumą" (Murray, p. 120). Terminų χρησμῳδοί ir θεομάντεις pora analogiškuose kontekstuose pasirodo *Ap.* 22c ir *Men.* 99c. R. S. Bluckas mano, kad θεομάντεις nurodo į įkvėptuosius pranašus, kitaip negu paprasti μάντεις, aiškinę sapnus ir pranašingus ženklus – todėl ir čia pavartotas epitetas θεῖοι, „dieviškieji" (Bluck, p. 427). Taip pat plg. *Timają*, kuriame Platonas daro perskyrą tarp dviejų pranašautojų rūšių – „pranašų" griežtąja prasme, μάντεις, kurie yra įkvėpti, ir „aiškintojų", προφῆται, kurie aiškina pirmųjų įkvėptąsias ištaras: οὐδεὶς γὰρ ἔννους ἐφάπτεται μαντικῆς ἐνθέου καὶ ἀληθοῦς, ἀλλ' ἢ καθ' ὕπνον τὴν τῆς φρονήσεως πεδηθεὶς δύναμιν ἢ διὰ νόσον, ἢ διά τινα ἐνθουσιασμὸν παραλλάξας. ἀλλὰ συννοῆσαι μὲν ἔμφρονος τά τε ῥηθέντα ἀναμνησθέντα ὄναρ ἢ ὕπαρ ὑπὸ τῆς μαντικῆς τε καὶ ἐνθουσιαστικῆς φύσεως, καὶ ὅσα ἂν φαντάσματα ὀφθῇ, πάντα λογισμῷ διελέσθαι ὅπῃ τι σημαίνει καὶ ὅτῳ μέλλοντος ἢ παρελθόντος ἢ παρόντος κακοῦ ἢ ἀγαθοῦ· τοῦ δὲ μανέντος ἔτι τε ἐν τούτῳ μένοντος οὐκ ἔργον τὰ φανέντα καὶ φωνηθέντα ὑφ' ἑαυτοῦ κρίνειν [...] ὅθεν δὴ καὶ τὸ τῶν προφητῶν γένος ἐπὶ ταῖς ἐνθέοις μαντείαις κριτὰς ἐπικαθιστάναι νόμος· οὓς μάντεις αὐτοὺς ὀνομάζουσίν τινες, τὸ πᾶν ἠγνοηκότες ὅτι τῆς δι' αἰνιγμῶν οὗτοι φήμης καὶ φαντάσεως ὑποκριταί, καὶ οὔτι μάντεις, προφῆται δὲ μαντευομένων δικαιότατα ὀνομάζοιντ' ἄν – „Nė vienas, būdamas sveiko proto, neturi dalies Dievo įkvėptame ir teisingame pranašavime, išskyrus tuos atvejus, kai mąstančioji [sielos] galia būna sukaustyta miego, ligos arba įvairiausių atmainų apsėdimo priepuolio. Ir atvirkščiai, nesudrumsto proto žmogaus užduotis – atsiminti ir atkurti tai, ką sapnuojant ar būdraujant ištarė ši pranašinga ir įkvėpta prigimtis, išnarstyti šiuos regėjimus padedant minčiai, suvokti, ką būtent jie ženklina – blogį ar gėrį – ir ar taikytini būsimiems, praėjusiems ar dabarties laikams, nes kas pašėlo ir pasilieka beprotystės gniaužtuose, tas negali spręsti apie savo regėjimus bei ištarmes. [...] Iš čia ir kilo paprotys, kad apie visas Dievo įkvėptas ištarmes savo nuosprendį teiktų būtent šiam tikslui skirta aiškintojų padermė; tiesa, kartais ir jie patys vadinami pranašais, tačiau vien iš nežinojimo, nes jie tik įmena mįslingus posakius bei ženklus, todėl teisėtai privalo būti pavadinti ne pranašais, o aiškintojais, pagelbstinčiais tiems, kurie pranašauja" (Pl. *Ti.* 71e–72b, Naglio Kardelio vertimas).

Tinichas iš Chalkidės. Tinichas yra mums nežinomas poetas; *floruit*, spėjama, V a. pr. Kr. pradžioje. Be šio Platono liudijimo, yra išlikęs tik dar vienas Porfirijo pasakojamas anekdotas: „Sako, kad Aischilas, kai delfiečiai paprašė jo parašyti pajaną dievo garbei, atsakęs, jog tai geriausiai jau yra padaryta Tinicho, ir kad jeigu jie padėtų jo [kūrinį] šalia Tinicho, tai būtų tas pat, kas pastatyti naujas [dievų] statulas šalia senųjų; mat senosios, nors ir naiviai padirbdintos, buvo laikomos dieviškomis, o naujosios, nors ir nagingiausiai padarytos, kelia susižavėjimą, tačiau turi mažiau dieviškumo jausmo“ (Porph. *Abst.* 2. 18).

pajaną. Pajanas (Παιάν) yra gydančio dievo vardas (vėliau jis sutapatintas su Apolonu arba Asklepiju) bei ritualinis sušukimas, į dievą kreipiantis: ἰὲ Παιάν, – o taip pat giesmė, kuria į šiuos dievus kreipiamasi. Giesmė, kurianti dialogą tarp žmogaus ir dievo, kuriam dėkojama arba kurio maldaujama, archajiniais ir klasikiniais laikais buvo naudojama įvairiuose religiniuose, politiniuose ir asmeniniuose kontekstuose: (i) religinių švenčių, ypač Apolonui skirtų, metu; (ii) ištikus ligai ar marui, kuomet į Apoloną buvo kreipiamasi kaip į dievą-gydytoją (*Il.* 1. 473); (iii) prieš mūšį (*Il.* 22. 391, A. *Th.* 635); (iv) simposijo metu, kuomet visi vienbalsiai sugiedodavo pajaną po libacijų ir prieš paties simposijo pradžią (Alcm. *fr.* 98. 2; A. *Ag.* 247; Pl. *Smp.* 176a; Ath. 149c); (v) viešomis progomis – pavyzdžiui, patvirtinant sudarytą taiką (X. *HG* 7. 4. 36, Arr. *An.* 7. 11. 9). Pajanai, be Apolono, dar buvo giedami Dzeusui, Poseidonui, Dionisui, Asklepijui ir Higėjai.

(535a) vertėjų vertėjai. Kiek anksčiau, 534e, Sokratas sako, kad poetai esą „dievų vertėjai“ (ἑρμηνῆς τῶν θεῶν), tuomet rapsodai yra tik ἑρμηνέων ἑρμηνῆς, „vertėjų vertėjai“. Poetų ir rapsodų funkcija esanti ta pati – jie yra tik „vertėjai, aiškintojai“, tačiau rapsodai dar toliau nutolę nuo įkvėpimo šaltinio. Ši „interpretacinė hierarchija“ (dievas–poetas–rapsodas) verčia prisiminti *Valstybę*, kur poetas, būdamas „pamėgdžiotojas“ (μιμητής), yra „trečioje vietoje nuo karaliaus ir tiesos“ (Pl. *R.* 597e). *Ijone* aptariant poeziją visiškai nepasirodo „mėgdžiojimo“ (μίμησις) sąvoka, kuri yra kertinės svarbos analizuojant literatūros bei meno ontologinį statusą kituose veikaluose, tačiau Platonas panašiu tikslu vartoja būtent „vertimo, aiškinimo, interpretavimo“ (ἑρμηνεύς, ἑρμηνεία) sąvoką, kurioje girdėti nuoroda į šią veiklą įkvėpusį dievą – Hermį.

(b) apie Odisėją, iššokantį ant slenksčio. Sokratas pamini kulminacinę *Odisėjos* vietą: Odisėjas nusimeta skarmalus ir pasirodo ant savo namų slenksčio, pasirengęs išžudyti jaunikius (Hom. *Od.* 22. 1 *sq.*).

apie Achilą, pasileidžiantį prieš Hektorą. Lygiai kulminacinė, panašioje vietoje – prie naratyvo pabaigos – esanti *Iliados* vieta: Achilas leidžiasi paskui Hektorą, vydamasis jį aplink Trojos sienas, ir galiausiai nužudo (Hom. *Il.* 22. 312 *sq.*).

Galima spėti, kad pastarosios dvi scenos – Odisėjo pasirodymas jaunikiams ir Hektoro persekiojimas – jau Platono laikais buvo chrestomatiniai „pribloškiančio atpažinimo" Homero kūriniuose pavyzdžiai. Platono čia pavartotam veiksmažodžiui – ἐκπλήξῃς, „priblokšdamas" – bendrašaknius žodžius Aristotelis *Poetikoje* vartoja aptardamas netikėto atpažinimo (ἀναγνώρισις) mechanizmą (Arist. *Po.* 1454a, 1455a). Vienintelė kita vieta *Poetikoje*, kur Aristotelis vartoja bendrašaknį žodį, yra 1460b, kur kaip standartinis „pribloškiančio" elemento pavyzdys minimas „Hektoro persekiojimas" *Iliados* 22 giesmėje.

ką nors graudaus apie Andromachę, ar apie Hekabę arba Priamą. Sokratas gali turėti omenyje tiek Hektoro ir Andromachės atsisveikinimo sceną (Hom. *Il.* 6. 390–502), tiek sceną, kuomet Priamas, Hekabė ir Andromachė išvysta sumaitotą žuvusio Hektoro kūną (Hom. *Il.* 22. 405–515), tiek *Iliados* pabaigos sceną, kuomet Hekabė ir Andromachė aprauda žuvusį Hektorą (Hom. *Il.* 24. 710–759).

(c) Kai ... kalbu ką nors graudaus, mano akys pritvinksta ašarų, o kai ką nors baisaus ar siaubingo, iš baimės plaukai stojasi piestu ir širdis šokinėja. Iš baimės pasišiaušę plaukai – motyvas, menantis Priamą (δείδιε δ' αἰνῶς, / ὀρθαὶ δὲ τρίχες ἔσταν ἐνὶ γναμπτοῖσι μέλεσσι – „išsigando labai, / stati pasistojo plaukai ant sąnarių iškreivotų", Hom. *Il.* 24. 358–359). Baimingai šokinėjanti širdis savo ruožtu primena Andromachę, nujaučiančią Hektoro mirtį (διέσσυτο μαινάδι ἴση / παλλομένη κραδίην – „išsiveržė tartum menadė, / širdim šokinėjančia", Hom. *Il.* 22. 460–461; dar plg. A. *Ch.* 167: ὀρχεῖται δὲ καρδία φόβῳ – „iš baimės šoka širdis"). Apskritai, kaip argumentuoja Hellmutas Flasharas (p. 68–72, o Murray jam pritaria, p. 122), čia pateikiamas baimės ir gailesčio jausmų bei jų fizinių simptomų nusakymas primena Gorgijo

Helenėje aprašytą poezijos poveikį – poezijos klausytojai junta „baimingą drebėjimą ir ašaringą gailestį“ (plg. Gorg. *Hel.* 9: τὴν ποίησιν ἅπασαν καὶ νομίζω καὶ ὀνομάζω λόγον ἔχοντα μέτρον· ἧς τοὺς ἀκούοντας εἰσῆλθε καὶ φρίκη περίφοβος καὶ ἔλεος πολύδακρυς καὶ πόθος φιλοπενθής, ἐπ ἀλλοτρίων τε πραγμάτων καὶ σωμάτων εὐπραγίαις καὶ δυσπραγίαις ἴδιόν τι πάθημα διὰ τῶν λόγων ἔπαθεν ἡ ψυχή – „Visą poeziją ir laikau, ir įvardiju esant kalbą, kuri turi metrą: jos klausančius apima tiek baimingas drebėjimas, tiek ašaringas gailestis, tiek sielvartą mėgstantis geismas, ir susidūrus su kitų [žmonių] reikalų bei kūnų gera klotimi ir nelaimėmis siela per žodžius patiria kažkokį savo pačios kęsmą“). Flasharas mano, kad Gorgijas darė įtaką ne tik Platonui, bet ir Aristotelio katarsio sampratai (Flashar, p. 69, bet plg. Segal, p. 132–133).

Puotoje Alkibiadas visiškai analogiškai, netgi su nuoroda į koribantus, apibūdina Sokrato žodžių poveikį jam: ὅταν γὰρ ἀκούω, πολύ μοι μᾶλλον ἢ τῶν κορυβαντιώντων ἥ τε καρδία πηδᾷ καὶ δάκρυα ἐκχεῖται ὑπὸ τῶν λόγων τῶν τούτου – „Kai klausausi, širdis šokinėja kur kas labiau nei koribantiškai šėlstančiųjų, ir liejasi ašaros – taip veikia jo kalbos“ (Pl. *Smp.* 215e, Tatjanos Aleknienės vertimas).

Murray (p. 122, kaip ir Capuccino, p. 85) taip pat nurodo Williamo Shakespeare'o *Hamleto* eiles, kurių pirminis šaltinis veikiausiai yra aptariami Platono *Ijono* puslapiai (plg. Hekabės sąsają):

Is it not monstrous that this player here,
But in a fiction, in a dream of passion,
Could force his soul so to his own conceit
That from her working all his visage wann'd,
Tears in his eyes, distraction in's aspect,
A broken voice, and his whole function suiting
With forms to his conceit? and all for nothing!
For Hecuba!
What's Hecuba to him, or he to Hecuba,
That he should weep for her?

Ar ne klaiku, kad aktorius tasai,
Tik išmonėj, tiktai aistros sapne,
Pajungt vaizduotės žaismui sielą gali?
Jos veikiamas, žiūrėk, pabalo veidas,
Ištryško ašara, patsai pakriko,
Palūžo balsas – viskas taip pakluso

Vaizduotės formoms. Ir visai dėl nieko!
Tik dėl Hekubės!
Kas jam Hekubė? Ir kas jis Hekubei,
Kad verktų jos?

(*Hamletas*, 2 veiksmas, 2 scena, 557–662,
Alfonso Nykos-Niliūno vertimas)

Platonas atrodo pasirengęs aptarti fiktyvaus susitapatinimo psichologiją – kokie poetinio poveikio mechanizmai verčia klausytojus justi jiems svetimas, jų atžvilgiu neegzistuojančias kitų asmenų emocijas, – tačiau nesileidžia ta kryptimi. Fiktyvaus susitapatinimo psichologijos aptarimas pasirodys tik *Valstybėje* (Pl. *R.* 595b–608a), o *Ijone* Sokratas poezijos poveikį auditorijai palieka aiškinti dieviško „įkvėpimo“ ar „apsėdimo“ sąvokai.

(d) spalvingu drabužiu ir aukso vainikais. Kodėl drabužis – vienaskaita, o vainikai – daugiskaita? Rijksbaronas spėja, kad galbūt rapsodai dėvėdavo tą patį drabužį atlikdami skirtingus kūrinius, tačiau skirtingomis progomis keisdavo vainikus. „Kad ir kaip būtų, iš šio sakinio galime daryti išvadą, kad kadangi vainikai būdavo suteikiami *po* varžybų, rapsodai dalyvaudavo pasirodyme užsidėję vainiką, laimėtą ankstesne proga“ (Rijksbaron, p. 182).

dvidešimties tūkstančių ... žmonių. Šitoks skaičius atitinka abstrakčią Atėnų politinę visumą, kaip savo *Pirmojoje kalboje prieš Aristogeitoną* sako Demostenas: εἰσὶν ὁμοῦ δισμύριοι πάντες Ἀθηναῖοι – „Visų atėniečių kartu yra dvidešimt tūkstančių“ (D. 25. 51). Kita vertus, *Puotoje* Sokratas sako, kad Agatono draminį pasirodymą stebėjo trisdešimt tūkstančių žiūrovų (ἐν μάρτυσι τῶν Ἑλλήνων πλέον ἢ τρισμυρίοις – „daugiau nei trisdešimt tūkstančių graikų akivaizdoje“, Pl. *Smp.* 175e, Tatjanos Aleknienės vertimas). Jeigu veiksmas, apie kurį kalba Ijonas, vyksta ant Pnikso kalvos (*v. infra*), tuomet, kaip rašo Nagy, „tuo laikotarpiu [...] vidutinis *ekklēsia* sesijoje iš tiesų dalyvaujančių piliečių skaičius būdavo apie 6 tūkstančius, nepaisant to, kad abstrakčiai politinį kūną sudarė apie 20 tūkstančių [piliečių]“ (Nagy, 4§4).

(e) iš viršaus nuo pakylos žiūrėdamas. Remdamasis šia Ijonui išsprūdusia fraze, Timothy W. Boydas ėmėsi rekonstruoti, kur Ijonas – ar veikiau rapsodai apskritai – stovėdavo, varžydamiesi

Panatėnajų žaidynių metu. Boydo išvada ta, kad tam galėjo tikti tiek Periklio Odeonas pietrytiniame Akropolio šlaito kampe, tiek priešais Akropolį esanti Pnikso kalva su savo pakyla kalbėtojams (βῆμα) – tačiau tikrai ne šlaite šalia Odeono esantis Dioniso teatras, mat giedodamas jame rapsodas žiūrėtų į auditoriją, susėdusią *virš* jo, o ne *žemiau* jo (Boyd, p. 111–113). Rijksbaronas mano, kad Pnikso kalva yra labiau tikėtina lokacija, „kadangi Ijonas sako τοῦ βήματος, o pakyla *par excellence* yra ant Pnikso – visuotinio piliečių susirinkimo, ἐκκλησία buveinės (plg. Ar. *V.* 31–32, Thuc. 8. 97. 1)", ir pateikia du svarbius tokią βῆμα vartoseną liudijančius pavyzdžius – Demosteną: βοῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐπὶ τοῦ βήματος – „*susirinkimuose* baubdamas *nuo pakylos*" (D. 22. 68), – ir pseudoplatonišką *Aksiochą*: καίτοι γε σὺ μόνος αὐτοῖς ἤμυνες καὶ Εὐρυπτόλεμος, τρισμυρίων ἐκκλησιαζόντων. – ΑΞ. Ἔστιν ταῦτα, ὦ Σώκρατες· καὶ ἔγωγε ἐξ ἐκείνου ἅλις ἔσχον τοῦ βήματος – „Vis dėlto tu vienintelis ir dar Euriptolemas padėjote jiems, kai *trisdešimt tūkstančių buvo susirinkę į susirinkimą.* – Aksiochas: Tas tiesa, Sokratai, ir nuo tada aš laikiausi atokiai *nuo pakylos*" ([Pl.] *Ax.* 369a; Rijksbaron, p. 183). Dar žr. Plu. *Them.* 19. 6.

nustėrstant išvien su. Gr. συνθαμβοῦντας – retas, tik čia pasitaikantis, tačiau aiškios darybos ir reikšmės žodis. Ijonas perteikia klausytojams tuos pačius jausmus, kuriais pats persiima atlikdamas Homero poeziją (535c). Tokią pačią mintį apie klausytojų įsitraukimą į poeto vaizduojamas emocijas *Valstybėje* Platonas perteikia žodžiu συμπάσχοντες, „kartu kenčia": οἱ γάρ που βέλτιστοι ἡμῶν ἀκροώμενοι Ὁμήρου ἢ ἄλλου τινὸς τῶν τραγῳδοποιῶν μιμουμένου τινὰ τῶν ἡρώων ἐν πένθει ὄντα καὶ μακρὰν ῥῆσιν ἀποτείνοντα ἐν τοῖς ὀδυρμοῖς ἢ καὶ ᾄδοντάς τε καὶ κοπτομένους, οἶσθ' ὅτι χαίρομέν τε καὶ ἐνδόντες ἡμᾶς αὐτοὺς ἑπόμεθα συμπάσχοντες καὶ σπουδάζοντες ἐπαινοῦμεν ὡς ἀγαθὸν ποιητήν, ὃς ἂν ἡμᾶς ὅτι μάλιστα οὕτω διαθῇ – „Geriausieji iš mūsų klausydamiesi, kaip Homeras ar kuris kitas iš tragedijų kūrėjų pamėgdžioja kurį nors herojų, kai jis liūdi, rauda ir sako ilgą kalbą arba net dainuoja apie savo nelaimę ir mušasi į krūtinę, kaip tu žinai, patiria malonumą ir pasiduoda herojaus išgyvenimams, kartu su juo liūdi ir kenčia. Mes gėrimės gabumais poeto, kuris priverčia mus tai išgyventi" (Pl. *R.* 605c–d, Jono Dumčiaus vertimas). Emocinis poezijos poveikis nėra nauja mintis – *Odisėjoje* Penelopė verkia, klausydamasi

Femijo giesmės (Hom. *Od.* 1. 336), o ir pats Odisėjas apsiverkia, išgirdęs Demodoko giesmę, sudėtą apie jį patį (Hom. *Od.* 8. 83–95, 521–534). Įdomų pasakojimą apie poezijos sukeltus jausmus pateikia Herodotas: „Kai Frinichas parašė dramą *Mileto paėmimas* ir pastatė scenoje, visas teatras pradėjo verkti, o autorių už tai, kad jis su savo drama taip priminė jiems artimų [miletiečių] nelaimę, nubaudė 1000 drachmų [bauda] ir uždraudė ateityje tą dramą statyti" (Hdt. 6. 21, Jono Dumčiaus vertimas). Žodinio poezijos perdavimo psichologinius mechanizmus ir jų poveikį auditorijai Platono apmąstymų apie poeziją kontekste neortodoksaliai aptaria Ericas Havelockas (Havelock, p. 145–160).

jeigu priversiu juos verkti, tai pats juoksiuosi gaudamas sidabrinius, o jeigu jie juoksis, tai verksiu aš, pinigų netekęs. Dar vienas štrichas nesimpatiškam kvailoko, savimi patenkinto ir godumui nesvetimo Ijono paveikslui. Panašiai ir sofistas Hipijas *Didžiajame Hipijuje* giriasi savo sofistiniuose pasirodymuose uždirbtomis didžiulėmis pinigų sumomis. Po to, kai Sokratas ironiškai liaupsina kitų sofistų – Gorgijo, Prodiko, Protagoro – „išmintį", kuri akivaizdi iš gebėjimo uždirbti daug pinigų (Pl. *Hp. Ma.* 282b–d), Hipijas neiškentęs pratrūksta: οὐδὲν γάρ, ὦ Σώκρατες, οἶσθα τῶν καλῶν περὶ τοῦτο. εἰ γὰρ εἰδείης ὅσον ἀργύριον εἴργασμαι ἐγώ, θαυμάσαις ἄν· καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἐῶ, ἀφικόμενος δέ ποτε εἰς Σικελίαν, Πρωταγόρου αὐτόθι ἐπιδημοῦντος καὶ εὐδοκιμοῦντος καὶ πρεσβυτέρου ὄντος πολὺ νεώτερος ὢν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πάνυ πλέον ἢ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν μνᾶς ἠργασάμην, καὶ ἐξ ἑνός γε χωρίου πάνυ σμικροῦ, Ἰνυκοῦ, πλέον ἢ εἴκοσι μνᾶς [...]. καὶ σχεδόν τι οἶμαι ἐμὲ πλείω χρήματα εἰργάσθαι ἢ ἄλλους σύνδυο οὕστινας βούλει τῶν σοφιστῶν – „Nieko, Sokratai, nežinai apie gražiuosius dalykus šiuo klausimu. Mat jeigu žinotum, kiek pinigų aš esu uždirbęs, stebėtumeis. Ir apie kitus dalykus nekalbėsiu, bet kartą atvykęs į Siciliją, ten apsistojus ir Protagorui – o jis buvo išgarsėjęs ir [už mane] vyresnis, – aš, būdamas daug jaunesnis, per trumpą laiką uždirbau gerokai daugiau nei šimtą penkiasdešimt minų, o iš vienos, visiškai nedidelės vietovės – Iniko – daugiau nei dvidešimt minų [...]. Ir manau, kad aš esu uždirbęs beveik kad daugiau pinigų, negu kurie tik nori kiti du sofistai" (Pl. *Hp. Ma.* 282d–e). Aristotelinė *Atėniečių santvarka* patvirtina, kad Panatėnajų muzikinių rungčių nugalėtojams buvo teikiami apdovanojimai auksu ir sidabru ([Arist.] *Ath.* 60. 3: ἔστι γὰρ

ἆθλα τοῖς μὲν τὴν μουσικὴν νικῶσιν ἀργύριον καὶ χρυσᾶ – kitaip negu fizinių rungčių, εὐανδρία, laimėtojai, kurie buvo apdovanojami skydais, arba gimnastinių bei žirgų varžybų nugalėtojai, apdovanojami aliejumi). Tą patį liudija ir įrašuose išlikę laimėtojų sąrašai (plg. *IG* II² 2311).
Anksčiau Ijonas teigė, kad jį deklamuojant suima nesuvaldomos emocijos, dabar išsiduoda racionaliai apskaičiuojąs auditorijos reakciją. Ar tai rodo, kad „dieviškas įkvėpimas" jo neaplanko ir Ijono kalbėjimas apie tai yra fikcija, apsimetinėjimas? Anaiptol; kaip rašo Murray, „Ijono žodžiai rodo, kad, nepaisant jo emocinio transo, jis vis dėlto kontroliuoja savo racionalias gebas, – paradoksas, kuris nėra toks nesuvokiamas, kaip atrodo, jei pamąstome apie tai teatrinio vaidinimo kontekste. Aktoriai būna tiek įsitraukę į partijas, kurias vaidina, tiek ir suvokiantys savo poveikį auditorijai" (Murray, p. 123). Šitas rapsodo (ir, *per analogiam*, poeto) asmenybės susidvejinimas – emociškai įsitraukęs ir tuo pat metu racionaliai apskaičiuojąs – tema, apie kurią Platonas tik užsimena, plačiau jos neišvystydamas.

(536a) Dievas visų jų pagalba traukia žmonių sielą ten, kur nori. Poetinio įkvėpimo šaltiniu esanti dievybė per poetus, rapsodus, vaidintojus kaip magnetas geležėles „traukia" (ἕλκει, plg. liet. „velka") sielą (ψυχήν) – panašiai *Faidre* retorika įvardijama kaip psichagogija, „sielų vedimas": ἆρ' οὖν οὐ τὸ μὲν ὅλον ἡ ῥητορικὴ ἂν εἴη τέχνη ψυχαγωγία τις διὰ λόγων – „Taigi ar retorikos menas – kaip visuma – nebus savotiškas sielų vedimas žodžių pagalba" (Pl. *Phdr.* 261a, plg. 271c).

choristų, choro mokytojų ir mokytojų padėjėjų. Magnetinę įkvėpimo ir poetinio „apsėdimo" grandinę Sokratas papildo horizontaliomis jungtimis, „iš šono" prilipusiomis prie tiesioginės „dievo–poeto–rapsodo" grandinės – choro atlikėjais ir jų mokytojais. „Choristai" (gr. χορευτῶν) – dainuojantys ir šokantys choro nariai. „Choro mokytojai" graikiškai įvardyti tiesiog kaip διδασκάλων, „mokytojai", tačiau iš konteksto aišku, kad kalba apie χοροδιδάσκαλοι, „choro mokytojus", kurie drauge yra ir chorvedžiai, dirigentai – plg. panašią vartoseną Platono *Eutideme*: ταῦτ' οὖν εἰπόντος αὐτοῦ, ὥσπερ ὑπὸ διδασκάλου χορὸς ἀποσημήναντος, ἅμα ἀνεθορύβησάν τε καὶ ἐγέλασαν οἱ ἑπόμενοι ἐκεῖνοι μετὰ τοῦ Διονυσοδώρου τε καὶ Εὐθυδήμου, – „Taigi jam tai pasakius, tarsi choras dirigentui

davus ženklą, tie Dionisodoro ir Eutidemo sekėjai išvien ėmė pritardami šūkčioti ir juoktis“ (Pl. *Euthd.* 276b–c). Platų „muzikinių menų“ personalo sąrašą Platonas pateikia *Valstybės* 2 knygoje, aptardamas prabangos profesijas, kurių prireikia „karščiuojančiai valstybei“: οἱ περὶ μουσικήν, ποιηταί τε καὶ τούτων ὑπηρέται, ῥαψῳδοί, ὑποκριταί, χορευταί, ἐργολάβοι – „tais, kurie užsiima mūzų menais, tai yra poetais ir jų kūrinių atlikėjais, rapsodais, aktoriais, choristais, teatro rangovais“ (Pl. *R.* 373b, modifikuotas Jono Dumčiaus vertimas).

(b) Musajo. Legendinis dainius ir žynys iš Trakijos, Orfėjo sūnus arba, pasak kitų tradicijų, sekėjas (Pl. *R.* 364e, Ar. *Ra.* 1032–1033), paprastai nurodomas vienoje paradigminėje grupėje su Orfėju ir Linu kaip mitiniai skirtingų poezijos žanrų pradininkai. Laikomas Eleusino misterijų įkūrėju. Antikoje Musajui buvo priskiriama daug religinių giesmių ir poemų (plg. Hdt. 7. 6, 8. 96), tačiau Pausanijas jas visas laiko neautentiškomis, išskyrus *Himną Demetrai* (Paus. 1. 22. 7). Jų autoriumi Pausanijas įvardija tūlą Onomakritą, kurį kiti šaltiniai nurodo buvus Hipolito iš Atėnų ištremtą už Musajo orakulų klastojimą (plg. Hdt. *ibid.*, Ar. *ibid.*). Monique Canto kelia hipotezę, jog „taip pat gali būti, kad Musajas yra vardas, apie kurį būdavo surenkamos orakulinės eilės“ (Canto, p. 155, n. 88).

užvaldomi bei valdomi Homero. Platono žodžių žaismas: ἐξ Ὁμήρου κατέχονταί τε καὶ ἔχονται.

tavo siela šoka. Gr. ὀρχεῖταί σου ἡ ψυχή: „šokančios sielos“ įvaizdis paruošia ir atveda į koribantų vaizdinį 436c, kuris savo ruožtu prišaukia ankstesnį šio palyginimo pavartojimą 534a.

(c) dieviškosios lemties ir apsėsties dėka. Gr. θείᾳ μοίρᾳ καὶ κατοκωχῇ. Apie θεία μοῖρα žr. *comm. ad* 534c. „Apsėstis“, κατοκωχή, veiksmažodžio κατέχω „apsėsti“ vedinys, Platono raštuose itin retas – be *Ijono*, jis vienąsyk pavartotas *Faidre* visiškai artimame kontekste, kur kalbama apie „apsėdimą“ ir „šėlą“ kaip sąlygą poeto kūrybai – priešingai negu „amatas“: τρίτη δὲ ἀπὸ Μουσῶν κατοκωχή τε καὶ μανία, λαβοῦσα ἁπαλὴν καὶ ἄβατον ψυχήν, ἐγείρουσα καὶ ἐκβακχεύουσα κατά τε ᾠδὰς καὶ κατὰ τὴν ἄλλην ποίησιν, μυρία τῶν παλαιῶν ἔργα κοσμοῦσα τοὺς ἐπιγιγνομένους παιδεύει· ὃς δ’ ἂν ἄνευ μανίας Μουσῶν ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται,

πεισθεὶς ὡς ἄρα ἐκ τέχνης ἱκανὸς ποιητὴς ἐσόμενος, ἀτελὴς αὐτός τε καὶ ἡ ποίησις ὑπὸ τῆς τῶν μαινομένων ἡ τοῦ σωφρονοῦντος ἠφανίσθη – „Trečioji šėlo ir *apsėdimo* rūšis kyla iš Mūzų, apėmusi švelnią ir neprieinamą sielą; žadindama ir sukeldama bakchiškąjį siautulį giesmėmis bei kita kūryba, ji auklėja jaunąją kartą, išpuošdama nesuskaičiuojamus senolių darbus. O jei kas be Mūzų siųstojo šėlo ateitų prie kūrybos durų, įsitikinęs būsiąs pakankamai geras poetas vien *amato* dėka, tuomet šėlstančiųjų [kūryba] atskleis, kad blaiviai protaujantis tiek pats, tiek ir jo kūryba yra netobuli“ (Pl. *Phdr.* 245a, Naglio Kardelio vertimas).

nelyginant koribantai, skvarbiai girdintys tik tą melodiją, kuri priklauso juos apsėdusiam dievui ..., o kitomis melodijomis nė nesirūpina. Šis sakinys sugestijuoja, kad koribantai reaguodavo į skirtingas melodijas priklausomai nuo to, kuriam dievui buvo priskiriamas juos apėmęs apsėdimas. Ar tai reiškia, kaip teigia Murray (sekdama Doddsu), kad „koribantiškasis ritualas aprėpė skirtingų muzikos tipų naudojimą diagnostiniais tikslais, kadangi dalyviai reaguotų tik į juos apsėdusio dievo muziką“ (Murray, p. 125, plg. Dodds, p. 79, p. 98, n. 102)?

(d) Homero aukštintojas. Tą pačią frazę – Ὁμήρου ἐπαινέτης – Platonas vartoja *Valstybės* 10 knygoje, kuri veikiausiai atskleidžia tiek čia minimo Homero „aukštinimo“ turinį, tiek apibendrintą Platono požiūrį į tokius personažus, kaip Ijonas: „Tai štai, Glaukonai, – tariau, – kai tau pasitaikys sutikti *Homero aukštintojus*, sakančius, kad šis poetas išugdė Heladę, ir kad žmonių reikalų sutvarkymo ir jų ugdymo dėlei jį verta imti į rankas ir mokytis iš jo, ir net pagal šį poetą nugyventi visą savo gyvenimą, tu su jais elkis maloniai ir draugiškai, nes, kiek tai jiems įmanoma, jie yra geri žmonės ir sutik, kad Homeras poezijoje yra iškiliausias, ir pirmauja tarp tragedijų rašytojų“ (Pl. *R.* 606e–607a, Jono Dumčiaus vertimas). Taip pat plg. περὶ Ὁμήρου ἐπαινέτην 542b; veiksmažodinius vedinius Ὅμηρον ἐπαινῶ 536d, Ὅμηρον ἐπαινεῖν 541e. „Darytina prielaida, kad [šis žodis], kaip ir κοσμεῖν 530d7, syja su Ijono kombinuota veikla – Homero deklamavimu ir komentavimu“ (Murray, p. 125). Plg. *Protagorą*, kur šita pati frazė – *Ὁμήρου ἐπαινέτης* – irgi susijusi su Homero aiškinimo veikla (Pl. *Prt.* 309a), ir Ksenofonto *Prisiminimus*, kur Sokratas įvardijamas kaip ἐπαινέτης Hesiodo eilių interpretavimo kontekste (X. *Mem.* 1. 3. 3).

išties noriu tavęs paklausyti, tačiau ne anksčiau, (e) negu atsakysi man. Sokratas nesileidžia įviliojamas į Ijono gebėjimų demonstravimą – ἐπίδειξις, – kad tęstų savo klausinėjimą. Plg. 530d ir *comm. ad loc.*

(537a) Argi Homeras daug kur ir daug ko nekalba apie amatus? *Valstybės* 10 knygoje Platono Sokratas imasi įdėmiai išnagrinėti, ar Homeras buvo pažinęs amatus (τέχναι), apie kuriuos rašė, ar ne: „O dabar [...] turime aptarti tragediją ir jos vadovą Homerą, nes girdime kai kuriuos žmones kalbant, jog šie poetai moka visus amatus (τέχνας), išmano visus žmogiškuosius dalykus, susijusius su dorybe ir nedorybe, ir netgi dieviškuosius dalykus, nes geras poetas, norėdamas gerai kurti apie tuos dalykus, apie kuriuos kuria, būtinai turi kurti žinodamas, arba visai neįstengs kurti. Todėl reikia išsiaiškinti, ar šie žmonės, sutikę poetus, kurie yra tik pamėgdžiotojai (μιμηταῖς), apsigavo ir žiūrėdami į jų kūrinius nepastebėjo, kad jie yra triskart nutolę nuo tikrovės (τοῦ ὄντος) ir lengvai kuriami tų, kurie nežino tiesos (ἀλήθειαν), – juk jie kuria tik vaizdinius (φαντάσματα), o ne tikrus daiktus (ὄντα). O gal jie vis dėlto kažką [rimto] sako, ir gerieji poetai iš tikrųjų (τῷ ὄντι) išmano tuos dalykus, apie kuriuos jie, žmonių nuomone, taip gerai kalba?“ (Pl. *R.* 598d–599a; modifikuotas Jono Dumčiaus vertimas). Klausimas, kurį Platonas kelia *Valstybėje*, iš esmės yra tas pat, kuris keliamas čia, tačiau Platonas jį formuluoja „mėgdžiojimo“ (cf. μιμηταῖς 598e & *sqq.*) kategorijomis – tuo tarpu *Ijone* „mėgdžiojimo“ sąvoka visiškai nepasirodo.

pasakyk man, ką Nestoras sako savo sūnui Antilochui ... Užtenka. Šiame Homero deklamavimo epizode (537a–c) Gregory Nagy iššifruoja rapsodinio atlikimo esminius elementus: „Kai Sokratas meta iššūkį Ijonui papasakoti patarimą, kurį Nestoras davė Antilochui laidotuvių žaidynių Patroklo garbei proga (*Ion* 537a5–7), rapsodas iš karto pasileidžia į tai, ką mes – mūsų pačių dabartiniame moksliniame sinchronizme – suprantame esant *Iliados* 23 giesmės 335 ir tolesnes eiles. Viso to nuostabumas yra tas, kad rapsodas tiksliai žino, kur pradėti. Pradėjęs, jis leidžiasi *in medias res*. Ne tiktai tai: jis akivaizdžiai turi galią tęsti naratyvą nesustodamas, tęsdamas ir tęsdamas tol, kol atsiras kokia nors priežastis – vidinė arba išorinė – jam sustoti. Sokratas gan anksti tai supranta ir paspaudžia stabdį iki tol, kol Ijonas per giliai leisis į naratyvą, sušukdamas rapsodui: ἀρκεῖ „Užteks!“ (537c1). Rapsodas dar

nespėjo labai toli nukeliauti, pasiekdamas tai, ką mes žinome esant *Iliados* 23 giesmės 340 eilutę, tačiau tezė jau buvo įrodyta: Ijonas jau įrodė esąs rapsodas virtuozas, turintis fenomenalias 'estafetinės mnemonikos' galias" (Nagy, 1§27). Tačiau tą patį ne blogiau geba ir Sokratas – kad nuginčytų Ijoną, jis vėliau tris kartus panašiai rapsodiškai „atlieka", pacituoja reikiamas ištraukas iš Homero (538d, 539a–b, 539b–d).

žirgų lenktynėse Patroklo garbei. Tai vienas iš mus pasiekusių senovinių *Iliados* ir *Odisėjos* dalių pavadinimų. Jie buvo vartojami vietai Homero poemose identifikuoti, kol šios nebuvo suskirstytos į knygas Aleksandrijos laikotarpiu. Kiti iš Platono mus pasiekę tokių Homero poemų dalių pavadinimų pavyzdžiai: Τειχομαχία „Kautynės prie mūro" (Pl. *Ion* 539b), Λιταί „Maldos" (*Hp. Mi.* 364e, *Cra.* 428c), Ἀλκίνου ἀπόλογος „Pasakojimas Alkinojui" (*R.* 614b). Aristotelis, *inter alia*, mini ἡ τοῦ Ἕκτορος δίωξις „Hektoro persekiojimą" (Ar. *Po.* 1460b).

Atsiloški ir pats ... akmens neužkliūti. *Iliada* 23. 335–340 (modifikuotas Antano Dambrausko vertimas). Pirmoji Ijono cituojamos teksto pastraipos eilutė kiek skiriasi nuo kanoninės teksto versijos; turėtų būti: αὐτὸς δὲ κλινθῆναι ἐϋπλέκτῳ ἐνὶ δίφρῳ. Ksenofontas šitą pačią pastraipą cituoja savo *Puotoje* kaip techninių žinių, kurias gali suteikti geras Homero pažinimas, pavyzdį; kalba Nikeratas: „Juk žinote, kad išmintingiausiasis Homeras yra kūręs beveik apie visus žmogiškuosius dalykus. Taigi kuris tik iš jūsų norėtų tapti ar ūkio valdytoju (οἰκονομικός), ar viešas kalbėtojas (δημηγορικός), ar karvedys (στρατηγικός), arba panašus į Achilą, Ajantą, Nestorą ar Odisėją, tegu siekia mano draugijos, nes aš visus šitus dalykus esu perpratęs. – Nejau, – tarė Antistenas, – ir karaliavimą (βασιλεύειν) esi perpratęs, kadangi žinai, jog jis pagyrė Agamemnoną esant 'gerą karalių ir ietininką galingą'? – Taip, vardan Dzeuso, – atsakė, – lygiai kaip ir tai, kad važnyčiojant vežimą reikia suktis arti stulpo, 'o pačiam atsilošti į glotnią dviračio atkaltę...'" (toliau seka ta pati Homero citata; X. *Smp.* 4. 6). Atrodo, kad Homero poemos, kaip techninių, specializuotų žinių šaltinis, buvo *locus communis* Platono meto graikų kultūroje.

ar Homeras šiuos žodžius kalba teisingai, ar ne. Sokratas klausia apie vertinimą, ar Homero žodžiai pasakyti ὀρθῶς

„teisingai“ ar μὴ (ὀρθῶς) „neteisingai“. Šiuo atveju ὀρθῶς, kaip pastebi Rijksbaronas, nėra tiktai kitur vartojamų vertinamųjų prieveiksmių εὖ „gerai“ ar καλῶς „gražiai“ funkcinis sinonimas – Sokratas klausia apie Homero žodžių „teisingumą“, taigi „atitikimą tikrovei“. „Teisingumo“ kriterijų poezijos vertinime Platonas aktualizuoja ir *Įstatymuose*: Καὶ τούτοις δὴ τοῖς τὴν καλλίστην ᾠδήν τε ζητοῦσι καὶ μοῦσαν ζητητέον, ὡς ἔοικεν, οὐχ ἥτις ἡδεῖα ἀλλ' ἥτις ὀρθή· μιμήσεως γὰρ ἦν, ὥς φαμεν, ὀρθότης, εἰ τὸ μιμηθὲν ὅσον τε καὶ οἷον ἦν ἀποτελοῖτο – „O tiems, kurie ieško gražiausios giesmės ir muzikos, dera ieškoti, kaip regis, ne tos, kuri maloni, bet tos, kuri teisinga, – juk mėgdžiojimo teisingumas yra tas, kad išpildoma mėgdžiojamojo dalyko kiekybė ir kokybė“ (Pl. *Lg.* 668b), o taip pat tolesnę pastraipą: Ὁ δὲ τὸ ὀρθῶς μὴ γιγνώσκων ἆρ' ἄν ποτε τό γε εὖ καὶ τὸ κακῶς δυνατὸς εἴη διαγνῶναι; – „Argi nežinantis, ar teisingai [pavaizduota], kada galėtų būti pajėgus atskirti tarp [vaizdavimo] gerai ir blogai?” (Pl. *Lg.* 668d), iš kurios aiškėja, kad „Ὀρθότης turi pirmenybę prieš kitas savybes“ (Rijksbaron, p. 195).

(e) štai šie pirštai. Įvardis οὗτοι, kaip ir įprastesnis οἵδε, kurio būtume linkę tikėtis, nurodo, kad tai sakydamas Sokratas rodo Ijonui savo pirštus. Cornelis Jordas Ruijghas, analizuodamas Sofoklio ir kitus ankstyvosios literatūros kontekstus, įtikinamai parodo, kad įvardis οὗτος gali būti vartojamas deiktine (parodomąja) prasme vietoj labiau tikėtino ir įprastesnio ὅδε, kuomet objektas rodomas kreipiantis į šalia esantį asmenį (vadinamoji „į adresatą orientuota“, *addressee oriented*, deiktinė οὗτος vartosena). Plg. Ruijgh, p. 156–158.

jeigu aš tavęs paklausčiau ..., tai veikiausiai sakytumei. Kaip pastebi Rijksbaronas, „tai pirmasis iš trijų hipotetinių, arba ‘fiktyvių’ klausimų *Ijone*“; kiti du pateikiami 538d and 540e (Rijksbaron, p. 204). Hipotetinius klausimus Sokratas paprastai užduoda pats sau (kaip šioje vietoje), arba užduoda juos pašnekovo vardu (kaip, pvz., 538d), arba leidžia jį užduoti anoniminiam τις, „kas nors“, kaip *Lachete*: Εἰ τοίνυν τίς με ἔροιτο· “Ὦ Σώκρατες, τί λέγεις τοῦτο ὃ ἐν πᾶσιν ὀνομάζεις ταχυτῆτα εἶναι;” εἴποιμ' ἂν αὐτῷ ὅτι... – „Taigi jei kas nors manęs paklaustų: ‘Sokratai, kas, tu sakai, yra tai, ką visuose dalykuose įvardiji esant greitumu?’, aš jam atsakyčiau, kad...“ (Pl. *La.* 192a). Hipotetiniai klausimai leidžia Sokratui įgalinti pašnekovą atsakyti į sunkius klausimus, pateikiant jam

panašų, bet lengvesnį klausimą kaip modelį, kuriuo remiantis galima atsakyti ir sunkesnįjį klausimą. Taip Sokratas elgiasi ir šiuo atveju – po hipotetinio klausimo apie pirštus ir aritmetiką, jis grįžta prie pirminio, sunkesnio klausimo ir prašo Ijono atsakyti į jį: „Dabar pasakyk man tai, ko ką tik ketinau tavęs paklausti: ar apie visus amatus tau atrodo..." ir t. t. (538a). Plg. Rijksbarono atliktą išsamią „hipotetinių klausimų" su platoniškomis paralelėmis analizę (Rijksbaron, p. 204–207).

(538b) sužeistam Machaonui Hekamedė, Nestoro sugulovė. Machaonas buvo Asklepijo sūnus ir Troją apsiautusios graikų kariuomenės gydytojas (Hom. *Il.* 11. 518). Hekamedė buvo atiduota Nestorui kaip karo laimikis po Tenedo paėmimo (*Il.* 11. 624–627).

(c) kikeoną. κυκεών – gėrimas, ruošiamas iš vyno (Homeras abiem atvejais, kai mini kikeoną, nurodo pramnišką vyną – tirštą saldų vyną iš Lesbo salos, galbūt panašų į Tokajo *Eszencia*), miežinių miltų, trupinto sūrio ir kartais dar medaus (plg. Hom. *Il.* 11. 638–642; *Od.* 10. 234–235). Neabejotinas kikeono ryšys su Eleusino misterijų kultu – misterijų metu jis buvo geriamas paminėti Demetrai, kuri nieko daugiau negėrė ir nevalgė, kol ieškojo dingusios Persefonės (*h. Cer.* 208–210). Jo pavadinimas kilęs iš veiksmažodžio κυκάω „purtyti, kratyti, plakti". Herakleitas *fr.* B 125 – ὁ κυκεὼν διίσταται <μὴ> κινούμενος – nurodo kikeoną kaip pavyzdį objekto, kuris išlaiko konsistenciją, išlieka savimi, išlieka „rimtyje" tik nuolat judinamas, t. y. kaip dar vieną priešybių vienybės pavyzdį (žr. Adomėnas, p. 191–192).

Valstybėje Platonas Hekamedės paruošto kikeono gėrimą klaidingai priskiria Euripilui ir Patroklui (vietoj Machaono ir Nestoro, kaip – teisingai – rašo *Ijone*). Kikeono davimas sužeistajam būtų, anot Sokrato *Valstybėje*, nepateisinamas modernios medicinos požiūriu: οἷα [νοσημάτων ὀνόματα], ἦν δ' ἐγώ, ὡς οἶμαι, οὐκ ἦν ἐπ' Ἀσκληπιοῦ. τεκμαίρομαι δέ, ὅτι αὐτοῦ οἱ ὑεῖς ἐν Τροίᾳ Εὐρυπύλῳ τετρωμένῳ ἐπ' οἶνον Πράμνειον ἄλφιτα πολλὰ ἐπιπασθέντα καὶ τυρὸν ἐπιξυσθέντα, ἃ δὴ δοκεῖ φλεγματώδη εἶναι, οὐκ ἐμέμψαντο τῇ δούσῃ πιεῖν, οὐδὲ Πατρόκλῳ τῷ ἰωμένῳ ἐπετίμησαν. [...] τῇ παιδαγωγικῇ τῶν νοσημάτων ταύτῃ τῇ νῦν ἰατρικῇ πρὸ τοῦ Ἀσκληπιάδαι οὐκ ἐχρῶντο, ὥς φασι, πρὶν Ἡρόδικον γενέσθαι – „Asklepijo laikais, – tariau, – tokių [ligų pavadinimų] dar nebuvo. Aš sprendžiu iš to, kad Asklepijo sūnūs

nepriekaištavo moteriai, kai ši sužeistam ties Troja Euripilui davė gerti Pramno vyno, įbėrusi į jį miežinių miltų ir įtrupinusi sūrio – šie dalykai, kaip manoma, sukelia uždegimą; nepeikė jie ir Patroklo gydymo būdo. [...] Iki Herodiko Asklepijo mokiniai dar netaikė dabartinio auklėjamojo gydymo būdo" (Pl. *R.* 405d–406a; modifikuotas Jono Dumčiaus vertimas).

Pasakoja jis maždaug taip. Sokrato pateikiama „citata" suplaka į daiktą kelias skirtingas *Iliados* eilutes – kitaip negu Ijonas, Sokratas nepasižymi tikslia Homero eilių atmintimi. Tą patį liudija ir Sokrato bei Ijono dialogas puslapiu anksčiau: „SOKRATAS. [J]ei tik prisiminsiu žodžius (ἐὰν μνησθῶ τὰ ἔπη), aš tau pasakysiu. – IJONAS. Verčiau jau aš pasakysiu; aš tai pamenu (ἐγὼ γὰρ μέμνημαι). – SOKRATAS. Tad pasakyk man, ką Nestoras sako savo sūnui Antilochui..." (537a). Sokratas (ir Sokrato autorius) iš rapsodo tikisi kitiems nebūdingo įgūdžio tiksliai padeklamuoti nurodytą sceną.

Pramniško vyno įpylus ... svogūną įdėjo dėl skonio. Cituojamą tekstą Sokratas sulipdo iš trijų *Iliados* 11 giesmės eilučių: 639 (cituojamos *in extenso*), ir po puseilį iš 640 ir 630 eilučių (cituojamas modifikuotas Antano Dambrausko vertimas):

Hom. *Il.* 11 (kanoninis tekstas)	Platono citata
[630]χάλκειον κάνεον, ἐπὶ δὲ <u>κρόμυον ποτῷ ὄψον</u>	
[639]<u>οἴνῳ Πραμνείῳ, ἐπὶ δ' αἴγειον κνῆ τυρὸν</u>	<u>οἴνῳ Πραμνείῳ,</u> φησίν, <u>ἐπὶ δ' αἴγειον κνῆ τυρὸν</u>
[640]<u>κνήστι χαλκείῃ</u>, ἐπὶ δ' ἄλφιτα λευκὰ πάλυνε	<u>κνήστι χαλκείῃ·</u> παρὰ δὲ <u>κρόμυον ποτῷ ὄψον</u>

Tą 630 eilutės frazę, kurią Sokratas interpoliuoja į citatą apie kikeoną – ἐπὶ δὲ κρόμυον ποτῷ ὄψον, – nurodo ir Ksenofonto personažas Nikeratas, skelbęs Homerą esant „visų žmogiškųjų dalykų" mokytoju (X. *Smp.* 4. 7, *v. comm. ad* 537a). Šie sutapimai liudytų intertekstinį ryšį tarp atitinkamų Ksenofonto *Puotos* ir Platono *Ijono* vietų.

(d) Ji pasinėrė į gelmę ... atnešdamas vargą. Sokratas cituoja *Iliados* 24. 80–82, šiuo žvejybiniu prilyginimu kalbančias apie Iridės nusileidimą nuo Olimpo. Sokrato cituojamas tekstas keliose vietose šiek tiek skiriasi nuo kanoninio teksto varianto (pabraukta lyginamojoje lentelėje, cituojamas modifikuotas Antano Dambrausko vertimas):

Hom. *Il.* 24 (kanoninis tekstas)	Platono citata
ἡ δὲ μολυβδαίνῃ ἰκέλη ἐς βυσσὸν ὄρουσεν,	ἡ δὲ μολυβδαίνῃ ἰκέλη ἐς βυσσὸν ἵκανεν,
ἥ τε κατ' ἀγραύλοιο βοὸς κέρας ἐμβεβαυῖα	ἥ τε κατ' ἀγραύλοιο βοὸς κέρας ἐμμεμαυῖα
ἔρχεται ὠμηστῇσιν ἐπ' ἰχθύσι κῆρα φέρουσα	ἔρχεται ὠμηστῇσι μετ' ἰχθύσι πῆμα φέρουσα

(e) Teoklimenas, Melampodidų giminės pranašas. Melampodas – mitinis žynys ir pranašas, palikęs savo palikuonims pranašystės dovaną. Trumpa Teoklimeno biografija ir išsami genealogija pateikiama Hom. *Od.* 15. 223–257: Teoklimenas buvo pranašas, iš toli atvykęs svetimšalis, bėgantis iš Argo, kur nužudė žmogų; Melampodas pagimdė Antifatą ir Mantiją, Antifatas – Oiklį, Oiklis – Amfiarają, Amfiarajas – Alkmajoną ir Amfilochą. Mantijas savo ruožtu pagimdė Polifeidą ir Kleitą; Kleitą pagrobė deivė Eos, Aušra, tačiau Polifeidą po Amfiarajo mirties Apolonas padarė pranašu; Polifeidas ir buvo Teoklimeno tėvas.

(539a) O prakeiktieji, kokia jus nelaimė ... aptraukė piktoji tamsybė. Sokratas cituoja *Odisėjos* 20. 351–357; citata ne visai tiksli, viena eilutė praleista išvis (plg. lyginamąją lentelę, besiskiriančios vietos pabrauktos, cituojamas modifikuotas Antano Dambrausko vertimas).

Hom. Od. 20 (kanoninis tekstas)	Platono citata
ἆ δειλοί, τί κακὸν τόδε πάσχετε; νυκτὶ μὲν ὑμέων	δαιμόνιοι, τί κακὸν τόδε πάσχετε; νυκτὶ μὲν ὕμεων
εἰλύαται κεφαλαί τε πρόσωπά τε νέρθε τε γοῦνα.	εἰλύαται κεφαλαί τε πρόσωπά τε νέρθε τε γυῖα,
οἰμωγὴ δὲ δέδηε, δεδάκρυνται δὲ παρειαί,	οἰμωγὴ δὲ δέδηε, δεδάκρυνται δὲ παρειαί·
αἵματι δ' ἐρράδαται τοῖχοι καλαί τε μεσόδμαι·	....
εἰδώλων δὲ πλέον πρόθυρον, πλείη δὲ καὶ αὐλή,	εἰδώλων τε πλέον πρόθυρον, πλείη δὲ καὶ αὐλὴ
ἱεμένων Ἔρεβόσδε ὑπὸ ζόφον· ἠέλιος δὲ	ἱεμένων ἔρεβόσδε ὑπὸ ζόφον· ἠέλιος δὲ
οὐρανοῦ ἐξαπόλωλε, κακὴ δ' ἐπιδέδρομεν ἀχλύς	οὐρανοῦ ἐξαπόλωλε, κακὴ δ' ἐπιδέδρομεν ἀχλύς

(b) Paukštis atskrido ... į sūkurį vėjo papuolęs. Sokratas cituoja – šį kartą visiškai tiksliai – *Iliados* 12. 200–207: pranašingas ženklas pasirodo Hektorui bei trojėnams, ir jie nesiryžta šturmuoti sienos, kad padegtų achajų laivus. Šį pranašingą ženklą išaiškina žynys Polidamas – į jo aiškinimą Hektoras atšauna savo garsiąją frazę: εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης „Vienas ženklas geriausias – ginti tėvynę" (Hom. *Il.* 12. 243). Cituojamas modifikuotas Antano Dambrausko vertimas.

(e) Negi būtum toks užmaršus? Lyg ir nederėtų vyrui rapsodui būti užmaršiam. – Ką gi aš užmiršau? Akcentuodamas Ijono „užmaršumą" – plg. bendrašaknių žodžių seriją ἐπιλήσμων / ἐπιλήσμονα / ἐπιλανθάνομαι – Sokratas pabrėžtinai šaiposi iš rapsodų, pasižymėjusių savo gera atmintimi („aš tai pamenu", sako Ijonas 537a). Kad rapsodai garsėjo savo gebėjimais įsiminti, – kaip, beje, ir kvailumu – liudija Ksenofontas: ἐκεῖνο δ', ἔφη ὁ Ἀντισθένης, λέληθέ σε, ὅτι καὶ οἱ ῥαψῳδοὶ πάντες ἐπίστανται ταῦτα τὰ ἔπη; καὶ πῶς ἄν, ἔφη, λελήθοι ἀκροώμενόν γε αὐτῶν ὀλίγου ἀν' ἑκάστην ἡμέραν; οἶσθά τι οὖν ἔθνος, ἔφη, ἠλιθιώτερον ῥαψῳδῶν; οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη ὁ Νικήρατος, οὔκουν ἔμοιγε δοκῶ. δῆλον γάρ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὅτι τὰς ὑπονοίας οὐκ ἐπίστανται – „Negi nesi pastebėjęs, paklausė Antistenas, kad ir visi rapsodai žino šituos epus? – Kaip galėčiau likti nepastebėjęs, atsakė, kai klausausi jų beveik kiekvieną dieną? – Taigi o ar žinai kokią padermę, paklausė, kvailesnę už rapsodus? – Ne, vardan Dzeuso, tarė Nikeratas, man regis, tikrai ne. – Juk aišku, pasakė Sokratas, iš to, kad nežino [poezijos] giliųjų prasmių" (X. *Smp.* 3. 6). Taip pat plg. *Prisiminimus apie Sokratą*: ἀλλὰ μὴ ῥαψῳδός; ἔφη· καὶ γὰρ τὰ Ὁμήρου σέ φασιν ἔπη πάντα κεκτῆσθαι. μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη· τοὺς γάρ τοι ῥαψῳδοὺς οἶδα τὰ μὲν ἔπη ἀκριβοῦντας, αὐτοὺς δὲ πάνυ ἠλιθίους ὄντας – „O tai gal rapsodu? Sako, kad esi įsigijęs visus Homero epus. – Ne, vardan Dzeuso, atsakė, nes žinau, kad rapsodai tiksliai žino epus, bet patys yra visiški kvailiai" (X. *Mem.* 4. 2. 10). *Faidre* Sokratas sako, kad rapsodai kalba įtaigiai, bet nepajėgia klausinėti ir mokyti: ὡς οἱ ῥαψῳδούμενοι ἄνευ ἀνακρίσεως καὶ διδαχῆς πειθοῦς ἕνεκα ἐλέχθησαν – „Kaip kad rapsodai padeklamuoja, kad įtikintų, be galimybės užduoti klausimus ir be mokymo" (Pl. *Phdr.* 277e). Panašiai kaip Ijonui, eponiminiame dialoge Sokratas dėl užmaršumo priekaištauja ir sofistui Hipijui, mėgusiam girtis savo puikia atmintimi: εἰ δ' ἐγὼ ἀληθῆ λέγω, μέμνησαι ὃ ἡμῖν συμβαίνει ἐκ τοῦ λόγου, ὦ Ἱππία. – οὐ πάνυ τι ἐννοῶ, ὦ Σώκρατες, ὃ λέγεις. – νυνὶ γὰρ ἴσως οὐ χρῇ τῷ μνημονικῷ τεχνήματι – δῆλον γὰρ ὅτι οὐκ οἴει δεῖν – ἀλλὰ ἐγώ σε ὑπομνήσω – „O jeigu kalbu tiesą, prisimeni, kas mums seka iš svarstymo, Hipijau. – Ne visiškai suprantu, ką kalbi, Sokratai. – Nes turbūt dabar nesinaudoji atminties technika – juk aišku, kad tau neatrodo, jog jos reikia, – bet aš tau priminsiu" (Pl. *Hp. Mi.* 369a), ir plg. ankstesnę Sokrato pastabą apie Hipijo „atminties techniką": καίτοι τό γε μνημονικὸν ἐπελαθόμην σου, ὡς ἔοικε, τέχνημα, ἐν ᾧ

σὺ οἴει λαμπρότατος εἶναι – „O dargi, atrodo, būsiu pamiršęs tavo atminties techniką, kurioje manaisi esąs visų ryškiausias" (368d).

(540b) tai, ką dera pasakyti. Ijonas mėgina atsargiai, tarsi apgraibomis suformuluoti visai įdomią poziciją – kad rapsodas (taigi, pagal analogiją, ir poetas) pažįsta ne vaizduojamų amatų turinį, bet tai, kokia kalba dera skirtingiems socialiniams vaidmenims: vyrams ir moterims, vergams ir laisviesiems, valdantiesiems ir pavaldiniams. Poezija pažįsta ne *ką*, bet *kaip* kalbėti, moka perteikti charakterį ir išraišką. Tačiau Sokratas nesileidžia šiuo įdomiu keliu – jam pažinimas yra kalbėjimo turinio, o ne kalbos formos pažinimas. Plg. įžvalgią Ferrari analizę: „Kodėl Platonas leidžia Sokratui išmušti Ijoną iš gan daug žadančios pozicijos (540b3–5), – kad kaip rapsodas jis moka tai, ką dera kalbėti per visą socialinių vaidmenų gamą, – į akivaizdžiai absurdišką teiginį: kad ne, jis moka sakyti tik tai, ką sako karvedys? Diskusija atrodė esanti ant slenksčio to, ką mes vadintume poetinio diskurso 'fikciškumu'; priartėjusi prie deklaravimo tiesiai šviesiai, kad kai Homeras priverčia savo kiauliaganius kalbėti, jis siekia ne duoti kiaulių auginimo pamoką, bet pridėti įtikinamą balsą į *Odisėjos* fikcinio pasaulio pilną ir įvairialypį chorą – ne žinodamas tai, ką žino kiauliaganys, bet žinodamas tai, ką jis pasakys" (Ferrari, p. 97).

(c) turinčiajam savo žinioje ligonį. Graikiškas veiksmažodis ἄρχειν gali reikšti tiek „valdyti" politine prasme (šia prasme jį pavartoja Ijonas anksčiau, sakydamas καὶ ὁποῖα ἀρχομένῳ καὶ ὁποῖα ἄρχοντι – „ką pavaldiniui ir ką valdančiajam", 540b), tiek ir „valdyti" laivą ar „gydyti" ligonį. Taigi pasitelkdamas gydytojo ir laivo vairininko pavyzdžius, kuriuos „prikabina" prie Ijono pateiktos veiklos, ἄρχειν, pavyzdžio, Platono Sokratas naudojasi šia semantine dviprasmybe.

(d) Prisiekiu Dzeusu. Priimame Rijksbarono emendaciją į Νὴ <Δία>. Visi rankraščiai pateikia vien tik Νή – tačiau kadangi νή klasikinėje graikų kalboje nepasirodo be kurio nors dievo vardo, visi leidėjai, pradedant Aldo Manucijaus leidimu 1513 m. ištaisydavo νή į ναί „taip". Rijksbarono nuomone, žodis Δία „Dzeusu" galėjo iškristi dėl paskui einančio grafiškai panašaus τά. „Man priimtinesnis stipresnis atsakymas νὴ Δία", rašo jis, išvardydamas atvejus Platono tekstuose, kur frazė

νὴ Δία pasitaiko atsakymuose, kurie pakartoja arba ataidi prieš tai ėjusio klausimo žodį arba žodžius: Pl. *Ion* 531d; *Cri.* 50c; *Phd.* 73d, 81a; *R.* 469e, 588a, ypač *Faidono*: Νὴ Δία, ὦ Σώκρατες, ἔμοιγε δοκεῖ – „Prisiekiu Dzeusu, Sokratai, man taip atrodo", kur aidu atkartojamas klausimas ἆρ' οἴει „Ar manai...?" (*Phd* 94e; Rijksbaron, p. 221). Kaip Rijksbaronas pripažįsta (*ibid.*), paleografiškai lygiai sunku paaiškinti tiek Δία praleidimą, tiek ναί klaidingą ištaisymą į νή. Vis dėlto viską pasvėrus įtikinamesnis ir sklandesnės prasmės atrodo tekstas su Rijksbarono emendacija.

Aš tai jau žinočiau, ką dera pasakyti karvedžiui. Ijonas neatsako į Sokrato užduotą klausimą, bet pabrėžtinai atšauna, kad ką jau ką, o karvedžio vaidmenį jis tikrai sugebėtų atlikti. Kodėl karvedžio, o ne kurį kitą? Homero poemos Platono ir jo amžininkų buvo matomos kaip labiausiai susijusios su karo tematika – plg. *Ijono* 541b, 531c, taip pat *Valstybės* 10 knygą: περὶ δὲ ὧν μεγίστων τε καὶ καλλίστων ἐπιχειρεῖ λέγειν Ὅμηρος, πολέμων τε πέρι καὶ στρατηγιῶν καὶ διοικήσεων πόλεων, καὶ παιδείας πέρι ἀνθρώπου – „Apie didžiausius ir gražiausius dalykus, apie kuriuos imasi kalbėti Homeras – apie karus, vadovavimą karo žygiams, miestų valdymą ir žmogaus auklėjimą" (Pl. *R.* 599c–d). Panašiai rašo ir Aristofanas: ὁ δὲ θεῖος Ὅμηρος / ἀπὸ τοῦ τιμὴν καὶ κλέος ἔσχεν πλὴν τοῦδ' ὅτι χρήστ' ἐδίδαξεν, / τάξεις ἀρετὰς ὁπλίσεις ἀνδρῶν; – „O dieviškas Homeras iš kur tą garbę beigi šlovę gavo, jei ne todėl, kad mokė naudingus dalykus: vyrų rikiuotę, narsius žygius, ginkluotę?" (Ar. *Ra.* 1034–1036). Apie Homerą, kaip karinių dalykų autoritetą Sokrato ir Platono laikų atėniečiams, žr. Ford, p. 203–206.

Tačiau jeigu tavęs paklausčiau..., ką man atsakytum? Apie Sokrato „hipotetinius klausimus" *v. comm. ad* 537e.

(541b) iš Homero išmokęs. Fordas išsamiai analizuoja Homero, kaip mokytojo, statusą V a. antros pusės – IV amžiaus auditorijai: „Sunku patikėti, kad senovinės eilės sulaukdavo nekvestionuojančio priėmimo bent jau tarp tų atėniečių, kurie galėjo skaityti *Valstybę*. Turime suprasti, kad Homero milžiniško autoriteto proklamacijos dažnai yra fantazija apie senus gerus laikus arba poleminė hiperbolė. Tvirtinimai apie Homero išmintį, kuriuos cituoja Platonas, turi būti analizuojami kaip ideologiniai konstruktai itin sudėtingame teiginių ir

kontrteiginių tinkle. Jeigu atrodo, kad jie tiesiog neša įtvirtintą poeto autoriteto tradiciją, jie iš tiesų ją rekonstruoja, dar kartą repozicionuodami Homerą tarp šiuolaikinių požiūrio į pasaulį būdų" (Ford, p. 206). „Buvo būtina perinterpretuoti senovines eiles, kad jos būtų pritaikomos šiuolaikinėms realijoms" (Ford, p. 203, ir plg. visą jo knygos poskyrį *Homer and the Generals*, p. 201–208).

eidamas per graikus, dirbi tik rapsodo darbą. Gr. ῥαψῳδεῖς ... περιιὼν τοῖς Ἕλλησι. Verbališkai itin artimas kontekstas yra *Valstybės* 10 knygoje, kur Sokratas sako, kad jeigu poetai būtų pajėgūs ugdyti dorybę, „argi Homerą jo amžininkai arba Hesiodą būtų leidę eiti per žmones dirbant rapsodo darbą (ῥαψῳδεῖν ... περιιόντας)?" (Pl. *R.* 600d).

(c) mūsų polis ... yra jūsų valdomas. Efesas priklausė Delo lygai ir buvo Atėnų kontroliuojamas iki didžiojo Jonijos miestų sukilimo prieš Atėnus 412 m. pr. Kr. (žr. Th. 8. 14. 2 *sqq.*). „Efesas [...] nominaliai buvo Atėnų sąjungininkas. Iš tiesų jis buvo priklausomybės būklėje, negalėdamas turėti nei kokios nors policijos, nei autonomiškos kariuomenės (plg. Demosteną, *III Filipiką*, p. 117, § 23)" (Canto, p. 163–164). Šie Ijono žodžiai nurodo tikėtiną draminę dialogo datą – Peloponeso karo metu, bet iki 412 m. (Datavimo ir draminės chronologijos klausimu žr. Canto, p. 26–32.)

jūsiškis arba lakedaimoniečių polis. Priešpriešа tarp Atėnų ir Spartos pateikiama kaip esminė (geo)politinė skirtis, taigi šie Ijono žodžiai irgi liudytų Peloponeso karo metų draminės datos labui.

Apolodoro Kidzikiečio. Apolodoras, karvedys ir natūralizuotas Atėnų pilietis, buvo kilęs iš Kidziko – svarbaus prekybinio jūrų uosto pietiniame Propontidės krante, turėjusio net dvi – rytinę ir vakarinę – akvatorijas. Atėnų vadovaujamoje Delo lygoje Kidzikas buvo svarbus dalyvis, tačiau sukilo 411 m. Remiantis šiuo faktu, daroma prielaida, kad Apolodoras turėjo emigruoti į Atėnus ir būti natūralizuotas šio sukilimo metu arba iki jo. Vėlesni šaltiniai – Ath. 11. 114 Kaibel ir Ael. *VH* 14. 5 – priklausomi nuo Platono *Ijono* (plg. Nails, p. 40.). Atėnajas šią pastraipą visiškai netiksliai nurodo kaip „Platono piktavališkumo" pavyzdį: „O kad jis buvo visiems piktavalis (δυσμενής), aišku ir iš [žodžių dialoge],

pavadintame *Ijonas*, kuriame jis pirmiausia iškolioja visus poetus (κακολογεῖ πάντας τοὺς ποιητάς), o paskui ir tuos, kuriuos liaudis pakėlė pareigose – Fanosteną Andrietį ir Apolodorą Kidzikietį, o taip pat dar ir kladzomeniškį Herakleidą“ (Ath. 11. 506a).

(d) Fanostenui Andriečiui. Fanostenas (g. 450? m. pr. Kr.), karvedys ir natūralizuotas Atėnų pilietis, gimęs Andro saloje, emigravęs į Atėnus 411 m. arba vėliau, Andrui sukilus Peloponeso karo metu, tačiau tikėtina, kad dirbo Atėnų labui dar prieš ten emigruodamas. 408/407 m. Fanostenas užėmė karo vado (*praetor*) pareigas, nereikalavusias Atėnų pilietybės, o 406 m. buvo karvedys, Andre pakeitęs Kononą (X. & *CAH* 52 490). Nutarime, kuriuo Fanostenui suteikiama pilietybė, jis giriamas dėl gausių geradarybių Atėnams: tuo metu jis jau buvo tarnavęs Atėnams karo žygyje ir padovanojęs miesto laivynui irklų (*IG* I3 182). Pilietybės suteikimas datuojamas tarp 410 ir 407/406 m. pr. Kr. Apie 403 m. Andokidas burnoja, kad pilietybė suteikta daugybei andriečių; galimas daiktas, turėjo galvoje ir Fanosteną. Šaltiniai: X. *HG* 1. 5. 18–19; And. 1. 149; *IG* I3 182.1. 14. 18–19; Ath. 11. 114 Kaibel. Žr. Nails, p. 235–236.

Herakleidui Kladzomeniškiui. Herakleidas iš Kladzomenų, uostamiesčio Mažojoje Azijoje, buvo karvedys, geradarys, diplomatas ir natūralizuotas Atėnų pilietis. Žinoma, kad jis aktyviai veikė 424/423–390 m. pr. Kr. Už nuopelnus Atėnams diplomatinėmis pastangomis (padėjo suderėti sutartį su persais 424/3 m. pr. Kr.) ir labdara buvo pagerbtas, jam suteiktos privilegijos – išliko jas liudijantis Tarybos nutarimas (*IG* I3 227.8; *IG* I3 227.19; *SEG* 32.10.26–27). Kažkuriuo metu – dėl datos nėra sutariama – už nuopelnus jam buvo suteikta ir Atėnų pilietybė. Aristotelinės *Atėniečių santvarkos* autorius praneša, kad Herakleidas, pravardžiuojamas „Karaliumi“, pasiūlė dalyvaujantiems visuotiniame piliečių Susirinkime užmokestį padidinti iki dviejų obolų per dieną ([Arist.] *Ath.* 41. 3). Šaltiniai: Th. 4. 50; And. 3. 29; minėta [Arist.] *Ath. Pol.* 41. 3; žr. Nails, p. 159–160.

Argi senovėje jūs, efesiečiai, iš pradžių nebuvote atėniečiai? Pasak senovinės tradicijos, Efesą įkūrė Androklas, Atėnų karaliaus Kodro sūnus (Str. 14. 1. 3; Paus. 7. 2. 8); Androklo kapą Pausanijas tvirtina matęs pats savo akimis (Paus. 7. 2. 9).

(e) Protėjas. Pranašystės galią turintis jūrų dievas, kuris pranašaudavo tuomet, jei jį pagaudavo – kad tai neįvyktų, jis nuolat keisdavo pavidalą. Kai Menelajas *Odisėjoje* mėgina jį sučiupti, Protėjas pasivertė pirmiausia „liūtu dideliais karčiais, paskui gyvate, leopardu bei didžiuliu šernu, tapo vandens drėgme ir medžiu aukštašakiu, – o mes laikėm jį atkakliai užgrūdinta širdžia" (Hom. *Od.* 4. 456–459; visas Protėjo epizodas *ibid.*, 384–461, dar plg. V. *G.* 4. 387–414). Dialoge *Eutidemas* Protėjas iškyla kaip brolių eristų – Eutidemo ir Dionisodoro – sofistinio slidumo ir išsisukinėjimo įvaizdis: οὐ γιγνώσκεις τῶν ξένων τὴν σοφίαν ὅτι θαυμασία ἐστίν. ἀλλ' οὐκ ἐθέλετον ἡμῖν ἐπιδείξασθαι σπουδάζοντε, ἀλλὰ τὸν Πρωτέα μιμεῖσθον τὸν Αἰγύπτιον σοφιστὴν γοητεύοντε ἡμᾶς. ἡμεῖς οὖν τὸν Μενέλαον μιμώμεθα, καὶ μὴ ἀφιώμεθα τοῖν ἀνδροῖν ἕως ἂν ἡμῖν ἐκφανῆτον ἐφ' ᾧ αὐτὼ σπουδάζετον· οἶμαι γάρ τι αὐτοῖν πάγκαλον φανεῖσθαι, ἐπειδὰν ἄρξωνται σπουδάζειν – „Nepažįsti svetimšalių išminties – kad ji yra nuostabi. Tačiau jiedu nepanoro mums [jos] parodyti rimtai kalbėdami, tačiau mėgdžioja Protėją, Egipto sofistą, bandydami mus užburti. Taigi mes mėgdžiokime Menelają, ir nepaleiskime šiųdviejų vyrų tol, kol jiedu mums neapreikš to, kuo jiedu rimtai užsiimineja – mat manau, kad pasirodys esant kažkas nepaprastai gražaus, kai tik jie ims rimtai kalbėti" (Pl. *Euthd.* 288b–c). Poetai irgi Platono apibūdinami kaip παντοδαποί, „įvairialypiai", keičiantys pavidalą kaip Protėjas – šiuo žodžiu Sokratas apibūdina poeto gebėjimą priimti bet kokį pavidalą ir viską mėgdžioti: ἄνδρα [...] δυνάμενον ὑπὸ σοφίας παντοδαπὸν γίγνεσθαι καὶ μιμεῖσθαι πάντα χρήματα – „vyrą... pajėgų savo išminties dėka tapti įvairialypiu ir pamėgdžioti visus dalykus" (Pl. *R.* 398a).

vinguriuodamas tai šen, tai ten. Gr. – στρεφόμενος ἄνω καὶ κάτω. Tą pačią frazę Sokratas *Faidre* vartoja poetams ir kitiems rašytojams – kurių tekstuose nėra tikros išminties siekimo – apibūdinti: οὐκοῦν αὖ τὸν μὴ ἔχοντα τιμιώτερα ὧν συνέθηκεν ἢ ἔγραψεν ἄνω κάτω στρέφων ἐν χρόνῳ, πρὸς ἄλληλα κολλῶν τε καὶ ἀφαιρῶν, ἐν δίκῃ που ποιητὴν ἢ λόγων συγγραφέα ἢ νομογράφον προσερεῖς; – „O argi tą, kuris neturi nieko garbingesnio, negu tai, ką sudėjo ar parašė *kraipydamas šen bei ten* laikui bėgant, vienus dalykus prie kitų klijuodamas, kitus – atimdamas, teisingai nevadintum poetu arba tekstų rašytoju, arba įstatymrašiu?" (Pl. *Phdr.* 278d–e). Lachetas šią frazę vartoja apibūdinti aporijai, kurią Sokratas

sukelia savo pašnekovams: ἐμοὶ μὲν οὖν φαίνεται Νικίας οὐκ ἐθέλειν γενναίως ὁμολογεῖν ὅτι οὐδὲν λέγει, ἀλλὰ στρέφεται ἄνω καὶ κάτω ἐπικρυπτόμενος τὴν αὑτοῦ ἀπορίαν – „Taigi man Nikijas atrodo nenorįs kilniai pripažinti, kad kalba niekus, bet tik *vinguriuoja šen bei ten* bandydamas nuslėpti savo paties pasimetimą“ (Pl. *La.* 196a–b). O štai *Gorgijuje* Kaliklis ją meta kaip kaltinimą Sokrato ginčijimosi metodui: οὐκ οἶδ' ὅπῃ στρέφεις ἑκάστοτε τοὺς λόγους ἄνω καὶ κάτω, ὦ Σώκρατες – „Nežinau, kurlink tu sukinėji kalbas tai šen, tai ten kiekvieną sykį, Sokratai“ (Pl. *Grg.* 511a). Galiausiai, frazė, kuri verčiama „šen bei ten“, pažodžiui reiškia „aukštyn ir žemyn“ ir negali nepriminti garsiojo Herakleito *fr.* B 60 DK: ὁδὸς ἄνω κάτω μία καὶ ὡυτή – „Kelias aukštyn ir kelias žemyn yra vienas ir tas pats“.

(542b) Nemenkas skirtumas, Sokratai, – dievišku. Šiame vertime laikomasi Rijksbarono pasiūlytos graikiško teksto redakcijos. Rankraščiai S F po žodžio „Sokratai“ pateikia žodį θεῖος, „dieviškas“, kurį praleidžia rankraščiai T W ir kone visi dabartiniai leidėjai. Frazė πολὺ διαφέρει „yra nemenkas skirtumas“ pasikartoja keturiuose artimai paraleliniuose Platono dialogų kontekstuose, kuriuos pateikia Rijksbaronas (p. 238). Visuose juose į alternatyvinį klausimą „*a* ar *b* (ar *c*)?“ pašnekovas atsako analogiškai, atkartodamas pasirinktą iš alternatyvių atsakymų: „πολὺ διαφέρει, *a*“:

(1) πότερος ἰσχυρότερός ἐστιν, ἀνάγκη ἢ ἐπιθυμία; – ΕΡΜ. Πολὺ διαφέρει, ὦ Σώκρατες, ἡ ἐπιθυμία – „Kuris yra stipresnis, *būtinybė* ar *geismas*? – HERM. *Nemenkas skirtumas*, Sokratai, – *geismas*“ (Pl. *Cra.* 403c);

(2) ΣΩ. Τί οὖν τούτων κάλλιστόν ἐστιν [ὧν λέγεις]; – ΠΩΛ. Τίνων λέγεις; – ΣΩ. Χρηματιστικῆς, ἰατρικῆς, δίκης. – ΠΩΛ. Πολὺ διαφέρει, ὦ Σώκρατες, ἡ δίκη – „Taigi kas iš tų, [apie kuriuos kalbi,] yra gražiausia? – POL. Ką tokius turi omeny? – SOKR. *Pinigų uždarbiavimas, gydymas, teisingumas.* – POL. *Nemenkas skirtumas*, Sokratai, – *teisingumas*“ (Pl. *Grg.* 478b);

(3) ὧδε δὲ κρῖνε· τὸ τοῦ ἀεὶ ὁμοίου ἐχόμενον καὶ ἀθανάτου καὶ ἀληθείας, καὶ αὐτὸ τοιοῦτον ὂν καὶ ἐν τοιούτῳ γιγνόμενον, μᾶλλον εἶναί σοι δοκεῖ, ἢ τὸ μηδέποτε ὁμοίου καὶ θνητοῦ, καὶ αὐτὸ τοιοῦτον καὶ ἐν τοιούτῳ γιγνόμενον; – Πολύ, ἔφη, διαφέρει, τὸ τοῦ ἀεὶ ὁμοίου – „Spręsk štai taip: ar tau atrodo, kad jis veikiau bus *turintis visuomet panašaus*, nemaraus ir tiesos, ir pats toks esantis ir tokioje terpėje besirandantis, ar *[turintis] niekada nepanašaus* ir maraus, ir pats toks

esantis ir tokioje terpėje besirandantis? – *Nemenkas skirtumas*, atsakė, – *[turintis] amžinai panašaus*“ (Pl. *R.* 585c);

(4) τόδε ... εἰπέ· πότερον μᾶλλον αὐτὸν οἴει τῇ λύπῃ μαχεῖσθαι τε καὶ ἀντιτενεῖν, ὅταν ὁρᾶται ..., ἢ ὅταν ἐν ἐρημίᾳ μόνος αὐτὸς καθ' αὑτὸν γίγνηται; – Πολύ που, ἔφη, διοίσει, ὅταν ὁρᾶται – „Sakyk... štai ką: kaip manai, ar jis su sielvartu kovos ir jam priešinsis labiau tada, *kai yra matomas*..., ar *kai atsidurs vienas pats sau dykroje*? – *Bus* tikriausiai *nemenkas skirtumas*, – tuomet, *kai yra matomas*“ (Pl. *R.* 604a).

Todėl galima teigti, kad neatstačius žodžio θεῖος, Sokrato prieš tai užduotas klausimas tiesiog lieka aiškiai neatsakytas. Savo ruožtu, „rankraščiuose TW θεῖος galėjo būti praleistas dėl θεῖος buvimo ankstesnio sakinio gale – arba atsitiktinai, arba kam nors palaikius antrąjį θεῖος pertekliniu“ (Rijksbaron, p. 240).

Homero aukštintojui. Plg. 536d ir *comm. ad loc.*

Bibliografija

Mokslinė literatūra ir šaltiniai

Adomėnas M. Hėrakleitas. *Fragmentai*. Graikišką tekstą parengė, vertė, įvadą ir komentarus parašė Mantas Adomėnas. Vilnius: Aidai, 1995.

Bluck R. S. (ed.) *Plato's* Meno. Ed. with introduction and commentary by R. S. Bluck. Cambridge: Cambridge University Press, 1961.

Boardman J. *Athenian Black Figure Vases*. London: Thames and Hudson, 1974.

Boyd T. W. „Where Ion stood, what Ion sang", *Harvard Studies in Classical Philology* 96 (1994), p. 109–121.

Canto M. Platon. *Ion*. Traduction inédite, introduction et notes par Monique Canto. Paris: Flammarion, 1989.

Capuccino C. *Filosofi e Rapsodi*. Testo, traduzione e commento dello *Ione* platonico. Bologna: CLUEB, 2005.

Delatte A. „Les conceptions de l'enthousiasme chez les philosophes présocratiques", *L'antiquité classique* 3 (1934), p. 5–79.

Dickey E. *Greek Forms of Address. From Herodotus to Lucian*. Oxford: Clarendon Press, 1996.

Ferrari G. R. F. „Platto and Poetry", in: Kennedy G. A. (ed.), *The Cambridge History of Literary Criticism*. Vol. 1. *Classical Criticism*. Ed. by George A. Kennedy. Cambridge: Cambridge University Press, 1989, p. 92–148.

Flashar H. *Der Dialog Ion als Zeugnis platonischer Philosophie*. Berlin: Akademie Verlag, 1958.

Ford A. *The Origins of Criticism. Literary Culture and Poetic Theory in Classical Greece*. Princeton: Princeton University Press, 2002.

Havelock E. A. *Preface to Plato*. Cambridge (Mass.)-London: The Belknap Press of Harvard University Press, 1963.

Herington J. *Poetry into Drama. Early Tragedy and the Greek Poetic Tradition*. Berkeley-Los Angeles-London: University of California Press, 1985.

Hoerber R. G. „Thrasylus' Platonic cannon and the double titles", *Phronesis* 2 (1957), p. 10–20.

Kahn C. H. *Plato and the Socratic Dialogue. The Philosophical Use of a Literary Form*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.

Kennedy G. A. (ed.) *The Cambridge History of Literary Criticism*. Vol. 1. *Classical Criticism*. Ed. by George A. Kennedy. Cambridge: Cambridge University Press, 1989.

Lanata G. *Poetica pre-platonica. Testimonianze e frammenti*. Testo, traduzione e commento a cura di G. Lanata. Firenze: "La nuova Italia" editrice, 1963.

Mallet J.-A. „The notion of *theia moîra* in Aeschines of Sphettus' fragments", in: De Luise F., Stavru A. (eds.) *Socratica III: studies on Socrates, the Socratics, and the ancient Socratic literature*. Sankt Augustin: Academia Verlag, 2013, p. 225–232.

Mansfeld J. „Democritus, fragments 68B18 and B21 DK", *Mnemosyne* 57 (2004), p. 484–488.

Moore J. D. „The Dating of Plato's *Ion*", *Greek, Roman, and Byzantine Studies* 15 (1974), p. 421–439.

Murray P. (ed.) *Plato on Poetry. Ion, Republic* 376e-398b, *Republic* 595-608b. Ed. by Penelope Murray. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.

Nagy G. *Plato's Rhapsody and Homer's Music: The Poetics of the Panathenaic Festival in Classical Athens*. Harvard, [2]2020. Prieiga internetu: http://nrs.harvard.edu/urn-3:hul.ebook:CHS_Nagy.Platos_Rhapsody_and_Homers_Music.2020 (žiūrėta 2022-02-10).

Nails D. *The People of Plato. A Prosopography of Plato and Other Socratics*. Indianapolis-Cambridge: Hackett, 2002.

Pfeiffer R. *History of Classical Scholarship. From the Beginnings to the End of the Hellenistic Age*. Oxford: Clarendon Press, 1968.

Riginos A. S. *Platonica. The Anecdotes Concerning the Life and Writings of Plato*. Leiden: Brill, 1976.

Rijksbaron A. Plato. *Ion. Or: On the Iliad*. Edited with Introduction and Commentary by Albert Rijksbaron. Leiden-Boston: Brill, 2007.

Roochnik D. *Of Art and Wisdom. Plato's Understanding of Techne*. University Park (Pa.): The Pennsylvania State University Press, 1998.

Ruijgh C. J. „The Use of the Demonstratives ὅδε, οὗτος and (ἐ)κεῖνος in Sophocles", in: de Jong I. J. F., Rijksbaron A. (eds.) *Sophocles and the Greek Language. Aspects of Diction, Syntax and Pragmatics*. Leiden-Boston: Brill, 2006, p. 151–161.

Rzach A. „Homeridai", in: Pauly A. F., Wissowa G., Kroll W. (Hrsg.) *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*. VIII Band: Helikon bis Hyagnis. Stuttgart: J. B. Metzler, 1913, S. 2145–2182.

Segal C. P. „Gorgias and the Psychology of the Logos", *Harvard Studies in Classical Philology* 66 (1962), p. 99–155.

Sève M., „Les concours d'Épidaure", *Revue des Études Grecques* 106 (1993), p. 303–328.

Sperduti A. „The Divine Nature of Poetry in Antiquity", *Transactions and Proceedings of the American Philological Association* 81 (1950), p. 209–240.

Stamatopoulou Z. *Hesiod and Classical Greek Poetry. Reception and Transformation in the Fifth Century BCE*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.

Trivigno F. V. *Plato's* Ion. *Poetry, Expertise, and Inspiration*. Cambridge: Cambridge University Press, 2020.

Cituoti vertimai

Herodotas. *Istorija*. Iš graikų k. vertė Jonas Dumčius. Vilnius: Vaga, [2]2008 (Vilnius: Mintis, [1]1988).

Homeras. *Iliada*. Iš graikų k. vertė Antanas Dambrauskas. Vilnius: Vaga, [2]2007 ([1]1981).

Lukrecijus. *Apie daiktų prigimtį*. Iš lotynų k. vertė Merkelis Račkauskas. Vilnius: Mintis, 1964.

Platonas. *Faidras*. Iš graikų k. vertė ir paaiškinimus parengė Naglis Kardelis, baigiamąjį žodį parašė Vytautas Ališauskas. Vilnius: Aidai, 1996.

Platonas. *Puota, arba Apie meilę*. Iš graikų k. vertė Tatjana Aleknienė, paaiškinimus parašė, bibliografiją ir rodykles sudarė Vytautas Ališauskas. Vilnius: Aidai, 2000.

Platonas. *Sokrato apologija*. Iš graikų k. vertė Naglis Kardelis, komentarą parašė, planą, bibliografiją ir rodykles sudarė Vytautas Ališauskas. Vilnius: Aidai, 2009.

Platonas. *Timajas. Kritijas*. Iš graikų k. vertė, įvadą ir paaiškinimus parašė Naglis Kardelis. Vilnius: Aidai, 1995.

Platonas. *Valstybė*. Iš graikų k. vertė Jonas Dumčius. Vilnius: Pradai, [2]2000 (Vilnius: Mintis, [1]1981).

Shakespeare W. *Hamletas, Danijos princas*. Iš anglų k. vertė Alfonsas Nyka-Niliūnas. Vilnius: Baltos lankos, [2]1994 (Chicago: Šviesa-Santara, [1]1964).

Rodyklė

Platonas
Ijonas

Iš senosios graikų kalbos vertė, įvadą ir komentarą parengė
Mantas Adomėnas
Redagavo Paulius Garbačiauskas
Rodyklę sudarė Adomas Petrikas
Knygų serijos dizainerė Laura Klimaitė-Lusa
Maketavo Asta Puikienė

Tiražas 700 egz.

Išleido Phi knygos
www.phiknygos.lt

Spausdino „Kopa“
www.kopa.lt

The art of printing / KOPA

Phi
knygos